

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

ateneu@icm.ro
www.ateneu.ro

Revistă
de cultură
Nr. 3
(463)

• Anul 45 (serie nouă) • martie 2008 • 3,00 RON •

• Aliona Samburic - Painted on my heart

Elena Ciobanu

Țara pustie a feminității

pagina 9

Proză de Daniela GIFU

Amorezul de ocazie

pagina 10

Ancheta „Ateneu”

Adina Keneres, Al. Cistelecă, Aida Hancer, Bogdan Crețu, Lucia Dărămuș și Răzvan Țupa răspund la întrebările despre

Femininul în literatură

paginile 12 - 13

Teatrul Municipal BACOVIA Bacău

Analistul politic Leonida

pagina 18

Iulia Hălăucescu:

„Penelul, dacă știi să-l porți,
se oprește
acolo unde trebuie...”

Astăzi, în absența omului, nu ne-au rămas decât „urmele” lui în operă, ca o posibilitate de a-l desluși. Însă având norocul, în cazul de față, să fim ghidați chiar de mărturișirile înregistrate ale „vocii” sale pământești. De aceea reproduc, în continuare, interviul pe care i l-am luat artistei în anul 1994, cu ocazia primei retrospective personale și postrevoluționare, organizată la Muzeul de Artă din Piatra-Neamț.

pagina 3

Mircea MORARIU

Cum devin intelectualii „teroriști”

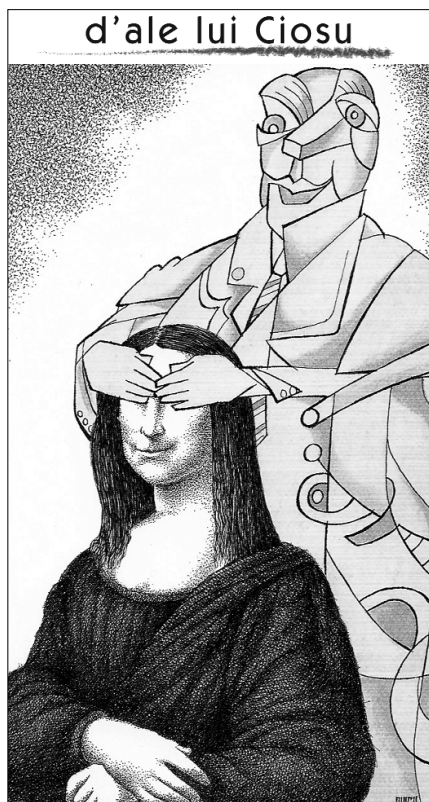
Când încerci o definiție a termenului de *intelectual*, probabil că de bun simț e să consideri astfel omul care știe despre ceea ce vorbește. Or, ideea pe care îți construiești cartea Jean Sèveilla e că din 1945 încoace, căzuți pradă stângii, intelectualii nu au prea știut despre ce vorbesc, dar au emis totuși idei, iar din dorința de a impune societății ideile lor intelectualii au exercitat un fel de terorism. „De cincizeci de ani ține povestea asta. La Paris, câțiva zeci de oameni dau tonul. Bat apa-n piua la televizor. Publică articole. Scriu cărți. Predau de la catedră. Semnează petiții. Iau prânzul împreună. Lucrurile nu stau ca în șansoneta lui Brel: oamenii ăștia, domnule, gândesc. Gândesc pentru alții”.

pagina 16

Aliona și Elena

Elena și Aliona Samburic, mamă și fiică, au venit tocmai de la Chișinău, în Bacău, pentru a da în seara de 15 februarie, la Galerile „Frunzetti”, crâmpie din arta lor. Elena Samburic este lector superior la Facultatea de Arte Plastice și Design iar Aliona, studentă la aceeași facultate. O ipostază inedită, două artiste *mamă și fiică*. Elena Samburic dispune de o foarte bogată paletă de culori, pinzele ei sunt un spectacol de luminozități. Tablouri statice ce induc privitorului sentimentul de statornicie. Panteismul este interpretat și *reinterpretat* artistic în diferite forme. Dar obsesia Elenei Samburic, lait-motivul lucrărilor ei este *Nașterea, Viața*. Chiar și acolo unde abstractizează la modul absolut, la o privire mai adâncă este imposibil să-ți scape simbolurile ale perpetuării vieții. În cu totul alt registru sunt lucrările fiicei, Aliona este interesată mai puțin de pictură și mult mai mult de grafică și fotografie, experimente în care își poate manifesta dinamismul și spiritul de inovație. Aliona *citează* prin imagini marile întrebări ale filozofilor existențialiști. Meditația, transcendența e definită prin contururile de piramidă, uneori redade privitorului în prim-plan, altele abia sugerate. În comparație cu mama ei, Aliona fiind mai *narativă* poate fi mai ușor de *citit*. „Mesajul ideatic din lucrările sale relevă o gândire analitică și totodată o viziune poetică alimentată de *experiența copilăriei*. Maturitatea ideii ce gravitează cu precădere spre zona conflictului, tragișmului, dualității, refugiuului este transpusă printr-un limbaj metaforic.” afirma Rodica Ursachi. Aceeași doamnă, doctor în studiul artelor ne descifrează limbajul artistic al Elenei Samburic: „Elena Samburic vehiculează în tablourile sale cu tehnica, substanța, factura obținând diverse structuri celulare, expresii strălucitoare asemenea mozaicurilor bizantine. Acest joc plastic al formelor și culorilor contribuie la scoaterea din amorfitate, atât a materiei cât și a spiritului și te impulsionează la acțiune.”

Cele două artiste au fost prezentate la deschiderea vernisajului de către doi maestri ai artei plastice băcăuane, Ilie Boca și Vasile Crăiță-Mândră.

„Ambele artiste au un aer comun și ne arată că arta este gândită la modul creator în familie. Elena este preocupată mai mult de pictură și implicit de culoare, pe când Aliona încearcă un spectacol plastic mai expresiv cultivând efectul gravurii” (Ilie Boca)

„Constat că ipostaza mamă și fiică e cu mult mai apreciată decât formula cealaltă, tatăl și fiul. Elena și-a însușit expresiva tehnică rusească, pe când fiica ei Aliona este mai interesată de experimente mai curajoase, de la desenul clasic la cel abstract.” (Vasile Crăiță-Mândră)

Cele două artiste au cucerit publicul printr-o vădită sensibilitate artistică, au stârnit simpatii și au generat supoziții despre un secret profesional personal (deocamdată nedescifrat), o „tehnică de autor”. Dar mai ales au creat o atmosferă regală de frumusețe, invitându-ne să le cunoaștem și astfel să fim „mai aproape” de sufletele lor.

Violeta SAVU

• Aliona Samburic - Timp

Memoria holocaustului

Probabil că sunt foarte rare ocaziile, dacă nu unice, de a descoperi un autodidact cu scintile de geniu. Este o constatare în ceea ce-l privește pe compozitorul *Alfonso Rega*. Are 66 de ani, locuiește la Milano. În 1995 începe studiul compoziției și de vreo opt ani descifrează tainele pianului. Foarte prolific însă, scurpe în jur de 400 de piese scurte și opt poeme simfonice: *Nașterea lui David, Nașterea lui Miriam, Millenium, Holocaust, Nașterea Universului, Divina Comedia, 11 Septembrie, Romeo și Julieta*. Primește pentru muzica sa *Premiul IBLA la New York*.

La *Sala Ateneu*, în primă audiere a fost prezentată *Simfonia nr.4*. Compusă de Alfonso Rega în memoria Holocaustului, prima audiere absolută a *Simfoniei în do minor* a avut loc la *Sala Verdi a Conservatorului din Milano*.

Suferința evreilor din perioada nazistă a generat diverse și impresionante creații muzicale, între care amintim *Holocaust Oratorio* de Stephen Paulus, *Holocaust Cantata* de Donald Mc Cullough ori lucrările lui: Erwin Schulhoff, Pavel Haas, Mordekhai Gebirtig, Szymon Laks, Michael Horvit cu al său *Even When God is Silent*, menite a împiedica uitarea

nenorocirilor și monstruoșităților făptuite de semenii.

Omagiul pe care Rega îl aduce memoriei victimelor și ororilor celui mai mare genocid din istoria umanității are șase părți de desfășurare: *Adunarea forțată, Călătoria, Câtă suferință! (Prizonieri în lagăr), Holocaustul, Visul primăverii, Eliberarea*.

Sinteză între muzica clasică și cea modernă, novatoare la nivelul sciturii, dar grețată pe structuri consacrate, *Simfonia* a impresionat profund auditoriul, grație muzicii sale inspirate.

Comunitatea evreilor din Bacău ne-a transmis un mesaj din care aș vrea să citez: „Nouă, generației supraviețuitoare, nu ne rămâne decât să mulțumim cerului că suntem în viață și să mulțumim artiștilor care ne amintesc de efemeritate, de bunătate, înțelegere, iertare și toleranță”.

Intervențiile corului în diverse părți au completat imaginea dezolantă a durerii și au adus asemenea unui catharsis sonorității diafane, pe care doar iertarea le poate genera. Vocea unei copilă inocente completează tabloul suferinței imaginat de Alfonso Rega. Solista a fost *Cătălina Oлару Pavăl*, elevă în clasa a IX-a a *Liceului de Artă « George*

Apostu». Corul, pregătit minuțios de *Gheorghe Gozar* a răspuns prompt imboldurilor dirijorului *Emir Saul*.

Cunoscut ca dirijor și compozitor, Emir Saul, născut în Buenos Aires a lucrat cu cei mai importanți profesori din Argentina: Mario Beneczy, Guillermo Scarabino, Jackes Pernoo, Guillermo Graetzer și Gerardo Gandini. Fondează în 1979 ansamblul muzical *La Plata*, apoi înființează *Orchestra Facultății de Belle Arteși* până în 1990 conduce *Orchestra de tineret* din Tucuman.

Ca dirijor este invitat la Royal Philharmonic (Londra), la Teatro Colon, la Filarmonica din Buenos Aires, în Italia,, Grecia, SUA, Coreea, Uruguay, România, Anglia, Olanda, Belgia, Spania, Portugalia, repertoriul său cuprinzând peste 150 de lucrări de muzică simfonică, operă și balet.

În simfonica pe care l-a dirijat în Bacău, Emir Saul a condus cu precizie, dezinvoltură și nedismulată plăcere orchestra Filarmonicii „Mihail Jora” în *Variatiunile pentru orchestră pe o temă de Haydn* de Johannes Brahms și ale partituri *Finlandia* de Jean Sibelius.

Ozana KALMUSKI-ZAREA

Festival național de comedie

Elevilor Colegiului Tehnic „Ion Borcea” din Buhuși, nu glasul le dau cuvânt, ci inima, nu numai aportul fizic le aduc desăvârșirea lucrului, ci, în primul rând impulsul pasiunii. Continuând un șir de activități marcate de originalitate, ca o perpetuare inerțială, dar și inedită – drept argument că noul are viața cea mai scurtă, murind în clipa în care ia viață, liceenii buhușeni organizează în perioada martie-mai 2008, Concursul Național al Filmului de Comedie „MartzoBossul de Aur”.

Pe teme încadrate exclusiv în spațiul flexibil și savuros al comediei, concursul se va desfășura la o singură secțiune: scurt metraj de maximum 15 minute. Exerciții stupide, cu abundență iritantă, limbaj disociat în vulgaritate, imagini obscene sau teme virulente nu sunt, firește, admise. Calitatea imaginii și a sunetului, originalitatea, coerența și coeziunea scenariului, expresivitatea actorilor, veridicitatea acțiunii, încadrarea în

durată, evaluate de către un juriu, vor ierarhiza filmele prezentate în concurs, „sunt invitați și așteptați să participe liceenii din toată țara”, speră prof. Ion Fercu, directorul colegiului.

O participare amplă va fi un revers al suficienței lăuntrice, o explicație rezonabilă a faptului că tinerii explorează viața, nu prin constrângerea firii, ci învingând teama de anost, prin artă și creație. Echipa de lucru a concursului este constituită din Irina Mișca, profesor documentarist, prof. Oana Andrei, Nicolae Botezatu, Andreea Cojocaru coordonator proiecte - elevii Ciolan Elena-Raluca și Țugulea Ana-Andreea.

Esteticul și frumosul nu trebuie numai construite de către oameni, ci și evaluate, percepute și dăruite. Acestea sunt resorturile care predispun la o astfel de inițiativă a organizatorilor Colegiului buhușean.

Aurel V. ZGERAN

Iulia Hălăucescu:

„Penelul, dacă știi să-l porți, se oprește acolo unde trebuie...”

În preajma Sărbătorilor de iarnă ale anului trecut (2007) ne-a părăsit „doamna acvarelui românești”, pictorița Iulia Hălăucescu. Am traversat zile de tristețe, am consemnat în scris evenimentul dramatic, dar mi s-a părut atunci (și mi se pare și acum) că nu am avut răgazul să insist cât și cum se cuvenea asupra unei personalități artistice cu adevărat coplesitoare. Am cunoscut omul, în limitele permise de caruselul vieții noastre cotidiene, și din această perspectivă i-am încredințat lui Grigore Ilieși un text pentru albumul pe care i l-a dedicat în 2005 („...Având prilejul de a o cunoaște personal pe Doamna Iulia și de a sta de vorbă cu ea în nenumărate rânduri, am fost și sunt mereu uimit de felul în care se identifică omul cu opera.

- Ce aduce nou această retrospectivă a dvs. față de aceea din 1984?

Iulia Hălăucescu: Imi face plăcere să-mi amintesc de retrospectiva din 1984, organizată tot la Muzeul de Artă din Piatra-Neamț (și, apoi, itinerată la Iași, Roman, Bacău, Cluj și la Sala Dalles din București). Acum însă am mult mai multe lucrări, pentru că între timp am mai făcut niște călătorii și am muncit serios. După cum se vede, toate tablourile mele sunt așezate pe cicluri... Mai curând am completat ciclurile începute înainte. De exemplu, în seria „Panta rei” am adunat tot ceea ce reprezintă mișcare și curgere.

- Dar ca tehnică?

I.H.: Ca tehnică, am căutat să-mi perfecționez mijloacele. Nu am ținut niciodată să fac ceva șocant, ieșit din comun. Eu mi-am dorit totdeauna să exprim cât mai bine ceea ce gândesc.

- Totuși, în expoziție sunt reunite deopotrivă acvarele, uleiuri și desene. Cum alegeți tehnica, pentru fiecare subiect în parte?

I.H.: În general, eu prefer acvarela. Este slăbiciunea mea, pentru că îmi e mai aproape de suflet și temperament. Îmi place curgerea ei. Însă lucrând mult în natură, plăcându-mi peisajul, nu pot ieși cu acvarela în teren. Și atunci fac întâi schițe, desene, mai ales în notele de călătorie prin țară și străinătate. Acolo nu ai timp să stai și să mergi cu apa după tine. Iau mapa și fac desene. Ele devin ulterior ajutoarele mele din atelier, după care fac acvarele. Oricum, însă, desenele rămân valabile ca atare, pentru că sunt absolut autentice.

Mi-a apărut acest lucru ca o provocare și m-am înverșunat să caut fisura, conform preceptului care spune că o negație este infinit mai liberă decât o afirmație. Și nu am găsit-o! Ei bine, tocmai acest minunat mister al unității dintre om și operă cred că este fascinant la Iulia Hălăucescu.”). Astăzi, în absența omului, nu ne-au rămas decât „urmele” lui în operă, ca o posibilitate de a-l desluși. Însă având norocul, în cazul de față, să fim ghidați chiar de mărturișirile înregistrate ale „vocii” sale pământeste. De aceea reproduc, în continuare, interviul pe care i l-am luat artistei în anul 1994, cu ocazia primei retrospective personale și post-revoluționare, organizată la Muzeul de Artă din Piatra-Neamț.

I.H.: Totdeauna am făcut o deosebire clară între ulei și acvarelă. Acvarela are un specific al ei care nu poate fi imitat, e singulară, presupune o mare spontaneitate și e păcat să o tratezi altfel. Uleiul are consistență, e mai păsos, îți dă un alt sentiment. De aceea, dacă peisajul se pretează mai mult la acvarelă, portretele merg mai bine în ulei. Cel puțin eu m-am împăcat mai bine cu tehnica uleiului la portrete.

- În această retrospectivă, care este rezultatul a cinci decenii de activitate artistică, există niste etape distincte?

I.H.: Din punctul meu de vedere, există niște etape care țin de evoluția tehnicii mele. De exemplu, la un moment dat am încercat, în uleiuri, o combinație cu praful de marmură, care să imite pictura murală. Aceste tablouri au niște asperități care sugerează zidul (în expoziția permanentă a Muzeului de Artă din Piatra-Neamț poate fi văzut tabloul „Felinare din Budapesta”, lucrat în această manieră - n.m.). Așa am simțit într-o anumită perioadă. Acum nu aș mai face asta. Și vreau să vă fac o mărturisire. Într-o vreme aveam două ateliere: unul pentru uleiuri, altul pentru acvarelă. Deoarece acvarela presupune foarte multă curățenie. Dar, în timp, lucrând extrem de multe acvarelă, am extins acest atelier și am renunțat la cel pentru uleiuri. Mai ales că, trecând anii, am obosit. Căci uleiul cere un efort mai mare, te solicită fizic extraordinar, cere energie. Uleiul are mirosuri grele, trebuie șters mereu etc.

- După 1990, condiția materială a artistului a devenit dificilă. Cum vă descurcați în această situație?

I.H.: Eu am avut foarte mult noroc. Mi-am făcut un stoc de materiale mai demult. Mi-a plăcut totdeauna să lucrez cu materiale de cea mai bună calitate. Realizarea lucrărilor depinde foarte mult de asta, mai ales acvarela. Suportul, când e din hârtie franțuzească, are un gren, o țesătură pe care penelul, dacă știi să-l porți, se oprește acolo unde trebuie. Eu, cel puțin, nu pot lucra pe orice fel de hârtie... Mi-am făcut și o rezervă de culori. Culorile rusești au pigmenții cei mai buni, culorile de Petrograd sunt căutate în toată lumea. Mai există și hârtia italiană Fabriano, ca și culorile olandeze Rembrandt sau cele nemțești Schminke. Ca să vă spun sincer, aceste materiale costă enorm! Eu le-am obținut prin schimb de lucrări: când a venit un străin la mine ca să cumpere o lucrare, am dat-o în schimbul materialelor. Nu am ținut să mă îmbogățesc. Am făcut totul ca să pot lucra...

Aurel V. ZGHERAN

Emil NICOLAE

• Iulia Hălăucescu - Natură moartă cu masca lui Dali și craniu de urs

- Și în cazul uleiurilor?

I.H.: Am încercat să fac și uleiuri după desen, dar cele mai multe sunt concepute direct în această tehnică. Portretele, de exemplu, sunt făcute direct după model. Dar la portrete am încercat și o tehnică nouă în acvarelă. Adică am făcut desenul în pastel și apoi am trecut la o interpretare în acvarelă. Așa am putut sublinia o notă distinctă din personalitatea modelului și am ajuns la portretele compoziționale.

- Cum lucrați însă portretele istorice?

I.H.: Întâi mă documentez, cercetez gravuri de epocă. Apoi fac schițele și după schițe realizez portretul, tot ca o compoziție. Ștefan cel Mare, Horia, Mihai Viteazul și celelalte. În portretele istorice prefer uleiul pentru că le conferă o pregnanță mai mare, sunt viguroase.

- Lucrând simultan uleiuri și acvarelă, nu apar interferențe de la o tehnică la alta?

Restaurări pozitive pe fruntea orașului

Vizita Alteței Sale Principele Radu de Hohenzollern-Veringen la Buhuși, pe 4 martie 2008 a fost itinerată pe firul înviorării forțelor sufleteste ale buhușenilor, prin generozitatea și gentilețea descătușate în alura unui principe care focalizează seninul și radiază o lumină. Oamenii credeau că vor vedea un personaj sobru, scortșos, „cu sângele albastru” dar, când Alteța Sa a sosit, asupra lor a venit o învăliure de vraja care le-a netezit la loc pielea.

Alteța Sa Radu (Radu Duda) s-a născut la 7 iunie 1960, într-o familie de medici ieșeni. Absolvent al Universității de Artă Teatrală și Cinematografică, între anii 1974 și 1999 a activat în teatru, cinematografie și televiziune. Prin căsătorie, în anul 1996 cu Alteța Sa Regală principesa Margareta a României a primit demnitatea de principe de Hohenzollern-Veringen. Este colonel în Armata română, doctor în Științe militare, Reprezentant Social al Guvernului pentru Integritate, Cooperare și Dezvoltare Durabilă, consilier al Majestății Sale Regele Mihai. Reprezintă, alături de principesa Margareta, în diferite ocazii publice, Familia Regală Română, împreună cu Regele Mihai și Regina Ana organizează și susține diverse acțiuni ale Familiei Regale.

Vizita la Buhuși a fost segmentată pe trei etape: Primărie, Colegiul Tehnic „Ion Borcea”, Mănăstirea Runc. Întâmpinat cu pâine și sare de către primarul Ionel Turcea, Alteța Sa Radu s-a întâlnit apoi cu reprezentanții ai comunității și a discutat despre prioritatea problemelor care privesc siguranța socială, dezvoltarea economică, sănătate, cultură... Cu liceenii a polemizat pe teme educaționale și vocaționale, resorturi ce ghidează școala pe care profesorul Ion Fercu a prezentat-o drept „cea mai frumoasă din lume”. La finalul vizitei a poposit la Mănăstirea Runc, un lăcaș monastic medieval pentru care vrednicia întemeierii este atribuită Voievodului Ștefan dar și medelnicului Ionașcu Isăcescu, lui Evstratie Dabija sau călugărilor sihaștri – ei având răvna cea mai statornică pentru cititoria și dănuirea mănăstirii.

Buhușenii s-au despărțit de Alteța Sa Principele Radu de Hohenzollern-Veringen, conducându-l cu privirea de sub bolta clopotniței Mănăstirii Runc, spre o Românie Restaurată, năzduind că îndreptările istoriei le vor face conștiința liberă de vinovății!...

Carletta Elena BREBU

Metaforă și oximoron

Întotdeauna am trăit cu această convingere că poezia nu poate fi cu adevărat simțită, decât dacă e citită în intimitate... Poate și pentru că ea prinde viață în intimitatea simțirii și gândirii creatorului ei... Și mă redescopăr în această extatică ipostază... E ca și cum e nevoie cumpătită de aer proaspăt te îndeamnă să deschizi o fereastră – aflându-te într-o casă veche – spre grădina secretă, cu flori uitate de lume și arbori grei de frunze! Versurile vin ca ușoare păsări pe ramuri cu vise, sau cad meteoric... unele se preling precum mierea, altele au consistența și luminozitatea cristalelor! Așa am primit poeziile lui Dumitru Ignat... pe o fereastră a lecturilor de taină, așa cum se cuvine să primim în suflet binecuvântările pascuale... Volumul **Astfel** va aduce iubitorilor de lirică nouă, punți spre a lega malul (totdeauna stâng) al gândirii de cel (totdeauna drept) al trăirii!

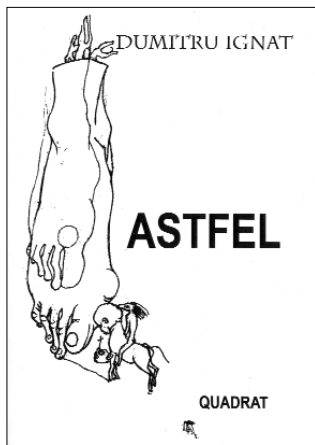
O pace de început sau de sfârșit de lume se așază între cuvinte, iar versurile „bolnave de alb” tănjesc la diafanele culori din sensurile metaforelor revelatorii: „Zilele fără mână/ serenade indiferente/ sub un balcon părăsit./ Treceam și acum împreună/ (apă și maluri)/ fără să simțim căldura/ memoriei, mereu asimetrică./ Știm amândoi:/ și Pământul se învârtă/ din obișnuință/ și nu ne mai miră simulacrul cu care începe/ catalogul soios al prejudecăților./ Nimic nou/ în acest decor desuet/ și nici măcar/ în ciudata beție/ care ne scrie pariturile.” (v. Dumitru Ignat, **Astfel**, Ed. Quadrata, Botoșani, 2007 – p.72)

Cuvintele poetului Dumitru Ignat capătă sensuri noi în vecinătatea tăcerii... Și nu știu de ce îmi vine în minte observația unui coleg cum că nu alege nume de notorietate mereu pentru cronicile mele... Și-mi pun întrebarea legitimă: care mai e rolul meu ca și critic, dacă nu acela de a descoperi șansa la notorietate a cuiva... Să fie vina poetului că lumea noastră e surdă și oarbă la sensibilitate? Sau poate să aibă vina acestei patetice contemporaneității cu Banul – valoarea care măsoară recent lipsa de educație și stil? Răspunsurile și le va da fiecare, după cum consideră și în funcție de propriul sistem de referință!

Personal, consider că e cu adevărat mai important să nu calci peste urmele marilor pași de dinainte și să descoperi singur dacă ești în stare, nașterea plină de izbândă a noilor forme de creație!

Decantările absurdului în planul existențial uman, intuirea aspră a vecinătății morții devin surse și muze pentru autorul volumului în discuție: „Locuiesc în acest muzeu/ pedestralul scund secolului douăzeci și unu și privesc/ liniștit spre cei ce trec/ între orele zece și optsprezece/ luni închis/ nu se opresc/ mai mult de câteva secunde/ și pe jumătate întorși/ așa încât nu pot vedea/ cum încerc să le fac cu ochiul/ a complicitate” (cf. op. cit. – p.52 „Hologramă”)

Uneori cu nostalgii clasice, eul empiric se împreună cu cel liric într-o fecundă rostire a trăirii pure: concepția imaculată a rostirii... Iubirea și regretul își află acoperiș în casa aceluiași suflet: „Au mers desculți prin zăpadă/ aceste vorbe pelerine./ Lasă-le, iubito, să cadă/ lângă geamul tău vestel./ Nu erai nici acolo, nici acolo/ totdeauna soseau târziu; / și-au pierdut confidentialul tremolou/ pe meridianul nepăsării./ Ca niște încălțări lung purtate/ S-au ros, s-au desperecheat/ chiar din

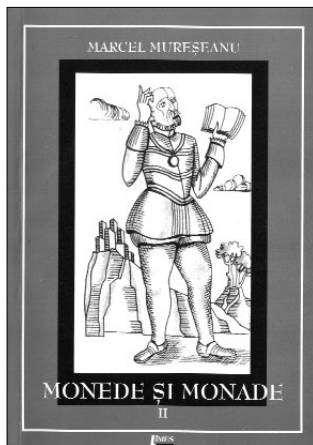

sensul lor, o jumătate/ S-a rătăcit undeva pe drum. // Lasă-le, iubito, s-ajungă la geam./ ele sunt un emisar ostenit./ Mai bine nu le trimiteam./ Mai bine nu te-ar fi găsit.” (cf. op. cit.- p.80 „Ciornă pentru un regret”)

Neliniștile par să-l bănuie pe Dumitru Ignat, regretele vin agasante în alaiuri, în urma unor sentimente îngropate în SINE ca niște lebede negre pe locul alb al suferinței împăcate: „Nu știm prea mult/ n-am păstrat/ necunoscutele necesare./ o îndoaie măcar./ nu mai putem inventa/ nimic, ceva, puținul/ ce s-ar strecura/ fușată punte de toleranță./ peste aluviuni pietrificate./ Numai semne indifferente./ numai/ întâlniri oarecare într-un tren de noapte./ Poate că un singur cuvânt așteptăm fiecare/ dar care?” (cf. op. cit. – p.86)

Interesantă mi se pare în lirica acestui poet definirea departajării EULUI de SINE aflarea eu-lui ca alteritate incomodă: „Îmi îndoiaște amicii și-i salută/ cu o mină complice./ face cumpărături/ în buticurile mele preferate./ îmi intră în bucătărie/ căutând prin tigăi, explorând frigiderul./ îmi scoate corespondența./ îmi ascultă discurile, îmi răscolește cărțile./ îmi umblă prin manuscrise/ (și găsește gânduri venetice/ și formulări extravagante;)/ cât mă mai pot preface/ că nu văd, că nu aud, că nu înțeleg?// Celălalt încearcă să trăiască în locul meu.” (cf. op. cit. – p. 173)

De la poezia lui Dumitru Ignat la aforismele lui Marcel Mureșanu, prânse în volumul cu titlul **Monede și Monade**... cuvântul se răsucesce în formă și devine armă,

sensibilitatea îmbracă armura vorbeii de duh, mesajul trece din registrul reflexiv în cel tranzitiv și din crisalida metaforelor ia naștere ironia...

Marcel Mureșanu surprinde încă de la prima pagină: „MOTTO: în premieră absolută propun *oximoronul* ca specie literară” – după care în locul *Cuvântului înainte* s-a ivit un *Cuvântel*: „Nimic mai plăcut simțurilor simțirii și Ființei întregite prin Lume, decât alternarea greului cu ușorul: a pietrei cu aerul, a plinului cu golul, a monadei veșnic în stare puindă, mereu cu burtă la gură ca o zeită a fertilității, cu moneda adesea calpă și ruginie. Autorul. (cf. Marcel Mureșanu **Monede și monade** (II) Ed. Limes Cluj-Napoca 2007 – p.5)

Prin jocul de cuvinte și discrepanța dintre esență și aparență, ce rezultă din asocierea lexem-sens, într-adevăr fiecare aforism în parte devine „oximoron”; nota particulară o constituie caracterul cvasiepigramatic al aserțiunilor: „Uite cum ne spală aștia cu privirea parcă am fi niște mașini murdare!”/ „Nu toți grașii din Balcani sunt butoaie cu pulbere.”/ „Rugăciunea bunului informatician: Har(d) Domnului!”/ „Nu pot scăpa de numele meu. Chiar acum l-am lăsat închis într-o cameră de hotel și iată-l semnaland de la fereastră că mă caută mama...” (p.7) sau alte antinomii inteligente: „Seară... O piatră a căzut din zidul cetății pe umbra mea lungă decapitând-o.”/ „E plină sala de locuri goale!”/ „Nici un cuvânt nu se îndepărtează de gura mea până nu vede că

celălalt îl urmează. Cel care pleacă singur moare.” (op. cit. – p.18)

Orice încercare de comentariu, sau orice dezbateri ar strica sensul rotund, perfect, al ideii sau poate problema e chiar „orice”; însă nici „nu orice” nu ar reuși ca prin „debate” să nu strice perfecțiunea ițită din contrast din aceste chei-franceze pentru minute: „Pe unde anume evadează conținutul din formă niciodată nu vom afla! Cine-i sunt complicii nici atât! Cine rămâne în locul lui nici bănuială.”/ „les în stradă și strig: Ideile mele sunt subversive! Sunt anarhist cel mai rău anarhist! Lumea tace și trece nepăsătoare. Acum pot lucra în liniște!” (p.19)

Cunoașterea, iubirea, creația, creatorul, opera – devin subiecte, teme ce se reflectă în cugetul autorului în tot soiul de ipostaze și oglinzi într-un joc metonimic ce fură identitatea cuvintelor pentru a le oferi alta sau dimpotrivă... altora... În două rânduri Marcel Mureșanu persiflează cât un realizator de emisiune TV într-o oră... Poate și pentru că, fiind poet cunoscut, n-a mai suportat să se adreseze doar aceluia care știa a descifra metafora, și-o fi zis, că onora trebuie să le spu mai explicit sub un zămbet ascuțit ca lama cuțitului, într-un joc modern dar... de la obraz (unde se va înțelege că autorul lasă sensul nonsensului și realitatea să danseze cu paradoxul pe dalele sparte ale unui timp...ciudat: vremea deșteptării!): „După fiecare distincție lumească pe fața poetului se mai așază un strat de divinitate.”/ „Nu plagiază nimeni o pagină care nu-i place”/ „Universul este perfect inteligibil pe când inteligența e departe de-a fi... universală.”/ „Spune-mi autorul câtor schimbări în viața ta ai fost ca să-ți spun cine ești!”/ „Cred că există și suflete bigame”/ „Am ... ars poezia și am reținut poezia.” (p.43) sau: „Fardurile poemelor tale imită azbuzul din ridurile histriionilor.” (p.44)/ „Muzica este ochiul celui ce nu vede”/ „M-am odihnit destul la balamuc baia de suprarrealism a fost fierbinte și plăcută acum înapoi acasă la mării nebuni care poartă cămașă de forță cu butoni de aur descheiată la molitiera.”/ (p.53)

Petru Poantă reușește o încadrare a volumului, spunând: „Cartea lui Marcel Mureșanu **Momente și monade** este o provocare. În manieră neo-avangardistă, autorul insolitează un cod tradițional, cu referință precisă la unul dintre cele mai rezistente și mai conservatoare, cel al retoricii (...). Asemănarea izbitoră între oximoron și paradox constă în faptul că ele contrariază simțul comun, prin asocierea insolită a unor cuvinte și idei, care se contrazic logic. Capacitatea lor de a stupefia nu este gratuită, căci ele sunt, în cele din urmă, expresii ale unei realități cu ea însăși contradictorie și incompreensivă. De aceea ele rămân figuri privilegiate ale limbii moderne, îndeosebi ale modului manierat al acesteia.” (cf. op. cit./ v. contraperta).

Cenacul literar cu poezie de blog

Pe 28 februarie la Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România a avut loc obișnuita ședință din ultima marți a lunii. Iuliana Clima a citit un grupaj de poezii mai puțin obișnuite și care au fost aspru criticate de către Narcis Sandu îndeosebi pentru „titlul epitetelor adjectivale” (*abdomen curbat, dureri analfabete, lacrima ciobită, buze perfect curbate, criză digestivă*). Cornel Galben a descris poezia prezentată ca fiind „prea critică, prea construită, artificială”, cu un limbaj prea încrâcit, o poezie de blog în care se exprimă o reacție la agresivitatea reclamei” iar Nicolae Mihai a afirmat că Iuliana Clima ne-a prezentat „un experiment poetic din care lipsește fiorul, trăirea și sunt folosite cu predilecție cuvinte care să socheze”. Versurile s-au bucurat totuși și de aprecieri mai puțin severe sau chiar pozitive: „versuri moderniste acordate la fenomenul poetic actual, se apropie oarecum de Claudiu Komartin, totuși poetesa forțează uneori gramatica poetică” (Petru Scutelnicu), „versuri criptice în care sunt prezente asperități, mai mult căutate, deocamdată poezia Iulianei Clima nu este împlinită, pentru aceasta se cere mai multă rigoare din partea autoarei” (Calistat

Costin), „este reflectat timpul pe care-l trăim, noua generație se regăsește într-un astfel de *zgomot*” (I. P. Viziteu), „versuri între raționalitate și poetică, care redau o revoltă de bun simț” (George Chițimiu), „bogată în idei din care cea mai importantă ar fi că tehnicismul în exces barbarizează ființa umană; trumosul nu este exprimat” (Valeriu Tănase), „poeta hiperbolizează, versurile exprimă teamă, neîncredere” (Vali Boncu). Mai mulți vorbitori au apreciat poezia intitulată „Proiectori stins” pe care o redăm aici: „Pe-oceanul gemământ de dureri analfabete / Se giugulește-un foc de armă. / Pe fața galbenă și stinsă / Se scurge lacrima ciobită. / Vrea dragoste și pe holeră / Nu moarte în răstimp de soare. / Dar proiectorul este stins/ Imaginea clipește des / Și spectatorii-s revoltați. / Un cinema pustiu în zi / Hrănește vise-surogat. / Surogat de cafea, / surogat de viață, / surogat de orare.”

Întâlnirea literară s-a încheiat cu un rond de poezie, fiecare din cei prezenți au recitat versuri din creația proprie sau și-au exprimat câte un gând liric. (V.S.)

Precauții

Deși în *Cuvântul autorului* enumără posibilele circumstanțe atenuante referitoare la postura ingrată a cronicarului care decide a-și aduna într-o carte articolele publicate, Vasile Spiridon pare a pierde din vedere faptul că, din momentul în care te ocupi cu așa ceva, te supui inevitabil riscului de a greși. Așa încât, precizările de această natură mi se par truisme și, ca orice truism, inutile: „Așa cum romancierul își face ucenicia prin exersarea pe genul scurt în vederea proiectării operei de respirație mai amplă, și cronicarul, după o perioadă a acumulărilor îndelungate, caută calea spre virtuala sinteză. Neîmplinirea și melancolizarea acestuia din urmă constau în faptul că el nu se poate abstrage din efemerul fatidic, că nu reușește să perceapă tendințele și orientările actuale decât prin sondări impresioniste ce nu exclud eroarea de perspectivă.” (p. 5) Sunt lucruri de a sine înțelese, peste care s-ar fi putut trece. Mai ales că autorul recentului volum* nu-i chiar un debutant, ba, dimpotrivă, așa zice că e unul dintre cei mai activi cronicari ai actualității literare.

Volumul cuprinde, după cum aflăm din aceeași notă introductivă, cronici publicate în revista „Convorbiri literare”, în intervalul 2004-2007, adică 36 de texte. Dintre care trei, *Între teatru și templu*, *Arta fugii* și *Atmosfera (c)locală*, nu aparțin de fapt acestui interval, fără a se specifica unde și când au apărut. Ar fi fost interesat de știut și modul în care volumul a fost structurat și care au fost criteriile de ordonare a materialului. Cum nu e vorba de data apariției în revistă și nici de vârsta scriitorilor comentați, s-ar părea că operează un criteriu valoric, implicit. Nu întâmplător întâiul articol nu e o cronică propriu-zisă, ci mai degrabă un scurt eseu critic despre proza sadoveniană. O altă observație care se poate face în legătură cu acest volum este că Vasile Spiridon nu a procedat la vreo selecție preliminară, păstrând, cu o singură excepție, tot ceea ce tipărise în revista ieșeană. Chiar dacă a făcut-o pentru a ilustra în integralitate mișcarea de „înscrisere pe orbită”, cred că s-ar fi convenit să renunțe la unele dintre ele, nu pentru că ar fi fost slabe, ci pentru că nu toate merită cu adevărat să rămână între copertile unei cărți. Fiindcă, trebuie s-o recunoaștem, activitatea unui cronicar literar implică mult moloz și doar arareori cărți cu adevărat valoroase. Ținând însă cont că subtitlul este *O cronică a prozei contemporane* și nu *Cronica prozei contemporane*, autorul poate invoca motive solide să nu fi triat din punct de vedere valoric cărțile despre care scrie.

Puzzle - Vasile Spiridon

Ca orice cronică, și acestea semnate Vasile Spiridon sunt niște efemeride. Ideea de a le reuni într-un volum compact are și avantaje și dezavantaje. În categoria dezavantajelor cred că principala problemă o reprezintă interesul relativ mic pe care un asemenea demers îl poate stârni în condițiile în care astăzi se citește cât de cât proză, puțină critică și aproape deloc poezie. Ceea ce nu înseamnă că demersul criticului nemțean nu se impunea. Din contră. Risipite în numerele „Convorbirilor literare”, articolele riscuau să rămână uitate. Aducerea lor împreună echivalează cu (re)compunerea unui puzzle, din care se pot desprinde câteva trăsături ale criticii lui Vasile Spiridon. Genul acesta de volum, o obișnuință în lumea contemporană, facilitează accesul la textele unui critic, luminându-i concepția și creionând, une-

Critici răi, critici buni

Adrian JICU
jicquadrian@yahoo.com

ori, un anume traiect. *Înscrisura pe orbită* devine, din această perspectivă, o sumă de critice, al cărei rezultat este profilul lui Vasile Spiridon.

Relaxare? Tocire?

Ceea ce se constată după lectura cărții o constituie lipsa de răutate, de nerv, a cronicilor. Cu puține excepții, ele sunt favorabile, chiar și atunci când, zic eu, nu ar fi fost cazul. A nu se înțelege că plec de

la „prezumpția de vinovăție” și că pretind doar receptări defavorabile. Dar nici nu pot să nu manifest serioase rezerve față de valoarea atribuită unor proze semnate Radu Mares, Gellu Dorian, Marius Tupan, Cristian George Brebenel, Aura Christi, Ioan Lăcustă, Bogdan Mihai Dascălu și alții. Pentru că, sincer vorbind, nu știu câți din lista celor comentați aici vor rămâne în canon. Așa că așa fi preferat o mai nuanțată apreciere a unora dintre cărți. Cum nu-i mai puțin adevărat că sunt și texte unde Vasile Spiridon se dovedește îndeajuns de lucid pentru a le arăta neajunsurile, chiar dacă o face moale, încercând parcă să atenueze ceva din reproșurile îndreptățite pe care la face. E ca și cum s-ar teme de propria-i îndrăzneală și de faptul că are dreptate. Iată, spre exemplu, cum este tratat cazul romanului *Un altfel de amant al coroanei* (semnat Gheorghe Izbășescu): „Discursul destul de linear, ce adoptă un limbaj modernizat, departe de acela vernacular în privința personajelor (nu știu dacă la acea dată i se putea hotărâni cuiva «-Mucles!»), acoperă un spațiu românesc fără prea multe confruntări, cu deznodământ rapid și deloc tensionat. Se resimte insuficiența unui suflet epic de amploare și a mijloacelor de a se opera periodice și necesare revitalizări ale narațiunii. (...) Gheorghe Izbășescu pare mereu grăbit și redactează foarte multe capitole care nu însumează mai mult de trei pagini. De aceea, probabil că a și renunțat la includerea unui cuprins al cărții.” (pp. 254-255) Îmi place înfin mai mult acest Vasile

Spiridon, ferm, obiectiv, acid chiar. Laudele (evident, cele nejustificate) nu-l prind bine, dând senzația de tocire, de relaxare critică.

Mă despart (așa cum e firesc) și în alte locuri de opiniile lui Vasile Spiridon. Nu pot să rezonoz la câteva afirmații, pe care le consider exagerate. Când despre *Aripile demonului*, de Mircea Tomuș, ni se spune că „este o capodoperă” (chiar dacă preluându-l pe Dumitru Radu Popescu) am oarecare rezerve. Și în finalul cronicii la *Marile jocuri*, de Aura Christi, mi se pare că e ceva putred, simțindu-se efortul de a evita sentința și, totuși, de a spune ceva apreciativ: „Aura Christi este o «arhitectă de interioare» care surprinde foarte bine, prin gesticulația expansivă și patetismul dramatic tipic moldovenest, fluxul existențial în tonalitate când închisă, când crepuscular-nostalgică.” (p. 285) E o soluție diplomată, prin care criticul nu spune mare lucru, neimplicându-se direct. Un fel de mers pe sârmă periculos, pe care criticii se văd câteodată silii să-l practice, din varii motive. Eu însumi am simțit uneori nevoia de a recurge la astfel de finaluri... Așa fi ipocrit să n-o recunosc.

Antinomii criticii

Dincolo de neajunsurile pe care le-am pomenit, Vasile Spiridon practică o critică solidă, construită pe lecturi bogate și atente, dublate de o acuitate a privirii, care îi permite să intuiască rapid valoarea unui text. Uneori criticul procedează la modul expozitiv, bazându-se în prezentare pe alte opinii critice și pe propriul mod de a judeca acea carte. O rețetă standard după care să se ghideze nu există. Abordările diferă, de la caz la caz. Se repetă însă, ca semn al meritelor incontestabile ale criticului nemțean, formulările memorabile prin care se face actul valorizării. Despre *Christina Domestica și Vânătorii de suflete* ni se spune că „poate părea, la prima citire, un roman comercial, dar, dincolo de latura sa fantezistă și aparent superficială, dovedește o verosimilitate a ipotezelor care îl apropie de un satyricon parodic și grotesc.” (p. 225) Adevăratul Vasile Spiridon este acela al judecăților tranșante, cum ar fi aceea despre Gheorghe Crăciun: „Complexul roman *Pupa russa* este una dintre cele mai bune apariții în proză de pe piața noastră literară în anul 2004.” (p. 186) sau al ironiei fine, ca în finalul cronicii despre *Ecluză*: „Excepția întărește regula în cazul ardeleanului Radu Mares, care, în ultimul (s.m.) său roman, a *dus strălucit până la capăt* (s.m.) o povestire cu moldoveni și ardeleni.” (p. 84) Modul acesta ironic sau jocurile de cuvinte îl salvează din incurcătură, fiind semne ale superiorității criticului.

Final

Criticii buni - și mă văd nevoit să folosesc un clișeu - sunt cei răi, iar Vasile Spiridon știe prea bine acest lucru. Iar uneori, spre binele său, chiar îl pune în aplicare...

Adrian JICU

Vasile Spiridon, *Înscrisura pe orbită. O cronică a prozei contemporane*, Iași, Editura „Timpul”, 2008

• Elena Samburic - *Capriciu III*

D. D. Ursache Pentagrama sau ironia sorții

Putini scriitori au creat o proză de largă respirație cum este romanul, fără „să-și fi făcut mâna” scriind mai întâi povestiri sau nuvele. Iată că domnul D. D. Ursache a publicat la o distanță de numai un an, două romane, arzând etapea prozei de mică întindere. Este vorba despre romanul **Paradisul papagalilor** (Editura „Cetatea Doamnei”, P. Neamț, 2006) și **Pentagrama sau ironia sorții** (Editura „Cetatea Doamnei”, P. Neamț, 2007).

D. D. Ursache îmeste cititorul prin câteva calități fundamentale care fac din d-na un romancier autentic: „famecul limbajului” (cum bine zicea Titu Maiorescu), varietatea cuceritoare a surselor comicului, capacitatea de a pătrunde dincolo de aparențe și de a lumina, transformându-le în imagini portante, în sensul cântecului magic al lui Orfeu, cel care vrăjea tot ce mișcă. Deși diferite și bine ancorate în universul propriu, cele două romane se aseamănă din multe puncte de vedere, marcând originalitatea și personalitatea autorului: viziune, dominantă stilistică, limbaj, motive centrale, modernitate structurală. Viziunea este caragialiană, adică profund dramatică, mascată în hilar și chiar grotesc, adică în balcanic „răsu-plânsu”. De aici, dominantă stilistică: ironia, care îmbracă mai mereu forma persiflării, adeseori a comicului și uneori a sentinței auctoriale, cu intenția de decodare a mesajului, fără a implica autorul, care pare mereu a ne face cu ochiul.

Ambele cărți au ca motiv central *spatiul închis*, ca metaforă a vieții și vietiunii noastre, în diversitatea și complexitatea lor. Modernitatea romanelor în discuție constă în structura lor, pornindu-se de la construcția sub forma unor *parabole* (povestea unor oameni evoluând în perimetrul unui orfelinat și, respectiv, povestea unor oameni evoluând în perimetrul unei cafenele) cu profund implicări în lumea României comuniste a realităților românești mult mai vechi și mai subtile, care primesc uneori valoare de amprentă națională. Ambele romane sunt, în același timp, creații alegorice și proze de atmosferă. Cu ajutorul acestei triple îmbinări moderne în fibra operelor sale, autorul vehiculează o amplă problematică, pe care el însuși o decodază: „Un nou Ev Mediu s-a lăsat peste o lume buimăcită, abia ieșită din războiul în care luptase pentru țară, iar aceasta îi răspătrea luându-le pământul, casa, bunurile și amenințându-i în permanență cu pierderea libertății și chiar a vieții, iar toate acestea în numele statului de democrație populară muncitorească și țărănească...” („Paradisul papagalilor”).

Întâlnim în acest roman o adevărată radiografie a lumii comuniste: învârbirea tuturor împotriva tuturor, individul care dispăre ca personalitatea, colectivul care se impune ca o matrice a vieții sociale, dependența care înlocuiește independența, egalitarismul care răpește individului orice posibilitate de a se diferenția în raport cu ceilalți, reprimarea intelectualității și promovarea ideii „origini sociale”, posibilități nomenclaturiste au capacitatea supunerii necondiționate, ca și cea de a supune pe alții, ticăloșia care devine mod de a fi și de a supraviețui, ba chiar un mod de a gândi. Toate acestea primesc viață în spațiul orfelinatului denumit „Paradisul papagalilor”.

Caracterul eseistic al romanelor îl conferă o notă înalt-moralizatoare, sublimând prin harul scriitorului pilde privitoare la comportamentul uman, la destin, la implicarea noastră în marea rotire universală, la relația noastră cu spațiul și timpul, la fragila noastră structură psiho-somatică etc. Ambele romane au o calitate aparte, oarecum gnomică și de glossă. În accepțiunea celebrei creații eminesciene, ca de exemplu meditația pe marginea „lipssei de sens a unor fapte umane, iraționalismul care ne caracterizează conduita personală și socială” („Paradisul papagalilor”) sau mărturisirea unui personaj pe tema iubirii și a penitenței. Apar mai mereu cugelări inserate în țesătura epică, fapt care conferă romanelor sale o caracteristică filosofică: despre magia muzicii, despre viața care este „o combinație de predestinare, adică de voință divină și de libertate, adică de alegere omească” (n.a.), despre panorama hilară a umanității. Sau dovezile de erudite menite să fixeze atmosfera în care evoluează personajele (despre Războiul Crimei despre „arhitectura” complexă și diabolic ordonată a societății comuniste, în stilul lui Orwell din „1984”, incursiuni în tainele magiei negre etc.

Ironicul D. D. Ursache este dublat de un visător autentic: „În noaptea cenușii și zgurtoasă a Paradisului, lumina steaua lui Eminescu, nepieritoare în frumusețea ei solitară, dându-i (personajului n.n.) speranță”, sau „liniștea gărilor este aparen-

tă și plină de încordare, spartă de sosirea primului tren” sau descrierea cutremurului, episod cum numai în „furtuna” lui Geo Bogza am mai întâlnit. O altă caracteristică a romanelor o constituie atmosfera de mister și suspans (transformarea hădeii vrăjitoare Casandra într-o splendidă și visătoare femeie tânără, sau apariția și comportamentul călugărului din „Pentagrama” – o intruchipare a Îngerului – Demon peremptoriu și dureros de justițiar.) Autorul adoptă nu o dată un stil de epos fantastic, sau de capă și spadă, ca în povestea celor doi frați Ahmet și Muhamad. Motivul călătoriei inițiale are un rol important în „Pentagramă”. Pelerinajul turcului Ali la Ierusalim este o splendidă pildă de viațuire și supraviețuire, de cunoaștere și autocunoaștere prin implicare personală și constituționale. Ali este raisonneurul rol câștigat în urma pelerinajului. El este înțeleptul, dar și Cel Trimis, Alesul.

Personajele evoluează adeseori spectaculos, oferind cititorului surprize, cum este cazul Pășului care își calcă peste duritatea caracterologică, dărind unui intern un ceas de aur. Ca să nu mai vorbim de modul în care își asumă rolul de tată, cu mari frământări și remușcări, cu jena de a se descoperi pe sine vulnerabil și duios, cu strădania de a nu-și dezvălui slăbiciunile mai ales în fața fiului. Iar fiul, respectiv Vasile Crihan, zis Căluș sub aparența de om oarecare bun la toate, lăluș și „vorbind în dodii” este în esență un protector al copililor, un fin psiholog, un maestru în povestiri.

Revenind la sursele umorului, D. D. Ursache se dovedește un artist al portretului-îmbinare de descriere zinică, gestică, comportament emblematic pentru definirea personalității personajelor: „Bebelică, meșterul cu figura hirsută, de Don Quijote, slab, lung, ciudat de crăcănat, mergând ca și cum s-ar păzi ca să nu calce în vreo capcană, cu părul vălvoi și cu ochelarii într-o rălă, în halatul peticit și fără nasturi, cu creionul în buzunarul de la piept, veșnic mirat că nu-și găsește ceva, scărpinându-se contrariat în barba nerasă de la precedenta nuntă, botez sau cunemie” („Pentagrama”). Universul romanelor este populat de oameni versatili ca Iancu Naftali – zis Nababul („Paradisul papagalilor”) sau de oameni care-și câștigă cu eforturi mai mult sau mai puțin ortodoxe statu-quo-ul, în cazul de față respectabilitatea, ca Aurică, sau Calul („Paradisul papagalilor”). Ironia amară a autorului răbufnește adeseori, ca atunci când Aurică a înțeles că familia sa de oameni gospodari este dusmană a poporului, administratorul zis Papabun era un excelent antrenor, în sensul că bătea copiii, chiar îi schilodea „ca să le vină mintea la cap” („Paradisul papagalilor”).

În limbajul diversificat al lui D. D. Ursache un loc aparte îl are cel „particularizat” al personajelor pe care îl „împrumută” uneori și autorul, introducând cuvinte și expresii de argou ca: „să faci armata la diribău”, „s-o furi”, „ora micului haleu” etc. Și, iată, ironia sorții face ca asupra unei lumi aflate în cădere liberă, să triumfe totuși speranța, vocația prieteniei, sămburele de omenie semănat de Dumnezeu în fiecare din noi. „Pentagrama” are un epilog cu profundă semnificație, amintind de finalul romanului „Jon”, al lui Liviu Rebreanu: viața cureg imperturbabilă peste toate cele bune sau rele, și, odată cu ea, cureg și noi în marele anonim al existenței. Fenice de cei ca D. D. Ursache, care ne propulsează prin arta sa – fie și pentru o clipă – în neuitare.

Dorina NICOARĂ

Jeni Acterian Jurnalul unei fete greu de mulțumit

Impactul emoțional pe care jurnalul îl are asupra cititorilor, mai ales în ultimul timp, se datorează, în mare măsură, sentimentului de autenticitate, de realitate trăită și mărturisire directă prin care se definește, ca un reflex al unei existențe în care putem descoperi lumini și umbre ale propriului nostru suflet. O astfel de experiență a lecturii ne este oferită de **Jurnalul unei fete greu de mulțumit** (1932-1947), apărut la Editura „Humanitas”, București, 2007, text ales și note biografice de Arșavir Acterian, ediție îngrijită, traducerii din franceză, note bibliografice și prefață de Doina Uricariu.

Citind acest jurnal, am trăit această experiență a regăsirii de sine, aflată, poate, sub semnul a ceea ce Jauss numea identificare simpatetică. Această frântură de viață, trăită între cărți și visuri, între sentimentul inutilității și revoltă, între obsesia morții și o sete nestinsă de a-și trăi cu intensitate viața, în toată plenitudinea ei, devine expresia unor adevăruri esențiale despre om. Prin aceasta, Jeni

Acterian capătă valoarea unui personaj exemplar, căci, în esență, orice formă de literatură confesivă instituie un prag, dincolo de care, ca într-o oglindă, nu se găsește, ci se regăsește, recreându-se, cel care se reflectă. Scriind despre sine, această „fată greu de mulțumit” nu se descrie, de fapt, ci se interpretează, construiește posibile ipostaze ale sinelui în care uneori nici nu se mai recunoaște: „Mă gândeam la toate stările prin care trec de la un timp încoace. Încep să mă schimb atât de repede...” (p. 199); „...mi-am adus aminte de mine, și asta a fost un șoc atât de mare, încât m-am oprit bruscat de tot. Era ca și când nu mă mai văzusem de multă vreme și m-aș fi întâlnit bruscat cu mine și... nu știu cum să spun... dar nu reuseam să mă identific. Știam prea bine că eu sunt aceea care răsesse și vorbise cu M, care făcuse toate gesturile acelea pe care le fac toată ziua și că tot eu sunt cea care – întoarsă cu un penibil efort asupra mea însămi – căutam cu o dureroasă împietrire să prind *mirarea mea în fața faptului că simteam cu siguranță că sunt.*” (p. 198).

Conștiința descoperirii de sine, ca o ființă de mult uitată, pune în evidență jocurile unei lucidități care ascunde multe capcane: „Ce e curios totuși în nebunia asta a mea este că sunt uluit de lucidă” (p. 20); „La ce servește luciditatea decât la a-ți otrăvi viața și a te face incapabil pentru altceva decât pentru suferință... Gust de cenușă și o sinistrită neputință.” (p. 286); „De unde însă luciditatea asta sinistrită care mă trezește în miez de noapte, în mijlocul unei petreceri sau în timp ce degust liniștit cine știe ce mâncare?!” Sar dintr-odată pe un alt plan, cu ochii cășcați de spaimă. Îmi țin respirația cu mâinile crispate și macin tot negru acela ca o otrăvă solidă între dinți.” (p. 404). Vede lucrurile prea clar și poate tomnai de aceea le presimte tenebrele, derutantele fluctuații, care lasă un gust de straniu și confuzie. Remarcabil este mai ales faptul că reușește să surprindă aceste revelații, printr-un rafinament al scriiturii care reflectă cele mai fine nuanțe ale trăirii, toate convulsiile unui suflet ce își disecă infimețimale sentimentele sub lumina rece a lucidității.

Dar luciditatea are ca reflex suferință, un alt leit-motiv al destinului său, cu un întreg cortegiu de „fantasme”: singurătate, neliniște, angoasă, frică de neant, disperare („boala de moarte”, cum o definea Kierkegaard), tot ceea ce devine trăire emblematică pentru marile spirite ale perioadei interbelice (un reflex al existentialismului): „Sunt atât de tristă, atât de tristă. Sufăr fără cauză. O suferință nebulună pentru nimic concret. Mi-e rău, mă torturez, mă zvârcolesc! Sufletul meu se sfâșie, se concentrează în suferință.” (p. 28) De altfel, Jeni Acterian a câștigat prietenia și admirația unor personalități ale acestei perioade: Eugen Ionescu, Emil Cioran (care îi scria de la Paris: „Destinul tău de fată deșteaptă în Balcani mi se pare mult mai crud. În afară de dragoste și betie, ce se poate întreprinde în acel inavuabil Sud-Est?”, p. 526), Mircea Eliade, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Emil Botta etc. Familiaritatea cu care sunt evocați în jurnal ne dă impresia unei stranie apropieri, ca și cum i-am regăsi, prin intermediul eroinei, undeva, foarte aproape de sufletul nostru. Ca studentă la Facultatea de Litere și Filosofie, autoarea s-a făcut remarcată, fiind chiar pe punctul de a obține o bursă pentru un doctorat la Sorbona, vis spulberat de izbucnirea celui de-al doilea război mondial.

Paradoxal, acești ani (1932-1947) evocați în jurnal, cuprind un amestec de libertate și spiritualitate efervescentă, dar și primele semne de fanatism și abuzuri, în ecoul războiului care izbucnește, distrugând atâtea vieți. În acest câmp război, al cărui absurd îl trezește revolta, ca tot ceea ce face omul într-o distrugere a lui, Jeni Acterian trăiește tragedia pierderii unui frate, Haig, care fusese închis pe nedrept și apoi trimis pe front în prima linie ca o condiție a eliberării. Se pare că o parte dintre paginile care consemnau aceste momente dureroase nu au fost date spre publicare.

De altfel, Jeni Acterian nu a avut nicio clipă intenția de a-și publica jurnalul: „Sunt unora grozav de mulțumită că scriu...” Pentru că pot să scriu tot ce vreau. Tot ce-mi trăsnește în cap, tot ce-mi vine să scriu, fără să adăncesc, fără să cizelez. Deoarece nimeni, niciodată nu va citi aceste caiete.” (p. 94); „Dacă din întâmplare cineva ar citi aceste pagini, n-aș vrea ca acel cineva să ia conștiință de toate ascunsurile, trapele și secretele mele. De toată nebunia, de toată demența din care derivă uneori gândirea mea. Sunt grozav de fericită când spun: niciodată și nimeni, niciodată nimeni nu va ști că am gândit așa și așa. Niciodată nimeni nu va ști ce e în mine, și în acest cap și în această inimă, care formează eu meu întim. E o ciudată fericire în asta. Să ai un colț de sine inaccesibil. Un colț pe care nimeni nu-l cunoaște... Un colț în care gândirea mea dănuiește extravaganță și fantastică. Un colț în care uneori poți plânge singură atunci când totuși lumea o vede pe Jenny răsând.” (p. 95). Și totuși

plânsul acesta îl putem auzi și acum, pentru toate iluziile pierdute, pentru toate iubirile neîmplinite cu adevărat, pentru toate trădările și risipirile care, într-un fel, sunt și ale noastre...

De aceea ar fi fost o tragică irosire ca acest jurnal, valoros „periplu memorialistic și document magistral de istorie culturală a anilor '30-'40”, cum îl aprecia Doina Uricariu, să nu fi fost publicat. Ar trebui să fim recunoscători fratelui ei, Arșavir Acterian, care ne-a oferit ocazia de a o cunoaște pe această fată minunată, fidelă în prietenie, pasionată de cinematografie, teatru, pictură, muzică și literatură, de o noblete spirituală remarcabilă și de o delicatețe sufletească dublată de oroaia față de orice formă de grosolanie: „E atât de dificil să îi și sensibili, și mândră. Ca să nu suferi trebuie să îi și sau una, sau alta... Glumind – aparență calmă și răsând – înghit unora măgării și insulte care-mi sfâșie inima. În timp ce glumești și înși, suferi. Și suferi cumplit. Totuși nimeni nu vede ce se întâmplă în tine...” (p. 43)

Cât de multe ne dezvăluie această fată „greu de mulțumit” despre noi înșine, e dificil de spus... Cert este însă că, dincolo de revelațiile oferite de puterea de a surprinde pulsul epocii, dar și subteranele sinelui, atuuiri semnificație ale cărții, lectura acestui jurnal se poate ușor transforma într-o probă prin care sufletul nostru trece către minunata și dureroasa aventură a căutării de sine...

Victoria HUIBAN

Viorica Răduță În exod

Chiar dacă Viorica Răduță a exersat cu succes critică, teorie și eseistică literară, ea nu se lasă înșelată atunci când scrie proză. Deși recunoscută mai întâi ca poetă (dar poate numai din cauza că poezia e mai ușor de „difuzată”), scriitoarea se află la al patrulea roman. Probabil că de la **Don Quijote** nu s-a mai scris un pur „roman” ca **În exod** (Editura „Cartea Românească”, 2008).

Romanul impresionează în primul rând prin trei straturi ce se îmbină, se amestecă fără încetare. Pe de o parte, e „realul”, întocmai ca într-un roman realist de Marian Preda. Cu o existență a oamenilor venită direct din real, cu un topos, cu o monografie a unei geografii reale. Pe de alta, e lumea de senzații și sentimente ce însoțește măștile fiecărui personaj (și în privința asta nu știu dacă-i pot găsi un corespondent în literatura română). Și, în al treilea rând, este visul (învățătoare) ce inundă realul, așa cum o maree ar inunda tărmlurile și lumea întreagă – iar efectul e bănușescian, deși nu mituri și eresuri ne propune Viorica Răduță, ci o viziune asupra existentei. O viziune, se înțelege deja după titlu, a vieții ca exod nesfârșit. Ceea ce nu înseamnă că stilistica acestui roman e și surprinzătoare. Înșuși amestecul de real/oniric/senzitiv îl face să fie așa. Lor ar trebui să le acordăm un miez din care se nasc, iar acesta e vocea naratorului. Totul scris cu o tehnică aproape cinematografică, în care niciun detaliu nu scapă.

Spuneam că Viorica Răduță reușește perfect să-și domine scriitura, să elimine impulsul „critic” (intelligent). „Autorul” e totalmente absent din roman. Rolul de a vedea lumea aparține unui narator (sora învătătoare), care nu e bruiat prin nimic de autor. De aceea, romanul (se) desfășoară (cu) o frumusețe stranie și captivantă. El are forța de nestăvil și monotonia apei curgătoare. Cine are curajul să-l citească, trebuie să știe că nu va avea șansa de a controla drumul pe care merge; ci va fi absorbit de el și, până la urmă, oricâte greutate îi vor sta în cale, tot ea, apa cea curgătoare, le va învinge pentru el și îl va duce unde vrea ea. Plămăda real/oniric/senzitiv aduce în același timp o ambiguitate a „textului”, care îi cere cititorului o atenție sporită. Nu cred că e vorba de o stratagemă artistică, ci de o poezică. Pentru că, obligat la solitudine, reușești să percepi și să participi la sensibilitatea naratoarei. O sensibilitate, fără îndoială, poetică. Îar ambiguitățile aici se rezolvă, într-o sensibilitate ce privește lumea nu doar cu simțurile (cele cinice), dar și cu prelungirile lor cognitive. De aceea realul se amestecă, în acest roman, cu oniricul, iar membrana fermă dintre real și vis e cu totul distrusă. Și, cum știm, funcțiile cognitive produc mituri, eresuri, simboluri.

Deși la prima vedere ar părea că are precursori, ca tehnică în textualități și ca viziune într-o combinație dintre romanul realist și cel pseudo-realist-magic, proza Vioricăi Răduță e originală. Dacă nu ar fi existat precursorii, i-ar fi inventat și, tot așa cum scrie, ar fi scris.

Dan PERȘA

Dumitru Brăneanu

A obosit lumina

Integrat relativ târziu de mișcarea literară a urbei băcăuane, Dumitru Brăneanu se recomandă nu doar prin insistență, dar și printr-o reală vocație de creator de versuri, ba chiar și de poezie veritabilă. A debutat în miezul vieții sale (inspre toamnă...) și astăzi, după mai multe cărți (...) de același autor, arată că știe cum se compune poezie, cum se creează adică – asta în paginile sale cele mai rotunde (întrucât încă mai are de ucenicit la școala nicodată încheiată a literaturii adevărate; faptul nu trebuie să neliniștească pe nimeni...). De ce „A obosit lumina” (inspirat titlu de volum, apărut la entuziasta editură „Ateneul Scriitorilor”, Bacău, 2007)? Stihurile sunt ale unui deziluzionat. Pe omul Dumitru Brăneanu, despre care știm că și-a găsit iluzii, că speră (și luptă!) pentru o lume mai curată, îl aflăm în această nouă apariție profund măhnit; va fi având de ce: „obosit de mizeria lumii, lumina adoarme în privirea unui câine asasinat de hingheri cosmici!” Socot perfect izbită metafora luminii – inepuizabila, cosmică lumină care a obosit din pricina multor „mizerii” întâlnite în marea ei vitează pe planeta albastră (poate că pe alte corpuri cerești să fie altele...).

Am citit în carte rostiri memorabile, cu tulburătoare rezonanțe simbolice: „(tu, omule) rămâi un nume îmbătrânind o cruce” sau „(sunt) colier la gâtul tău... Doamne!” Îndrăgostitul, într-un târziu de vreme („joc al dorului cărunt”) produce deopotrivă viziuni apocaliptice ale destrămării unui univers ce pare a-și fi răcit punctele gravitaționale dăătoare de sens, ordonatoare de noime („strig, nu mă aude nimeni, universul surd și mut” și „emoțiile mototolite în prăpastia al cărui hău sunt eu”). Excesiv de romantici uneri („În grădina bucuriei aș vrea să înfloreșc în palma tă”), Dumitru Brăneanu se definește, etic și liric, „între cumințenie și păcat!” Dar... dar nu o dată îl încearcă irepresibile puseuri polemice tentând la teme politice de pe agenda veacului („Filozofi având cîntecul la țărăbă/ În mahalaua spiritului damnat”) semn că poetul e și el un om al cetății, conchizând amaric: „conștiința noastră o ia razna prin găurile istoriei!” Leitmotivul luminii care „a obosit” ori imaginea sufletului care „rugineste” conspiră și, în același timp, deconspiră o sensibilitate ulcerată de traumatizante anomalii subminând existența umană, măruntă noastră condiție condamnată la... căderea în societate! Observând că... în lumea cea comună, „lumina a obosit”, autorul speră a face puțin mai multă... lumină, plăcându-i a crede că, de fapt, totuși, lumina (din lumină...) nu va obosi nicicând! Altminteri, trubadurul n-ar mai miza pe dragoste și n-ar mai scrie delicate declarații de amor romantic, riscând a fi etichetat drept anarmonic într-o epocă în care sentimentele tandre par a-și fi trăit traiul; de altfel, undeva poetul sesizează că oarecari semeni de-ai săi, „draci în uniformă de iepurași” s-au apucat de „filozofat parșiv”, timp în care el se consideră „o vicoară veche uitată într-un bar părăsît”. În cartea aceasta Dumitru Brăneanu, exaltatul din primele plachete, a devenit mai grav, mai substanțial, mai esențial (în textele cele mai împlinite); cu alte cuvinte condeierul s-a maturizat (în paranteze fie zis, unele candori și mirări de debutant mai stăruie!).

Neîndoielnic, băcăuanul mai are de pus ordine în materia lirică, dar ceea ce trebuie neapărat apreciat e respectul pentru lucrurile sfinte, premisă a unei fecunde evoluții. A OBOSIT LUMINA e un semn cert că Dumitru Brăneanu nu mai are mult până departe...

Calistrat COSTIN

Dumitru Ivan

Semințe de timp

Noua carte a lui Dumitru Ivan, intitulată sugestiv *Semințe de timp* (Editura „Căruța”, 2007) adună paisprezece proze, grupate în trei secțiuni. Prima, *Constelația Tomesti* e o însumare de istorii care au în vedere spațiul țărănesc. Dumitru Ivan propune și el literaturii române geografia particulară a unui sat: *Tomesti*. Fabulosul rustic e bine temperat, iar portretele, adesea, memorabile. Acela al bătrânului Ghiță Moraru, amic static al produselor viței de vie, ilustrează, pitoresc și inconfundabil, textul povestirii *Tulbure, de la tulburel și Noaptea strengărilor*. A doua diviziune, *Sarmale reci*, reunește alte cinci povestiri,

ce sunt farse, surzătoare și benigne, într-un arial slăpănit, și el, de Bachus. În sfârșit, secțiunea a treia propune teme mai lunecoase, unele conturând sinuozitate psihologice, ba chiar psihanalitice (*Ave, Romulus*), rezolvate însă în registru rațional.

Întâia calitate a prozelor este aceea că nu trec nicicând de lungimea firească, cerută de rostul lor literar. Chiar dacă, uneori, curiozitatea noastră ar vrea un „mai departe”. Dar scriitorul, hotărât că semnificația istorisirii sale săvârșește inechivoc într-un punct anume, cenzurează orice (posibilă) redundanță. În sprijinul acestei viziuni vine și imperativul clarității; în aceste proze nu răzbat, în niciun fel, ambiguitățile, formulările cețoase. Poate și de acolo de unde Dumitru Ivan are, în măsură înaltă, proprietatea cuvintelor. Ceea ce nu înseamnă că-și refuză figurile de stil; doar că le folosește parcimonios. Alte trăsături ale scriuturii lui Dumitru Ivan sunt echilibrul și seninătatea. Spectaculosul (romantic) nu lipsește, însă e numai fundalul acțiunilor pe care autorul le vede precumpănitoare.

Ar rămâne să adăugăm că prozele din volumul de față amintesc de propensiunea scriitorului spre epica scurtă, vădită și în cartea anterioară de narațiuni, *Popas în Valea Mîlnețului*. Chiar dacă vin acum după experiența unui roman (*Mărturia*, 2003) și a unui... **Dicționar de sinonime** (2006).

Noua partitură editorială definește, așadar, cu limpezime atuurile scriitoricești ale lui Dumitru Ivan, între care se impune, neîndoios, sentimentul acut al măsurii, într-o lume răvășită de aleatoriu.

Dumitru IGNAT

Vasile Sevastre Ghican

Moloz și oase

În ultimele decenii puțini sunt acei care mai pot fi numiți „poet” în adevăratul sens al cuvântului. Realitatea imediată, lucrurile banale, cotidianul trec tot mai mult în ultima vreme în poezie. Unul dintre cei care se abat de la tendința este Vasile Sevastre Ghican, în volumul de versuri *Moloz și oase*, apărut la PAX AURA MUNDI, Galați, 2007. Poezia acestuia se naște din absururile sufletului și ale cugetului, din „sângele ființă a poetului, cel care a inventat „o gară albastră”, participă prin urmare la crearea poemului, care îl lasă în urmă amintirea (*Ars-poetica*). Limbajul este unul pe măsură. Podobelexicale nu lipsesc: „Pe umbrele reci/ ale veacurilor/ inima mea/ petală săngerând” (*Inima mea o petală*). Eul poetic revindică dreptul cuvântului la replică, să i se dea sensul originar: „arvura/ avută la naștere” (*Să i se dea*). Nu-l aude nimeni, iar efortul său este în zadar: „Dar nu m-a auzit decât moartea!”. Poetul este un făuritor de cuvinte „am să devin mare baci”, pe care „în turmă” le mână „la pășune”. Iată, așadar, imaginea stănesciană a cuvintelor-obiecte. Acestea au putere distrugătoare, poetul se teme de ele, căci în ele omul își sapă mormântul: Din ele se poate face un buchet otrăvitor, pe care eul poetului îl va așeza pe inima sa ca „să-i arate/ cât de înaltă este viața” (*Inima celui lovit de cuvinte*). Paradisul pierdut, vârsta de aur dintr-un illo tempore, este reproșul adus oamenilor, răspunzători pentru această pierdere: „Unii au tărât-o (viața, n.n.) pentru că nu știau că aceasta poate să zboare” (*Idem*). Fântâna, simbol al purității și al nemuririi, este singura capabilă să mă dezvăluie omului „răcoarea furată de la zei!”.

Imagini apocaliptice străbat peste tot în poezie. În *Se sting luminile*, lumea se depărtează de la rosturile ei firești, dealurile sunt „povănite de ură”, copiii sunt „părăsiți de meteahna ce doare”. Eul liric ajunge la dispare, strigătul lui imploră „o altă măsură”, care să aducă lumea în matca ei firească, la răbdarea dintru început: „Un doctor de-o clipă, pentru un veac de răbdare”. Aceleași imagini ale escatologiei creștine apar și în *Pământul, va veni...* Aici oamenii uită de divinitate, se dedău desfrâului și huzurului, își lovesc fiii, își scuipă frațele și-și necinstesc nevasta. Epocile sfinte

„s-au surpat” din cauza că au fost „nemiloși” cu ei înșiși. Sătul însă „de-atâta crudă și nedreaptă lege/ Pământul va veni curând să vă dezlege!”, era păcătoșilor va lua sfârșit, dar ce va urma nu ni se dezvăluie... Viziunea aceasta o regăsim și în poemele care dau titlul volumului, unde „buricul pământului” geme, desfrăul își pune fundă roșie, macii înălțându-se dansează în mijlocul propriului nostru dezastru, un împărat „ajuns întâmplător și literat” își dă fericirea pe durerea unui „grav păcat”. Apocalipsa este o „fiică de români”, a învățat „să suferă românește”. E mai degrabă o revoltă la adresa organizării sociale (și nu numai) românești, a modului de viață pe care l-au adoptat conaționali săi. Terra, născută odată din pâine și vin e cuprinsă acum de moloz și oase „mângaiate de același soare primitor” („alte măști, aceeași piesă”). Cei ce speră într-o lume mai bună să nu-și facă iluzii, căci „nu veți găsi pe pământ, sub pământ, în voi/ decât moloz, și oase, lacrimi și suspine...”

Poezia își pierde și ea atribuțiile obișnuite. Imaginându-și o „stație de poezie”, care pompează „ură și dușmănie”, poetul cere să nu ne oprim în dreptul acesteia, iar pe „neisprăviti” îi pune „să sape o cale Lactee” (*Extaz condamnat la moarte*). Înzeștră de la naștere cu har poetic, „în sângele meu zace o poezie”, Ghican învovătește veacul de schilodirea poeziei, de „răni/ pe care nu le vindecă nici mormântul!”. Poemele lui răsăr în crâng „dureros de singure” și, deși adresate lumii, aceasta rămâne indiferentă. Eul poetic pare a ști care este motivul pentru care „înebunește/ pământul”. Considerându-se neîndreptățit de cei care i-au restrucurat dreptul deplin de a zămbi, de cei care au făcut ce au vrut „din resursele mele de cântec” și l-au dat afară „din propriul meu suflet”, poetul tecucean ajunge la disperare atunci când aceștia îi propun un lucru și mai groaznic „un ultim/ și groznic avort de cuvinte”: „De ce, măi lichele prevăcuite?!” (*Avort de cuvinte*). Pe bună dreptate afirma Calistrat Costin că în versurile poetului tecucean răsăr „ziceri curate cu parfum de veac romantic, dincolo de tentațiile botezate moderniste, postmoderniste, la limită, fracturiste, ori alte <<iste>> de modă nouă și caducă”.

Sfârșit de această lume, ale cărei probleme le ia în serios, autorul lasă în urma sa câteva reușite poetice, care merită nu doar lecturate, ci și disecate pentru a ajunge la adevărul transmis de cel ce-și merită numele de „poet”: Vasile Sevastre Ghican

ANA-MARIA MAZILU

Silvia Miler

Inventar unei seri

Activitatea poetică a Silviei Miler are un ritm din ce în ce mai alert. Ieșită de data aceasta din *legenda Meduzei* (care rămâne definitorie pentru vocea ei lirică), autoarea ne propune acum, în elegantul volum *Inventar unei seri*, apărut la Editura „Pro Plumb”, Bacău, 2008, un „sumar” al propriilor sentimente trăite la intensitate maximă. Acest *inventar* se impune a fi citit ca zestre sufletească a unei firi romantice.

Față de celelalte două volume publicate până acum, *Lacrimile Meduzei și Incantațiile Meduzei*, am descoperit aici o valență nouă a vocii Silviei Miler, o retorică elegiacă. Sigur, Silvia Miler nu renunță la „jocurile” ei lingvistice, la ritmul și șaga de inspirație folclorică, prin care a atras încă de la început cititorii ce-i sunt în continuare fideli. De aceea, nu întâmplător, suntem provocați din nou la lectură, dezmiardați de autoare cu „Vorbe de busuioc”: „Busuioc trecut sub grindă/ Duhul vremii îl colindă/ Noptii vindecându-i soapta/ Apei primenindu-i fapta/ Fața sfintind apele/ Soapta-ndulcind noptile... // De-i descântul cu noroc/ Grinda-i verde busuioc?”

Dar suntem *observatori*, din exterior, ai unei seri cu trăiri intense dramatice, în care se dă o luptă strânsă între viață și moarte, între Eros și Thanatos. În loc de a se lăsa ademenită, poeta

se strecoară cu abilitate, ea intră doar *aparent* în jocul „voalatei” în negru, fără a se lăsa dominată. Nefind recunoscută, autoritatea malefică este sbirbită; în plus cum moartea este „odihnă veșnică” o armă sigură împotriva ei este mîscarea, acțiunea, activitatea intelectuală, poezia ca formă de viață: „Complice, mă prefac a nu ști cine este./ Asta-i o altă plăcere și de aceea/ Toarce lângă mine neîndrăznind/ Să mă deranjeze./ Nu atâta timp cât.../ Lucrez la ceva. // Când aștepte trișez/ Deșir literă cu literă (urasc eratele)/ Strofe întregi, pagini, refac gânduri...// Dacă ar bănuși că imi pot permite/ O pauză...” („Ea își spune... Thanatos”). Și iată cum Poezia cultivată cu har se aliază cu Binele și devine îngerul păzitor al celei ce-o slujește cu devoțiune. Dar din lupta pe care ne-a descris-o Silvia Miler se întâmplă ca odată și-odată să nu ieșim învingători. Persoane dragi au trecut în lumea de dincolo, dar au lăsat celor de aici, parte de dragoste. Autoarea își exprimă durul nesins odată cu regretul de a nu se mai putea întâlni și în plan real cu Ana sau cu tatăl căruia îi închină un colind diafan: „Ninge încet peste flori/ Medalii dorm în sertare/ O brazdă afânată așteaptă/ Anuntul uitat de ziare/ Fulgi răzvrățiți îți dezmiardă/ Conturul obrazului pal/ O lume străină dansează/ La ultimul tău carnaval”.

Silvia Miler e puternică și pentru că are simțul umorului, al autopersiflării. Când vrea, ironia ei este fină și inteligentă: „Îmi fuge ades plictisul/ Pe o nară/ De mult prearsăbădul/ Tutun îmbălsămat/ Se-oprește temător/ Pe-unuie îmbălsămat/ Lubre totală, laimotiv al cârtii ce atinge apogeeul într-o poezie-mărturisire intitulată cu sinceritate și simplu *Eu vă iubesc*: pentru diminețile în care ne dubiuiți sub ceașca/ oprindu-ne pasul alergat după cafea/ pentru tortul măncat în doi și.../partea cea mai mare e a mea!” pentru parcările neuseite dar.../ „nu-i nimic, mamă ești cea mai tare!” pentru ochiurile sfărâind domol a nouă zi/ pentru sărutul ce aburește ochelarii/ în/ după-amielzele geroase de iarnă/ pentru e-mailul cu întrebarea lui Cărtărescu/ trimis la oră de vârf/ pentru napolițana mîncată pe un pat de spital/ pentru cioparii aruncați zilnic prin casă și/ berea de la meci/ pentru seriile în care somnul vine înainte de/ „noapte bună”, // pentru mai mult și mai puțin.../ eu vă iubesc.” Iată sentimente de tandrețe, o naturalitate determinată de familiaritate și o conștientizare acută a infelului. În *Inventar unei seri* tonul e grav, tristetea, disperarea, resemnarea trec din unele în altele și prin intensitate devin aproape carnale: „Ligheanul în care/ M-am spălat de tine/ Măinile înfășurate pe trup/ Până la absorbția ultimului eu.../ Simțăminte noi/ Aceleași imagini demonetizate./ Apusul clipei de singurătate/ Împărțită frățește la doi și.../ Partea cea mai mare e a mea! // Străzile cu pavajul făcut/ Pe măsura pașilor tăi./ Tăcerile noastre în sens unic./ Minutetele tasate pe/ Ceasca de răbdare./ Încheietura mării cu/ Fracturi multiple de cuvinte./ Respirația întretăiată./ Contorsionată de/ Gânduri constrictoare...”

Silvia Miler e adepta terapiei nu doar prin poezie, ci și prin veselie, jucăușă și calină ea ne dezvăluie cu un *Alint final* propria ei „ars poetică”: „Dezmierda-i-aș de am cui/ Dezmierda-i-aș versului/ Inimii să-i poruncească/ Mîntea-n taine s-o hrănească/ Trupului leac să-i scomească/ Pana să-n o hodiească/ Vîrful ei să-n luctoască/ Critica să-n o stănescască/ Lumea să-o primenească/ Viața-n moarte s-o primească...” Și iată cum Silvia Miler a intrat în planul de imortalizare al Poeziei, *inventariind* versuri!

Violeta SAVU

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

Pârvan
în comparații

Portretul pe care G. Călinescu i-l rezervă, în *Istoria...* sa, lui Vasile Pârvan are la bază, în cea mai mare parte, comparația cu Nicolae Iorga. Nu e vorba de acea comparație la care apelează până ce nu se simte capabilă să portretizeze subiectul prin el însuși, departe de așa ceva, ci de punerea față în față a două personalități pentru a le deștepta funcția potențării reciproce. Altfel, Călinescu nu ar fi făcut apel la comparație, ci la ipostaza ei superioară, metafora, prin care o entitate este exprimată prin alta. Criticul a intuit însă faptul că Pârvan și Iorga nu-și pot împrumuta substanță, că pot fi miscibili în spațiul culturii dar rămân vieți paralele. Și, poate, ar fi fost chiar o nedreptate a-l recomanda pe unul prin celălalt. Se întâmplă, în stilistică mai ales, ca asemănarea sau deosebirea dintre doi termeni cu unele însușiri comune să surprindă prin neprevăzut, în acest caz rudimentara figură de stil a comparației având o funcție de revelație. În *Retorica* lui, Aristotel atribuia comparației rolul de a da contur expresiv obiectului gândirii. Numai că, în cazul istoricilor noștri, subiectul e cum nu se poate mai expresiv. Credem mai curând că, deși geniu al metaforei, Călinescu a renunțat la ea din sentimentul de sfîntenie pe care i-l păstra lui Pârvan, ceea ce explică reținerea din portretul pe care i-l rezervat. Aceasta nu se întâmplă cu portretul lui Iorga, unde vine vigoarea și felurimea stilistică atinge apogeul. Tocmai pentru că pe Vasile Pârvan îl iubea, iar pe Nicolae Iorga îl admira.

În *Istoria...* lui G. Călinescu, Nicolae Iorga apare viforos ori săgalnic, în timp ce Vasile Pârvan muzical și solemn. Această din urmă însușire îl irita pe modernul E. Lovinescu. Solemnul e legat de oficiere și de cult. De fapt, criticul de la *Sburătorul* oficia el însuși, însă oficierea era mărunțită până la anihilarea oricărei unde solemne. Mărunțită prin erudiție, cultul clipei, vocație a vieții cetățenești ori prin refuzul de sine al orgoliosului sceptic... Revenind la comparația cu Iorga, Pârvan era neliniștit în fața Neantului, în timp ce Iorga – ca și Lovinescu de altfel – era neliniștit în fața lumii.

Temperamental și valoric, Pârvan rămâne un clasic, în timp ce Iorga un romantic. Sedimentarea de esențe în deplasarea spre arhetip presupune raționamente previzibile, proprii spiritului clasic, în timp ce mișcarea centrifugă, mai ales cea declanșată de un eu hipertrofic și forte ca al lui Iorga, se realizează prin furtunile întâmplătoare ale temperamentului. Amândoi istoricii rămân, la urma urmei, două concepte antinomice. Lui Pârvan, autohtinismul centripet îi asigură adâncimea lucrării în care simte opoziția pietrei învinse prin cunoaștere; dincolo de ea, savantul evoluează activ spre punct, element de bază al contemplației. Pârvan este interesat de prestigiu, aburul inefabil al ritualului. Mișcarea centrifugă a lui Iorga cunoaște o expansiune fluidă și de nestăvilit, un imperialism interesat înainte de toate de spațiu, de plăcerile forței și chiar ale ravagiului, plăceri cărora nu le mai ajunge lumea. Probă că nimeni nu s-a gândit vreodată la stăvilirea lui Pârvan, însă la a lui Iorga, da, iar consecințele au fost tragice.

Observația subtilă a lui G. Călinescu potrivit căreia cu greu se poate închipui un om mai refractar ideilor generale ca N. Iorga pare, în primul moment, izbitoare și chiar paradoxală. În realitate, chiar așa stau lucrurile. Mulți dintre cei care au încercat să-l cuprindă într-o unică impresie au confundat dimensiunea, element concret ce se oferă ușor, cu generalul, element abstract ce se obține cu efort. Debarasarea de erudiție e prielnică reflectării prin idei a lumii. Așa se întâmplă și cu prietenul lui Vasile Pârvan, Ștefan Zeletin, căruia autorul *Geticeii* i-a înlesnit tipărirea *Burgheziei române* la Cultura Națională. Se întâlneau în spirit, întrucât amândoi erau spiritualiști în istorie, cu diferență că, în timp ce Vasile Pârvan găsea că spiritul e singura forță ce stă la dispoziția omului, Ștefan Zeletin deplasa această forță și spre câmpul mișcărilor materiale ale societății. Ca orice elitist, Vasile Pârvan avea în vedere individul individual din om și potențialul lui eroic, în timp ce Ștefan Zeletin lua mai mult în considerație individul social și legitățile sume, sub care eroismul rămâne o pulsație palidă și aleatoare... Pe amândoi însă, faptul de a nu se împiedica în erudiția filozofică le izvoada o mai sinceră fierbere problematică... Deși iubitori ai naturii așa cum este ea, pe amândoi îi caracteriza o reținere față de cultura țărănească, atât de apropiată de natură. Cel puțin Ștefan Zeletin vedea în generatorii ei nu numai o frână, ci și un element reacionar în fața evoluției spontane spre liberalism. Zeletin privea rece cultura țărănească, în timp ce Pârvan o privea cu atașamentul și duioșia celui ce-i trăiește scufundarea în propria-i perspectivă, înainte de a se metamorfoza într-o formă superioară de spiritualitate și a se integra universal. Totul însă prin națiune și nimic în afara ei, ceea ce nu se poate spune exact și despre Ștefan Zeletin... Ca să ne exprimăm în entități științifice ale vremii noastre, autohtonul în optica lui Pârvan se plâsmuia sub tirania informației genetice. Spre ea își îndrepta multe din speranțe. Numai așa trebuia interpretat adagiul său după care ești, fără să vrei, național în suflet.

Visul

Luna a explodat atunci
la marginea minții,
când somnul ei torcea diferența
între noapte și zi
se vedea ca făcută în recursi-
suburbia se umpluse de lume
nu mai aveai unde pune piciorul
de tâlpi, răcnete pe străzi și,
era târziu după fiecare colț
aspersoare de urme...
miriapodic clipeau pe borduri

orașul tot duhnea sufocant
ca un aspirator de *vieți fără sens*, fără nume
pe care-l locuiați
ca niște „molii de praf în călduri”

aveai să vezi lucind în fiecare craniu
lacrimi necredincioase în ochi ca de var

privirea rămânea întoarsă în sine
o luptă pentru propria viață
un ou pe dinăuntru crăpat

fără credință noi
n-am putea exista parcă spuneau

măinile ridicate spre TINE...*asta e clar...*

Vino cu mine,
în cartierul „*La chienne fatigüe*”
și-ai să vezi în vacanță profesorii
cum își storc bibliotecă de idei
zile întregi – scuturând-o de praf,
carte cu carte, cu carte...
de pe balcoanele lor
de la ultimul etaj...

acolo, vizavi de terasa plină
de umbrele Burger... a barului Milcov

Prezența nevăzută dă târcoale absenței,
absența-deasă ca o coajă de aer,
nevăzută pe margine ca un tiv – deși o simți
întepând ponderabilă apă a văzduhului lithic

Înăuntru zumzetului apăsându-l tangențial,
măini de frunze caută aerul clorofilic
lângă geni de lumină, înfășurând ca o algă
în mătasea invizibilă ca teama – sunetul vibrând.

Te-ar atinge dacă ar putea să desfacă înlănțuirea,
s-o țină departe golind-o spre țândările ce sunt
ca eviscerarea pe care-o respiri hămesit, atunci

când abandonarea aerului te lasă în urmă...

Un altul mă locuiește adânc în lipsa mea,
Aproape, împlânzindu-mi teama...
face ordine în răstălmăcitele gânduri,
în vremuri cu intemperii nesfârșite ca iarna

Îmi dă târcoale uneori când sunt prădabil
Alteori varsă amfora grea de altruism,

Ioan
Burlacu

Când somnul mă prinde și îl alerg în șoapte
Scobitori de valeriană pune sub ochiul mai trist

Îmi pipăie în lipsa mea toate iubirile
După ce îmi va fi luat amprenta mâinilor,
Termină pânzele rămase nepictate,
La urmă motoare de mașini spălându-le

Degeaba încerc atunci revolți ireale
Glasul lor e un murmur de scotch, care
Se uită dojenind din spatele imaginii mele
Uitate în arcada oglinzii... din apele rare

Și este un fel al tău de a privi depărtările...

de a le privi cu păsări friguroase sub gene,
cu arcurile negre ale dimineților noi de sub frunte

Și este un fel al tău de a-ți îndepărta uneori privirile
slobozind odată cu tremurul lor
săgețile ce stau strunite de police
pe coarda prea întinsă a depărtărilor

Și mai este un fel de căutătură a ta, care
stă ca o apă de sticlă curgând dedesubt
apropiindu-te, depărtându-te,
măsurându-te cu vederea grea,
cu transparența vie a cristalinelui

sau digerându-te câteodată... cu lacrimi

Nu știi de ce nu am scris
mai demult de a scrie,
și mai demult de a putea să spun pe alt înțeles
cum e cu iubirea,
sau cu melancholia ce vine nechemată
de sub plapuma lunii
și cum e cu viața pe care oricum o trăim,
cum e cu stelele, cu frigul din stele,
cu stelele verzi!
Sau cu pînca ce nu-i... decât pe pământ

și mai ales cum suportă amicii succesele tale
sau cum e să fii cărcotaș plin de var,
cum e să visezi doar cu ochii închiși
chiar și atunci... când nu prea ai parte de somnuri

nu știi, nu știi de ce nu am scris
mai demult despre tine
despre splinul cotidian
despre unul ca mine

cuvintelor schimbându-le locul și rostul
nu știi, nu știi de ce nu am scris...dedemult

Miruna
Vlada

Zmeura

să culegi zmeură în genunchi
fericit că-i faci o bucurie
că-i ajungi printre dinți
în timp ce ea stă într-un loc fără verdeață
și-și linge degetele

dar tu să-ți rănești degetele
și să stai ore-n șir cocoșat
căutând zmeure cât mai roșii
mai moi
pentru buzele ei
în timp ce ea doarme
cu gura întredeschisă
într-o cameră fără ferestre

*cât mai roșu pentru cât mai negrul ei
cât mai coptul pentru cât mai întârzierea ei
acesta e ritualul orbirii voastre*

Copile

îți ating genunchii jולי
nu știu ce să mai spun

când am respirat prima oară eram într-o ceartă
m-am născut dintr-o ceartă
dintr-un Decret ucigaș

mi-au spus apoi pe rând toți
*tu chiar de-ala te îndrăgostești
ca să ai cu cine te certa*

în Berceni sunt mii de ferestre deschise larg
e noapte și caniculă
picături de transpirație
și de sânge înăbușite
mii de blocuri își respiră-n ceafă
un sân îmi iese din decolteu ca un pește
cu ochii scoși atârnat
e un vânt care usucă
bisericele înfipte adânc printre blocuri
nu mai respiră
e un vânt care intră
pe sub piele și stinge

cearta ca o sugativă de stări
cearta
ca un sex oral
prelung pasional
până la vârf
până la o liniște albă
surdo-mută

neoaiele din Berceni
neputincioase
nu se mai sting
dar pâlăie
pentru că ele văd cel mai de aproape
capetele
din care firele de păr
cad cu zecile
frunțile încruntate în urlete și plictiseală
scrâșnind

cu cine să mă mai cert
ca să-mi pot păstra cuvintele, stările vii?

când fugi de-acasă copile
eu cum vrei să mă port ca un om mare?
eu unde să-ți bag fuga acum?
cu ce organ să te iert?

am învățat în ultimele săptămâni să înot

în golul respirației tale
m-am obișnuit aici ce-i drept dar
încă simt
în telefon
pe firul ombilical
cum a rămas blocată fuga ta
amenințătoare
ca un neon
fără întrerupător

n-am să-ți mai ating genunchii jולי
eu mi-am spart capul acolo

Hărțuire

scocicile verzi mă sufocă
și din colier îmi intră în gât
în jugularele pe unde curge
sângele
pe care tocmai l-ai mângâiat
cheagurile care nu ți-au privit niciodată
golicuina neagră
acum stai gol și negru
atârnat în fața mea
cu buzele desfăcute

sunt în autobuz în Regie
și luminile orașului îmi ies pe nas
vocea ta e corbul ce trece razant
printre mașinile oprite la stop

stop

am gura plină
mestec sânul angelei
doar așa o pot înbrățișa
în general bolnavii sunt persoane
foarte lipicioase

pe întinderea apei așteptarea
face cruste
mestec acum și tălpile arse ale
bunicii de 86 de ani

toate rănilor din jur
niște fructe neculese la timp

mi se vede prin bluză
colacul de salvare găurit
tu crezi că sunt frunze galbene
și le calci
dar sunt pleoapele mele
sunt cheagurile mele de lacrimi

rufele puse la uscat
pline de dragoste
cuvintele tale așezate pe dinții mei
acum

Azi de dimineață
la catedră în plin amfiteatru
un profesor îl sfârteca pe Dumnezeu.
Spunea că sunt naivă și proastă pentru că îl văd.
Pentru că îl port cu mine zilnic, degeaba.
Îmi spune că trebuie să depășesc această vârstă.
Acum în troleu
un bărbat privește atent pe geam, în sus
lăcrimează și se închină fără oprire minute în șir.
Are ochii albaștri blânzi și departe de lume.
Cine depășește această vârstă
rămâne pentru totdeauna singur.
Mi-e frică.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Țara pustie a feminității

Am auzit, de curând, într-un autobuz, un adolescent spunându-i altuia, cu aerul că tocmai îl împărțea un secret al unei științe esențiale și ezoterice, că „cea mai deșteaptă femeie e mai proastă decât cel mai prost bărbat”, după cum decretase „profu” de română”, pe care, cu această ocazie, se pare că elevul respectiv îl respecta și mai mult. Și atunci mi-am amintit brusc de un banc în care Adam îl întreabă pe Dumnezeu de ce a făcut-o pe femeie mai proastă ca el, iar Dumnezeu îi răspunde: „ca să te poată iubi pe tine!” Probabil că nu e cu totul întâmplător că aud astfel de păreri chiar în luna în care se celebrează femeia și maternitatea. Așa cum ne spun psihanalizii, femeia este percepută ambivalent: ea este nu numai trup protector și creator de viață, dar și un spațiu ce amenință cu anihilarea, absorbția, sufocarea. Celebrarea feminității și reprimarea ei sunt două reacții legate una de alta în mod indestructibil.

Sigur că un nume ca Simone de Beauvoir vine cu iteală în minte când e vorba de feminitate ca un construct social. Felul în care un bărbat mai experimentat îl învață pe unul mai tânăr că femeia trebuie privită ca o ființă inferioară, spre exemplu, este o ilustrare foarte bună a teoriei autoarei menționate. Dar același fapt are implicații și mai adânci, pe care le înțeleg și mai bine cu ocazia recitirii unui studiu feminist foarte interesant, publicat în 1985, de către două profesoare universitare americane, Sandra M. Gilbert și Susan Gubar.

Ele își încep lucrarea prin punerea sub semnul întrebării a presupozității că diferențele sexuale hotărăsc, fatalmente, și destinul lingvistic. Se vorbește despre misoginismul care s-a intensificat odată cu apariția și înmulțirea numărului de cărți scrise de femei, mai ales începând cu secolul al XIX-lea și de reacțiile de apărare ale scriitorilor bărbăți care, în lunga lor tradiție masculină, au asociat anatomia feminină cu o existență lingvistică degradantă. Felul în care unii dintre ei și-au construit textele artistice dă socoteală de perspectiva lor asupra feminității, văzută discursiv ca însurire isterică de cuvinte, ca o veritabilă „țară pustie” caracterizată de alienare, împrăștiere, incoerență, cacofonie, sentimentalism, iraționalitate (vezi monologul eroinei lui Joyce, Molly Bloom, ori pe cele ale vocilor poetice feminine din *Țara pustie* a lui T. S. Eliot).

În demonstrația lui Gilbert și Gubar, ierarhia impusă și confirmată istoric ce subordonează limba maternă (*materna lingua*) limbajului patern (*patrius sermo*) se inversează în favoarea celei din urmă. Primul argument este acela că nu există limbi paterne. Apoi, autoarele se referă la suprapunerea operată de Jacques Lacan dintre complexul lui Oedip și momentul achiziției limbajului, observând că reprimarea originală care stă la baza limbajului nu poate fi cauzată de complexul lui Oedip, de vreme ce comunicarea lingvistică se stabilește înaintea acestui complex. Mama capătă supremație primordiale în învățarea limbajului, pentru că prezența ei este generatoare de semne, în aceeași măsură în care absența ei îl face pe copil să învețe cuvinte. De vreme ce contractul simbolic este „semnat” înainte de contractul social, concluzia este că nu se poate vorbi în mod necesar despre o alienare a femeilor față de limbaj și că opoziția fundamentală ce ne structurează ierarhiile nu este cea dintre femeie și bărbat, ci aceea dintre mamă și copil. Este deci probabil că semnificația verbală se naște nu din confruntarea cu Legea Tatălui, ci din conștiința puterilor și a cunoștințelor mamei, a atracției pe care ea o exercită.

Consecința importantă a studiului de mai sus este că nu se mai pune problema necesității inventării unei scriituri feminine sau a unor moduri de înscriere în discurs a femininului, pentru simplul fapt că femeile nu au fost deloc condamnate să imite discursul patriarhal, ci dețin ele însele, de la bun început, puterea de a-și înscrie identitatea în limbaj.

Ceea ce nu înseamnă că un bărbat intelectual va înceta vreodată să se îndoiască de capacitatea unei femei intelectuale de a identifica într-o bibliotecă sau într-o librărie cărțile cu adevărat importante sau că, în eventualitatea improbabilă că le va găsi, le va și înțelege („cărțile grele” nu sunt pentru femei...); sau că scrisul bun al unei femei nu va fi privit, în multe cazuri, decât ca o alintătură, adică o mișcare lingvistică relaxată, aproape erotică (vezi femeia ca obiect al dorinței) într-o mare a sargaselor pe care bărbatul nu o cunoaște, deci o disprețuiește în același timp, din teama nemărturisită de multiplicitatea și complexitatea felului feminin de a exista.

Lupta, evident, nu se va termina niciodată, iar asta e o veste la fel de proastă pe cât e de bună.

21 I 1937

N-am scris cam demult. Nimic nu m-a îmbărbătat să mă țin de cuvânt și să continui jurnalul. Ce s-a întâmplat de atunci? Amicul Vladimir nu-mi plătește justa despăgubire pe care eu căutam să i-o smulg – în urma părăsirii aulei porcării publicistice ce se cheamă *Vremea*. Am învățat însă din plecarea de la *Vremea* un lucru: nu se poate conta pe solidaritatea lichelelor plumitive. Fiecare caută să tragă cât mai mult și mai mare folos, atât cât poate dintr-o situație provizorie. Al doilea: oamenii n-au încredere decât în acei care iau de sus. Omul care nu exploatează și nu se lasă exploatat este – mi se pare – o invenție utopică, o acțiune care n-are curs și probabil că nici nu va avea. Ce concluzie trag eu din trista mea experiență din ultimele luni: aceia pe care am tras-o întotdeauna, în decursul celor 16 ani de când fac publicistică militantă și nu trăiesc decât din scrisul meu. Nu funcționează nici solidaritatea profesională, nici solidaritatea de clasă. (n. 1949 nici astăzi, când supraviețuiesc încă tipuri trecute nu poate fi vorba de solidaritate profesională – cât privește pe cea de rasă – fuge la B., președintele Comunității în pragul dezlănțurii fasciste). Contează numai relațiile personale pe care le ai și dacă știi să te declare „Chiril monitorul” și să-i scrii pe ceilalți pe tablă ca foarte-foarte obraznici.

Se culege *Trustul*. Să vedem ce va ieși și din asta. Ar trebui să mă apuc de *Insula dragostei* și să mai las gazetele (Ce vroiam să spun: să nu citesc atâtea. 1949). Mă pun la curent cu situația politică mărunț la zi, dar neglijez în schimb altele. Deocamdată atât.

5 I 1937

Foarte plictisit și amărât în sinea mea, în ultimele două zile, după discuția cu B. (Să fie B., întâlnit în biroul lui Donici?) acest duboc bogat și laș ajuns să se adăpăie – vai! – politica evreilor români. Mi-a făcut praf materialul. Dar va trece asta. Chestia este că nu știu ce perspectivă de viitor se deschide înaintea mea. Nu sunt integrat în nici o colectivitate (Ce naive cuvinte! 1949). Întâmplarea a făcut să trăiesc în confort (Întâmplarea sau voința proprie? 1949) și să-mi fie teamă de ceea ce s-ar putea întâmpla – adică să-mi tulbure obșnuințele (voiam să scriu tabieturile 1949). Când mă gândesc în urmă cu zece ani, parcă eram mai slab atunci ca astăzi și parcă mai puțin încrezător în viitor. Puțin disciplină, băiatule, și renunțare la viața comodă! Și de acum înainte, mai puțin despre tine și mai mult despre idei.

I. Poate o nouă prosperitate să rezolve drama jidanismului. Antisemitismul nu devine speranță decât în timpuri de criză și cataclism social în perspectivă.

II. Rezolvă comunismul drama vieții dincolo de poezie? Ce este, în definitiv, cu Rusia de azi? (Ce înseamnă a avea totuși victoria textelor de a doua mână și nu a cunoaște textele originale Marx-Engels, Lenin-Stalin, pentru a judeca just. 1949).

III. Este minciuna inerentă firii omenești și trebuie stărpită minciuna în relațiile dintre oameni.

IV. A nu mai scrie articole cu teme bizuite pe sloganuri moderne, ci pe adevăruri mai adânci.

Cele zece porunci pe care trebuie să mi le impun

1. A renunța la confort cu orice

Ion Călugăru

Fragmente de jurnal (2)

preț și orice sacrificii.

2. A mă întări trupește.

3. A gândi clar, curajos.

4. A spune tot ce gândesc.

5. A mă îndoi de tot ce mi se afirmă.

6. A nu spune un cuvânt înainte de a-l fi cântărit.

7. A nu crede că demnitatea făcută și fardată e o supremă nobilețe.

8. A umbla mai mult pe jos și a privi pe oameni drept în față.

9. A scrie numai cu țel precis.

10. Toate pomenite de mai sus plus a zecea care trebuie să cuprindă toate la câte eu n-am gândit.

Oeunse anunță că Unamuno ar fi fost împuscat. Omul acesta de 70 de ani cât a fost maltratat în ultimele luni ... (Am întrerupt la începutul lui iunie. Am fost la Satu-Mare și Sălaj. M-am întors. Acum rescriu) ... fiindcă a simțit că el nu este nici alături de rebeli, nici alături de guvernamentali. Bietul bătrân, cum n-a înțeles el că visătorii și comentatorii vieții n-au cătare într-o epocă sălbatecă, dureroasă ca a noastră! (Trebuie să revin. 24 VI 1949. Că adjectivele arată poziția mea de atunci, de speriat în fața evenimentelor. Era frica de necunoscut. Și câte erau ignorate de mine atunci! Cum stăteam în afară de viață! Cât mă abstractizam și-mi cultivam eu insumi slăbiciunile! De ce nu mă mai gândesc la copilărie?)

14 I 1936

Am fost foarte amărât cu editorul meu. (Ciomei. Astăzi când îmi amintesc de acest gen de escroc și ignorant care era editor îmi spun: uite ce a fost posibil în societatea în care ai apucat să te dezvolți și te-ai închiric serios în tine ca melcul în găoace!). „Copilăria unui netrebnic” nu s-a vândut, pretinde el, și caută să-mi-o vândă prin coșari. Am fost parcă paralizat zilele acestea. Aproape două decenii de viață anarhică – chiar două decenii dacă

pun anul 1916 ca piatră de hotar – se răzună acum. Am trăit neconștient, din copilărie până acum, într-o neconștientă panică. Mi-a fost frică de societate, mi-i frică de oameni. Mi-i frică mai cu seamă de oamenii cu care am relații mai strânse. Nu sunt un ins cu o umoare egală. Din această pricină sufăr de o excesivă mândrie ce se răzună, în primul rând împotriva mea. Dar am să continui, poate, disează. Până atunci, să notez că trebuie neapărat scrisă „Uragutanania”, poveste fantastică și totuși adevărată. Bietul Oscar e în agonie. Boala lui Schultze. Aseară a fost la mine o lichelută. Scărbă. (n. 1949 Trebuie să notez că titlul de „Uragutanania” mi-a fost sugerat de Bonciuc. El zicea: Maglăstentland. Și nu vedea decât părețele. M-am lăsat furat. De aceea *Uragutanania* n-a avut adâncime.)

15 I 1936

Izolarea evreilor. Se urmărește izolarea evreilor din viața socială, economică, politică, culturală. Cred că este și nu este o simplă diversiune. De fapt, ideea aceasta se plimbă demult prin cercurile rasiste evreiești europene-americeane. Dar a început să fie pusă în practică în Germania. Un bine sau un rău, să vedem. Cert este că era de așteptat. Și că de vină sunt și evreii, cu temperamentul lor inegal, și ceilalți care nu vor să înțeleagă că a trîșa cu psihologia și a crea complexe de inferioritate acolo unde nu e nevoie (Cum este un om influențat de nevrologie că până și în scris se simte presiunea? 1949) e o premedie și pentru evrei și pentru popoarele în mijlocul cărora trăiesc. Nu nimesc îndestul situația din Germania, dar o cunosc relativ pe cea din România. Aici, evreii au trăit de fapt izolați, de când s-au pomenit în țară. Numai o pătură înaltă a întreținut contactul nemijlocit cu poporul românesc. Lă. început, cred că evreii doreau această izolare, fiindcă simteau o superioritate culturală asupra popu-

latiei majoritare. Cu vremea, raportul de forțe s-a schimbat. Au vrut să intre în comunitatea românească, dar n-au fost primiți. Înainte de război (1916!), s-a practicat un antisemitism administrativ, arbitrar și neghiob pe care îl resimțeau mai ales clasele dezmostenite (Și aici limbaj al timpului. Ce înseamnă „clase dezmostenite”? 1949). De la 1921, antisemitismul, sub influența ideologiei rasiste germane, a devenit intelectual. Curentului de asimilare, de cooperare cu și fără rezerve evreiesc, i s-a răspuns cu o violentă și sălbatecă reacție a studenției manevrată de poliție și de capitalismul liberal (n. 1949 Cum vedeam eu atunci chestia evreiască determinat de gândirea idealistă, de aparente, de încercări de idei prinse din presa burgeois-democratică? Influența de gândire rasistă, lipsă de judecată proprie și de adâncime științifică a problemei). Antisemitismul se bucură de favoarea întregii mase majoritare (de unde?) fiind un resentiment comun și fără consecințe neplăcute (Asta înseamnă logică trasă de păr. Sofism de infatuare mic burgheză). Un antisemit este un om care are o dublă carieră asigurată: ovreii

bogați caută să-l corupă, iar partidele să-l utilizeze. Dacă antisemitismul ar fi pedepsit de lege, dacă ar exista măcar temerea că există o opinie publică ce sancționează demența și escrocheria, încă mulți s-ar opri să fie. Dar e un sport atât de ușurat și un fel de „socialism” care nu angajează la nimic (După acerba betie cu socialismul 1949) că este un păcat ca tânărul de viitor să nu treacă și pe aici. Asta însă a fost altădată, când antisemitismul era oarecum idilic și inoperant. Când profetul A. C. Cuza, acest armean viclean, rău, lipsit de demnitate și de bună credință era gustat numai de secăturile entuziaste care n-aveau nici o situație sau de parlamentarii români al căror nivel cultural și mai cu seamă moral a fost pururea scăzut. În dorul lui Cuza, micul profet cu tăcâie și-a înălbit o generație care a găsit porțile instituțiilor de stat închise și pungile jidovenitești de asemeni. Din pricina crizei economice s-au făcut o seamă de transferuri de avere. Jidanii bogați ca Blank, Zissu nu mai puteau plăti, nu mai puteau fi niște găste de jumult (Atunci 1937 mă gândeam la alde Nae și Seicaru 1949). Atunci, toți pungașii – așa zisii intelectuali – care mișunau în jurul finanțștilor evrei, au trecut la dreapta. Unul din aceștia poate fi scotit Nae Ionescu, profesorul. M-am oprit aici, fiindcă pe acest om l-am urmărit mai îndeaproape. Cuiad! (De ce ciudat? 1949) Plin de ambiție și mai cu seamă de demnitate, însă care se teme să frizeze (de unde prilejiuri s-a dovedit că a știut să-și facă palat și să umble cu Mercedes Benz dat de Hitler? 1949), inteligent și sofist, logic și puțin nebun, noroc peste fire, dar și urmărit de ghinion (de unde? Teoria lui Vinea 1949). Cu o viață familiară falsă și cu complexe de inferioritate accentuate: trecând de la extrema simplitate și de la relațiile de camaraderie la situația de țigan stăpân (Am mai pățit și cu alții de după 23 august 1944. n. 24. VI. 1949). Cu calități mari, dar și dominat de poftă care îi strivesc calitățile.

Text îngrijit de Gabriela GĂRMACEA

Religie și globalizare

facerea cu orice preț a poffelor, sint cele mai admirabile și necesare lucruri. Ei sint incurajați de tot felul de experți în consiliere dar și prin spoturi publicitare care propagă ideea potrivit căreia, fiecare poate face orice, dacă acel orice îl face fericit. Și atunci, nu cred că ar trebui să ne mai mire, dacă într-o astfel de cultură, există un dispreț profund și un sentiment de răzvrătire față de oricare dintre poruncile biblice date de Dumnezeu prin Iisus și prin Moise. Fenomenul transformării poftei într-un adevărat hobby, într-un idol absolut, a fost analizat la rece printre alții și de Savatie Bastovoi, renumitul călugăr ortodox originar din Republica Moldova și autor al multor cărți, printre care și best seller-ul „Între Freud și Cristos”. Iată o scurtă remarcă a acestui cîteodată „agresiv” și în același timp, subtil filosof creștin: „Oamenii au ajuns să fie niște prelungiri ale poftei. Lumea este un sanatoriu de bolnavi care se folosesc unii pe alții ca medicament pentru boala lor. De aceea, ei au nevoie unii de alții. Ei sint nedespărțiți, legați între ei ca niște ocași cu lanțurile poftei păcătoșii, prin care Satana îi subjugă. Pofta flămîndă prin care sintem dirijați și tiranizați, și-a căpătat un statut independent, dominîndu-ne din iraționalitatea sa devoratoare”.

În peisajul ambiguu al globalizării mondiale, evoluțiile actuale par marcate de o pierdere în bună măsură, a sensului sacralului, de instituirea unei spiritualități imanente, desacralizate, ce oferă doar iluzia consistenței, a semnificației, de invazia insignifiantului și deosebita preocupare de organizare a sa cît mai riguroasă. Pe calea de la ființă la bunăstare, totul devine marfă, totul nu este altceva decît un consumatorism ieftin și grăbit, iar spectacolul mediatic tinde de dependență și manipulare a maselor. Realitatea în globalizare aparține autolimitării, însingurării, fragmentării multicolore care a creat omul recent, globalizat. De fapt, asistăm la instituirea Apocalipsei, la începutul autodistrugerii lumii create de mintea noastră, după chipul și întru asemănarea noastră. Apoi, așa cum spunea cineva, „vom vedea un cer nou și un pămînt nou, pentru ca viața omului să redevină Viața lui Dumnezeu”. Din păcate, principiile biblice, integritatea, cinstea, dragostea de aproapele și dragostea de Dumnezeu, poziția pro-viață și pro-familie, nu au ce căuta în viața publică. Ele trebuie să aparțină doar unei categorii distincte, numită „religie”, pentru că altfel, vin în conflict cu hedonismul și relativismul moral, practicate în toate sferelor societății, inclusiv în cea politică. Globalizarea, care aduce în prim plan ideologii și concepte noi, goleşte omul de conținut, îl transformă într-o entitate vidă care refuză transcendența și adoptă, o nouă „formă fără fond”.

Romulus Dan BUSNEA

Adina KENEREȘ

„Până și
mărțișorul
e un scop”

1. Nu văd de ce ar trebui să-i mai facem azi un proces conceptului de „literatură feminină”. Cum se întâmplă adesea, ce va fi fost discriminant în el acum câteva decenii a fost întors pe dos ca o mânășă și transformat, nu fără haz sau trufie, într-un avantaj. Pe de altă parte, mărci ale feminității în scris, de la opțiuni lexicale la stilistică și artificii preferate de construcție, s-au probat în bibliotecii întregi de studii - ceea ce nu înseamnă că nu persistă și azi dubii de atribuire în cazul unor texte majore semnate cu un nume feminin, dar gravate de un spirit zis „masculin”. Poate că mai just ar fi să spunem că de prin 1970 începe să se tot descopere farmecul, noutatea, interesul unei literaturi „speciale” scrise de femei. Iar în ultimii ani, senzațională pare mai ales capacitatea histrionică și mimetică a scriitoarelor, adică tocmai harul lor pentru mizanscene cu strategii complicate care păreau să fie domeniul predilect al scriitorilor, firește, cu excepția autoarelor de romane politiste. Eu una nu cred că femeile literate sunt prin excelență voci lirice sau semnate de „dări de seamă”, eseuri și piese de scandal. Și nici că se mai preocupă scriitoarele serioase de rubricile de gen ale istoriilor literare. Asumarea feminității lor și chiar a scriiturii lor „feminine” îmi pare o victorie clasată.

2. Dacă vorbiți despre literatura românească de azi, tabloul e prea mozaicat și mișcător ca să suporte judecata. E și prea fragil, prea plâpând. Trezirea de după 1989 nu s-a încheiat, după părerea mea. Iar mlădițele nu s-au copt destul ca să aibă un gust apăsător - faptul că există talente nu înseamnă că există și materie mai puțin comună, una care să justifice o discuție gravă despre filiații, de pildă. Pofta de a întoarce spatele trecutului e încă atât de mare, încât puțin cunoscutul și încă mai puțin înțelesul model străin nici n-a prins rădăcini și nici n-a apucat să se hrănească bine din seva locală.

3. Adevărul e că am citit cu real interes poezie feminină în ultimii ani, pe câtă vreme proza mai degrabă m-a dezamăgit. Dar, la urma urmei, cam același lucru aș spune și despre scrierile masculine. Chiar mi-am dat seama de curând că am căpătat un reflex la răsfoitul revistelor literare: ochii mi se „așază” plat, calm, dispuși să vadă, pe pagina de poezie, pe câtă vreme în cea de proză atacă „sec” un paragraf din mijlocul coloanei, îl înghit pe nemestecate și nu știu cum să fugă mai repede de-acolo, mâna întoarce pagina automat. Din păcate, nimic din acțiunea editorială nu-mi permite să-i fac poeziei monumentul pe care-l merită. Și nimic nu-mi permite să

sper că lucrurile vor sta mai bine mâine.

4. Tuturor scriitoarelor autentice - tuturor celor care înțeleg că luptele adevărate au a le da cu sine, cu limba în care scriu și cu istoria căreia îi aparțin, că singurele colocoșii utile sunt cele pe care le pot avea cu uriașa lume a culturii în general și cu literatura în special. N-aș strica nici un minuscul mărțișor pe legiunile pretins cinice, subțire smechere și pragmatice care știu ele cum să facă din literatură un mijloc eficace. Din fericire, până și mărțișorul e un scop, ce să mai vorbim de literatură!

AI. CISTELEAN

„Mai degrabă
descrie decât
discriminează”

1. Când e adecvat, e adecvat, când nu - nu. Ceea ce înseamnă că uneori e adecvat (de vreme ce însuși limbajul, se zice, e, originar, sexualizat, de ce n-ar fi și poezii, iar pe cale de consecință - și poezia?).

Mai degrabă descrie decât discriminează; dar cum discriminatul e materie sensibilă nu se știe niciodată când o simplă descriere nu e receptată ca atrocă discriminare. Asta devine după facultăți.

Am putea, dar ar fi de tot ridicol.

2. Dar care-s „promoțiile precedente”? Dacă de „promoțiile precedente” ține Matilda Cugler-Poni sau Maria Cunțan, nu prea sunt filiații; dar dacă ține de ele Maria Banuș - sunt deja destule; iar dacă tot de ele ține și Angela Marinescu, bunăoară, sunt deja prea multe.

3. (A, deci recunoașteți că există „literatură feminină” ori doar „lirică feminină”?). Părerea mea e când pozitivă, când negativă, după om (după femeie, adică) și după ce/cum scrie.

4. Cred că puteți întreba. Dar atât.

Aida HANCER

Mărțișor
modern

1. Având în vedere o participare activă a poezilor la viața cotidiană a literaturii, s-ar putea aprecia greșit că poezia contemporană este una majoritar feminină. Totuși expresia nu poate reprezenta un operator critic, dat fiind materialul de inspirație al liricii feminine. Forta de expresie pe care poezia feminină actuală o manifestă în toate contextele validează faptul că poezia este unică, mănuitoare și, de cele mai multe ori, poli mobilă ai inspirației.

2. În contextul noii lirici feminine nu mai poate fi vorba nicidecum de vreo influență

Femininul în literatură

Nu am încercat să contestăm, prin ancheta noastră, existența unei „literaturi feminine”, nici să defăimăm critica literară ce a scornit sintagma. Nici să ne raliem corectitudinii politice, deoarece un climat al ei, la noi, nu există (chiar dacă sunt oameni pentru care ea este o înfrângere, în timp ce pentru alții e un amuzament). Am dorit mai degrabă să omagiem scriitoarele din România de astăzi. Ele au reușit să aducă o nouă reflecție și o nouă sensibilitate în literatură. Chiar dacă o anchetă literară nu poate difuza astfel de idei, nici să le înlăture cu totul nu poate. Dar ceea ce contează e mișcarea ideilor față de un fenomen sau altul. În cazul de față, mișcarea ideilor față de literatura scrisă, în România, de femei. Limitată de spațiu și timp, o anchetă nu va ajunge să cuprindă un întreg fenomen. Dar poate atrage atenția asupra lui, aducând noi nuanțe. Mai ales că, în cazul de față, reflecția nu mai e obiectul strict al literaturii. Am văzut în ultimul timp diverse articole, fie eseistice, fie cu substrat diaristic, în care scri-

itoarele caută să obiectiveze, să aducă în vedere ceea ce se naște pe tărâmul sensibilității. Nu e deloc puțin. Am pornit însă de la premiza unei relații aproape de identitate între literatura scrisă de femei și „literatură feminină”. Or, ele nu sunt totuna, chiar dacă, de cele mai multe ori, ne așteptăm ca atributele feminității să le descoperim în literatura doamnelor.

1. Este expresia „literatură feminină” un operator critic adecvat? Credeți că discriminează? Am putea avea, simetric sau nu, o „literatură masculină”?

2. Prin ce se deosebeste lirica feminină de astăzi de cea a promoțiilor precedente? Există filiații?

3. Lirica feminină actuală a fost apreciată, ca viabilitate estetică, și în termeni pozitivi și negativi. Care e părerea dvs?

4. Căror poete din zilele noastre le-ați oferit mărțișoare?

Anchetă realizată de
Dan Perșu

venită dinspre poezia feminină optzecistă. Nu mai există filiații deoarece tinerele poete ale generației postdouamiste recurg la o demitizare a trupului, la fiziologizarea sentimentului, făcând în același timp uz de limbajul tranșant al poeziei masculine. Astfel încât site-urile literare sunt astăzi saturate de tinere poete a căror poezie se dorește a fi un manifest pentru noua literatură feminină, cu drepturi egale cu cealaltă...

3. Probabil că lirica feminină contemporană este subordonată, și ea, fenomenului postmodernist. Asta înseamnă ca va avea destul timp să-și hotărască sensul, și să dobândească o individualitate conturată. În acel ultim stadiu, va deveni parte din Poezie, fără asocieri de gen care să-i anunțe intenția.

4. Probabil că ar fi drept să dăm întâietate poezilor Constanța Buzea și Angela Marinescu, cele două extreme ale mitologiei în poezie (mitologia sufletului și-a trupului). Un mărțișor modern, optimist!

Bogdan CREȚU

„Nu cred că
se poate discuta
în mod serios
despre literatura
feminină”

1. Să recunoaștem, de la bun început, un lucru: nu știu cum stau lucrurile acasă la fiecare, dar în spațiul public practicăm, de când lumea, un discurs prin excelență paternalist. Ne raportăm, altfel spus, la o tradiție a virilității, care nu respinge contribuțiile feminine, dar le acceptă cumva din generozitate, fără a le da șansa de a se impune ca normă. Și este foarte bine că e așa.

Nu cred că se poate discuta în mod serios despre „literatură feminină”. Există, fără doar și poate, o anumită sensibilitate

specifică sexului gingaș (ca să nu spun slab), există un anumit mod de a pricepe lumea, dar toate acestea nu sunt atribute ale literaturității. Dincolo de toate atributele pe care le atașăm, literatura se definește prin expresivitate, care e imposibilă la diferențele de gen. A face din acest mesaj ideologizat scopul literaturii garantează eșecul. De cele mai multe ori, feminismele de tot soiul se pasează într-o zonă a propagandei, mimând, ca orice extremism, discursul literar sau doar folosindu-se de el. Ceea ce e interesant este să-și disemineze dogma. Care dogmă înseamnă sublinierea diferenței. Or, a pretinde că valoarea ta constă în diferența de gen înseamnă a te condamna de un singur la minorat. Rectific: de una singură.

Emily Dickinson, Virginia Woolf, surorile Brönte, Jane Austen etc. sunt scriitorii, nu scriitoare. Vreau să spun că ele își depășesc statul feminin, plasându-se, fără complexe, într-o competiție axiologică, nu ideologică. Nu pretind să fie acceptate, nu își cerșesc locul în canon pentru că sunt altfel, ci își câștigă aceste drepturi pentru că le merită.

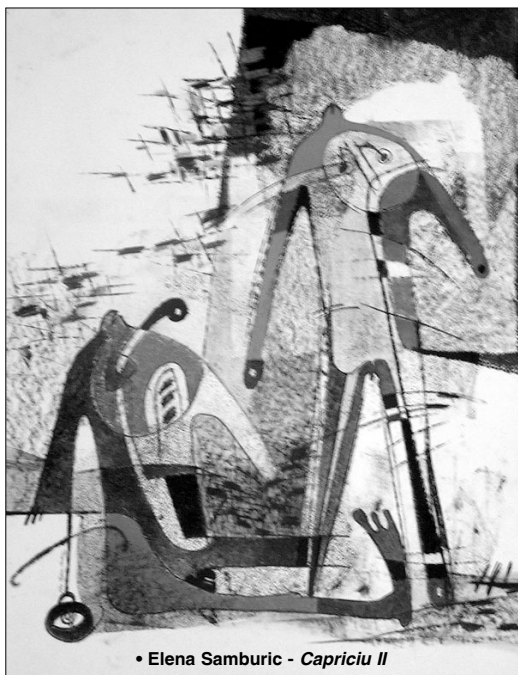
Câtă discriminare intră în toată această poveste nu e dificil de intuit. Destulă, dar cu o precizare obligatorie: de discriminat se discriminează, din naivitate, din orbire, chiar cele care țin să își etaleze cu înversurare identitatea feminină, uitând de cea strict estetică. Acceptă, implicit, că sunt o minoritate; nici nu mai e nevoie să se manifeste machismul, misoginismul real în anumite cazuri. Dar, atunci când astfel de obtuzități masculine întârzie să apară, tot ele, feministe, intră în panică. Asta pentru că au nevoie de discriminare, au disperată nevoie să fie transformate în victime. Pentru că a fi victimă este extrem de avantajos. De fapt, fără asta tot discursul lor se duce pe apa Sâmbetei. De aceea nu pierd prilejul să se considere nedreptățite, ignorate, marginalizate. Numai că locul celor mai multe acolo este: la

marginea literaturii. Și nu pentru că sunt femei, ci pentru că nu sunt scriitori. Sunt doar scriitoare.

2. Cum pot răspunde, de vreme ce am încercat mai sus să susțin că a discuta despre o „literatură feminină” este impropriu? Așa, putem vorbi și despre literatura blondelor, a celor cu pistrii, a șchiopilor, a diabeticilor sau a enucicilor. Credeți că un bărbat impotent nu vede lumea altfel decât unul întreg? Probabil că o percepe altfel, dar el devine scriitor numai dacă reușește să transforme acest handicap într-o dramă vie, autentică, în literatură. Pentru că impotenți sunt mulți pe lumea asta. La fel cum și femeii sunt... legiune! Și atunci orice femeie care scrie devine automat scriitor, doar pentru a nu risca să fim discriminați? Ba, atunci când faci critică literară ești obligat să faci singura discriminare benefică: aceea a nonvalorii, a imposturii.

Una peste alta, referindu-mă la literatura noastră, Hortensia Papadat-Bengescu este mult mai virilă decât Ionel Teodoreanu. Angela Marinescu, Ileana Mălăncioiu, Nora Iuga, Mariana Marin, Mariana Codruț sau Ruxandra Novac sunt poete care nu au profitat de condiția feminității lor decât pentru a o transforma în poezie de cea mai pură speță. Sigur că se poate distinge o sensibilitate care nouă, bărbaților, ne este interzisă, dar ceea ce convinge este valoarea textelor, nu mesajul lor explicit.

Ceea ce am remarcat, nu cu mare plăcere, în cazul unor june ca ambții de scriitoare din ultimii ani este prea facila disponibilitate de a-și scoate la mezat, în întreaga sa *lateralitate*, fiziologia feminină, cu dubiile ei erotice și menstrele inevitabile. „Vaginul istic” devine semnul de recunoaștere, cartea de identitate, purtată ca un ecuson banal, la vedere. Nu aș spune că mă dă pe spate o astfel de conduită pseudoliterară. Intenția de a șoca nu asigură reușita în plan literar.

• Elena Samburic - Capriciu II

3. Prin „lirica feminină actuală” nu înțeleg o direcție distinctă estetic a poeziei ultimilor ani, ci doar o celulă improvizată. Ce să spun? Sunt poete pe care le apreciez: Ruxandra Novac, în primul rând, apoi Elena Vlădăreanu, Andra Rotaru, Cristina Ispas, Rita Chirlian, Ofelia Prodan ș.a.m.d. Sunt voci autentice, care nu mimează crize, ci și le îmblânzesc pe cele reale prin poezie. Dar, pentru ca lucrurile să fie clare, discursul lor intră în competiție cu al poezilor acestei perioade: cu Dan Sociu, Claudiu Komartin, Marius Ianuş, Dan Coman, Radu Vancu, Ștefan Manasia, Leac, Khasis etc.

4. Mariane Codrut i-am lăsat ghiocel pe birou (eram grăbit, fugeam la cursuri). Altfel, Ruxandrei Novac i-aș mai oferi nu neapărat un măștișor. Asta pentru că mi se pare un poet foarte bun și, de ce să nu recunosc, pentru că o știu doar din poze și sunt destule motive ca să fiu curios. Dar mai bine mă opresc aici, că deviez către o zonă dubioasă.

Lucia DĂRĂMUȘ

Feminin/ masculin

1. Nu cred în „literatura feminină”, cum nu cred nici în sintagma „literatură masculină”. Nu cred în defalcarea literaturii în funcție de sex, de orientări sexuale, de orientări politice, credințe religioase etc. Ar rămâne să împărțim literatura în literatură homosexuală, lesbiană, musulmană, creștină, evreiască, satanistă etc., etc. Ar fi o nebunie.

Însă, da, cred că literatura ar putea avea o latură feminină și alta masculină, că este tributară sensibilității și rațiunii, dar că ambele ingrediente le poate deține atât bărbatul, cât și femeia.

Această împărțire ține, mai degrabă, de evoluția sau involuția unei societăți, de drepturile femeii, de egalitatea între sexe. Dacă acceptăm că am putea avea o „literatură feminină”, atunci de ce să nu vorbim și de o „literatură masculină”. Dar, în acest caz, de fapt, la ce ne referim: la sensibilitate și putere, sau la femeie și bărbat?

Lumea nu mi se pare că s-ar delimita între alb și negru. Toată tragedia antică contrazice împărțirea pe două categorii: alb-negru, frumos-urât, puternic-slab, sus-jos.

Dacă vreiți masculinitate, forță intelectuală o amintesc pe Antigona. Dacă doriți sensibilitate, afectivitate îl amintesc pe Odiseu în ograda lui Circe, dacă doriți însă nebunie, putere amintesc de Medeea... Mi-ați putea reproșa că nu sunt decât personaje. Da, e drept, dar care reflectă societatea.

O doamnă reală, cu o putere exacerbată, o minte diabolică, e

drept, dar strălucită, a fost Agripina, mama lui Nero. Istoria culturii e plină de doamne puternice și de bărbați efeminați.

2. Întrebarea nu-și mai are rostul, răspunsul îl voi da în funcție de enunțul făcut anterior. Nu pot să spun decât că o scriitură de calitate, viabilă, se construiește pe un resort androgin. Desigur, l-aș contrazice pe Călinescu, de la care avem expresia „literatură feminină”, referindu-se la proza Hortensiei Papadat-Bengescu.

În același timp, cred că e necesară o așezare firească, într-un dicționar, a tuturor doamnelor care au scris în limba română, dacă nu pentru valoarea literară, acolo unde există, măcar pentru faptul că au participat la continuitatea limbii, au ridicat anumite probleme de gen. Aici mă refer la statutul femeii în societatea anilor 1800-1900, la măștile pe care trebuia să și le asume pentru a putea accede la mediul intelectual. În societatea zilelor noastre nu astfel se pune problema, deși structura societății românești este una vizibil patriarhală, cu o atitudine clar misogină.

3. Să fim clari: înțelegem prin lirică feminină partea literaturii în a cărei dimensiune întâlnim *mister*, *clarobscur*, *subiectivism*, *raționalitate voalată*, *joc și fragilitate*, *religiozitate fluctuantă*, *apatie și angoasă*, *obscuritate suprareal-vizionară* etc., toate acestea fiind, conform istoriei culturii, de la tragedia greci până la psihologia modernă, de partea feminină din fiecare. Dacă, însă, v-ați referit la poezia scrisă de femei, atunci datele problemei nu au fost bine puse.

Respectând întrebarea care conține în ea sintagma „lirică feminină” și conform canoanelor literaturii, îngăduiți-mi să numesc „doamnele” liricii românești:

Lucian Blaga – se înscrie la categoria *mister*

Eugen Barbu – se înscrie la categoria – *raționalitate voalată*

Eminescu – categoria – *clarobscur*

Nichita Stănescu – se înscrie

la categoria – *joc și fragilitate*
Arghezi – categoria – *religiozitate fluctuantă*
Bacovia – categoria – *apatie și angoasă*

Gellu Naum – categoria – *obscuritate suprareal-vizionară*

Mircea Cărtărescu – se înscrie la categoria – *efeminare*

La categoria *rigoare intelectuală* o trec pe Hortensia Papadat-Bengescu.

Răzvan ȚUPA

Măștișoare românești

Nu sunt un fan al măștișoarelor dar trebuie să recunosc că aș oferi câteva. Doar așa, ca să formulez un fel de imposibilitate de comunicare. Este foarte ușor: cred că literatură pe care am putea să o numim feminină sau masculină poate să fie operată critic astfel numai dacă nu este vorba despre sexul autorului. Ar putea să fie vorba despre diferite probleme de gen, dar nu sunt chiar atât de sigur. Măștișoare cu corpuri românești mi s-ar părea mult mai potrivite din moment ce am stabilit că nu este o problemă de sex și, din câte știu, sunt zone în România în care bărbații primesc măștișoare.

Mai degrabă, aș lega ceea ce se numește de foarte multe ori lirică feminină de o dezbateră a problematicii specifice. Să spunem că este feminină o lirică marcată de o anumită accentuare a protestului pe marginea condiției pe care un individ o are în societatea contemporană. Asta face ca schimbând genul vocii lirice din poemele lui Marius Ianuş ai una dintre poeziile cele mai marcate de feminitate. Poate chiar una cu notă extremistă, o poezie militantă poate chiar lesbiană.

Pe 31 ianuarie, la poeziile cotidianului, seria de întâlniri pe care o prezint de aproape trei ani în Club Aterna, a fost chiar Literatura feminină sau feministă. A fost interesant chiar înainte să începă dezbateră. Tema era formulată pornind de

la volumul „Pauza dintre vene” a Mirunei Vlada. Nici nu se formulase bine tema, când una dintre invitate a refuzat să vină din moment ce se punea de la un volum de poezie despre care nu i s-a spus de la început. Așa se face că în locul unei dezbateri despre problematica specifică unei asemenea întâlniri, am avut o discuție despre poetici și literatură inconfortabilă.

Probabil una dintre cele mai accentuate poezii scrise de o femeie este cea semnată de Angela Marinescu. La întâlnirea cu pricina, Angela Marinescu a recunoscut că i s-a spus în multe feluri poeziei sale, dar feminină niciodată. Poate doar atunci când era vorba despre generalizări superficiale.

Personal nu mă dau în vânt după schemele macho din poezie. Cineva specializat în cârcoteli literare spunea despre Dan Coman că a citit la Maratonul poetic de la Sibiu o poezie potrivită doar pentru impresionat liceenele. Asta nu înseamnă că așa și e, ci doar că macho este unul dintre conceptele cele mai ușor de accesat pentru critica urechistă. Pe de alta parte, de când Ane Sexton a impus formula confesiv, intim, direct iar Sylvia Plath a făcut un mit din expresivitatea problematicii feminine în poezie, nu s-au mai mutat mari munți ai expresivității. Totuși, ar fi greu să fac o listă a poezilor care au constituit repere după ce Mariana Marin și Angela Marinescu au desemnat extremele viziunii poetice șarjate în cu totul altă direcție decât ceea ce indică firul roșu postbelic, trasat cu Ileana Mălăncioiu sau Simona Popescu.

O să mai pun următoarele măștișoare: Elena Vlădăreanu cu vehemența unei traume scrâsnite, Oana Cătălina Ninu cu desenul unui SMB expresiv, Andra Rotaru curioasă și convinsă că o vedea este o garanție a poeticiții, Diana Geacăr într-o continuă radiografie interrelațională. Dar nu sunt de trecut cu vederea șarjele ticluite pe un imaginar rock de Olga Ștefan ori de fan-tasmele mixate pe vinil de Cristina Ispas.

Întâlnire cu domnițe la Salonul Artelor

Pe 6 martie s-a desfășurat **Salonul Artelor** la „Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național”. Precedând sărbătoarea de 8 martie, programul a avut în atenție o poezie (Loredana Dănilă cu prezentarea unui volum proaspăt de poezie, intitulat **Cautiune pentru destin**, Editura Pro Plumb, Bacău, 2007), o pictură (Carmen Voisei a încântat privirile publicului cu o expoziție personală) și o mică artistă, fetița Maria Pătu a interpretat la vioară Concertul nr. 3 de Schuller. Moderatorul acestui eveniment a fost Cornel Galben.

Petru Scutelnicu a prezentat-o pe Loredana Dănilă apreciindu-i „vocea proprie originală, puritatea metaforei, harul poetic”: „Există în cartea **Cautiune pentru destin** un cotidian dar și o apropiere de celest, de divinitate, e o poezie a iubirii cu tentă elegiacă, melancolică. Inefabilul caută să se apropie de un catharsis poetic și prin aceasta se apropie de poezia lui Nichita Stănescu.” Cuvinte de laudă la întâmpinarea acestui volum au avut și Cornel Galben: „Loredana Dănilă păstrează simbolurile din celelalte două cărți **Să mori din dragoste**

(publicată în 1999) și **Înger, zăvorând clipa** (2004): *îngerii, ploaia, lacrima, timpul*. Au rămas de asemenea rugile și firul dragostei. E o carte ce se citește cu plăcere chiar dacă pe ici pe colo te pătrunde frigul.”; Calistrat Costin: „Loredana Dănilă e deja printre *profesionistii* scrisului. La o următoare comisie de validare, ne așteptăm ca Loredana Dănilă să devină membră a Uniunii Scriitorilor din România. Ea ne pune astăzi, cu această *cărțică*, să trăim momente de grație.”; Petre Isachi: „Loredana Dănilă, o poetă autentică, se află sub semnul expresiv al feminității, al frumosului, al grației. Volumul prezentat aduce în atenția noastră versuri cu caracter neoexpressionist.”

Vocea autoarei a sunat cald, cu emoție. Loredana Dănilă a recitat poezii din carte. Vibrațiile lirice ale poetei au reverberat în inimile celor prezenți. „Jumătate de moarte” se pare că este una dintre poeziile cele mai de suflet ale autoarei: „Tu nu vezi? / Când te rogi, / Îngerii stau pe cuvintele tale / cu genunchii goi / li se învințesc privirile / când atârnăiezi / clipele hărăzite la nemurire. // Tu

nu vezi? / Ploaia ți-a apretat zdrențele / ce-ți acopereau melancolia, / prin anotimpuri trunchiate, / desfrunzești păreri și vise amănate. // Tu nu vezi? / mi-am cumpărat / jumătate de moarte / să-mi probez sufletul / în ciobul cuvântului tău...”

După un intermezzo muzical, maestrul Ilie Boca a prezentat expoziția vernisată: „Pictorița Carmen Voisei a venit cu o grupare de lucrări în care încearcă să-și pună probleme importante de imagine. Culoarele amintesc de frescă, tonurile sunt joase. Dominante sunt compozițiile pe verticală și de aceea expoziția are o notă dramatică.”

Carmen Voisei a declarat, cu pălării de lacrimi în ochi, că expoziția este dedicată „prietenilor vii și morți”. Fiind prezentă în S.U.A. în ziua de 11 septembrie 2001, artista a fost adânc impresionată de tragedia petrecută și două dintre pânze – centre de greutate ale expoziției – redau prin cerculețe suprapuse (alegorii ale sufletelor), Cele Două Turnuri. În memoria celor dispăruți, Carmen Voisei a rugat publicul să se semneze în interiorul acestor inele. (V.S.)

mondo musica

Liviu DANCEANU

Timpul nemântuit

Din cvartetul de seniori, cum îl numea cândva Geo Bogza, al compoziției românești, doar o singură voce a mai rămas să cânte: cea a lui Aurel Stroe. Lui i-a dedicat, recent, Ruxandra Arzoiu o monografie (*Timpul nemântuit*, Editura I.C.R., București, 2007), pornind metodic de la un *Laudatio* rostit cu ocazia decernării Premiului Herder în anul 2002 de către Prof. Dr. Reinhard Lauer („Ceea ce realizează Aurel Stroe în muzica sa este nemaizuit, nemăintâlnit. El dorește o punte între diferite culturi care să oprească așa zisul război între culturi și speră ca, prin manifestul său artistic din 1999 intitulat *Aesthetik und Grundstrukturen* să aducă unele clarificări în domeniul culturii și al mentalităților de comunicare între ele”), și ajungând detașat la acele paradigme culturale prezente în opera maestrului apte de a fi sublimare și împărțite. Nu știu vreun alt compozitor român contemporan care să fi beneficiat de o ediție analogă sub aspectul înținderii, dar și al densității informațiilor. Parcurgând volumul Ruxandra Arzoiu am izbutit să mă eliberez de câteva confuzii ce proveneau în special din restul dintre impecabilitatea formalizărilor, algoritmizării, schematizării, predominant voluptuoase, fascinante, imaginate de teoreticianul Aurel Stroe și concretizarea lor compozițională, parca prea arbitrară, subiectivă și abuzivă. Mărturisesc că mult timp am sovăit în fața opusurilor sale, fie că erau fructul multimobilelor înșănătate de reprezentanți școlii poloneze a anilor șazeici ori a proceselor morfogenetice seduse din scrierile lui Rene Thom, fie că erau concretizarea unor automate de compoziție (precum MUSGENER), în baza cărora se puteau întemeia, în sfârșit, mult visatele clase de compoziție, sau a deconstrucțiilor redevenite maestrului rupturilor și destrămărilor limbajelor artistice care este Derrida. Frecvențarea în exces a multifoniciilor, a modurilor complementare izomorfe sau a unor sisteme de acordaj incompatibile și ireconcilabile le percepeam ca pe niște cultume ale angrenajului creator exercitat de Aurel Stroe. O sumă de obiceiuri și ticuri compoziționale specifice, particulare care, iată, le percep acum ca pe niște cărămizi pe baza cărora se edifică omogenitatea conceptuală și severitatea tehnicii de lucru ce urmăresc spori comunicabilității, a unor posibile interferențe și joncțiuni între variile realități culturale și nu numai. Am înțeles în sfârșit că toate aceste elemente, cum s-ar zice, de bucatărie internă servesc o gândire muzicală subsumată teoriei morfogenetice de care compozitorul a fost preocupat intens și constant. Teoria rupturilor și a supraconstrucției lui Aurel Stroe, referința unei traiectorii artistice, dar și existențiale. Pentru că, există în primul rând rupturile din viața lui A. Stroe: în 1985 părăsește România pentru un an de lectorat în SUA, se află departe de familia din România, se stabilește la Mannheim, de unde revine anual la București după 1989* (pag.157). Cartea adăpostește analiza principalelor opusuri semnate de compozitor, Ruxandra Arzoiu alternând cu abilitate și dexteritate metoda structuralistă cu cea lingvistică, citatul din alți analiști cu propriile mărturisiri ale autorului, izbutind astfel să surprindă scheletul, dar și carnea fiecărei lucrări în parte. În schitarea personalității artistice a lui Aurel Stroe, parcursul a peste 5 decenii de carieră și premisele lui definesc, dincolo de relevanța unor repere biografice, portretul unui muzician, al unui gânditor despre muzică, de o originalitate covârșitoare* (pag.7). Există, nu putine, radiografii fidele, elocvente, fiecare opus beneficiind de diagnostice pe cât de exacte pe atât de verosimile, fapt ce conferă cercetării alura unui demers sintetic. „Cu o importanță deosebită în creația lui Aurel Stroe, *Sonata I* pentru pian ilustrează o primă încercare de formalizare a discursului muzical – o direcție fermă pe care a mers neîntrerupt gândirea compozițională a autorului. Apar aici trăsăturile definitorii ale muzicii sale, prin ideile pe care le-a anunțat câte puțin, ulterior amplificându-le pe mai multe căi. Desi drumurile creației par clar tratate și susținute, totuși ele se amestecă. În timp și în spațiu reunite sau individualizate într-o viziune compozițională de excepție. Principiul termodinamic, entropia (decă ruptură interioră a piesei), îl vom regăsi mai târziu în opera *Choefoarele* afirmat plener, dar și în alte lucrări prin care se atestă această constantă în creația compozițională” (pag.19-20). Tonalitatea concluziilor este uneori apodictică, dar și veridică: „În *Sonata a III-a* (1991) se apelează la ideea de palimpsest compus

din structuri incommensurabile, așezate pe diferite niveluri, provenind din trei perioade diferite ale carierei compozitorului. Rememorările astfel pronunțate produc salturi de semnificații atât prin construcție cât și prin realitățile temporale pe care le evocă” (pag.23). Aprecierile în legătură cu unele opusuri sunt concentrate în enunțuri memorabile, adevărate sigilii ce cu greu vor putea fi surmontate în viitor: „Există în piesa *Arcade* un joc subtil între simetria dispoziției scenice și simetria modală sau de construcție a celor opt structuri de arcade și două intrudii care au rolul de contestare a simetriei” (pag.28). Sau: „*Canto 1* de Aurel Stroe s-a născut din necesitatea unui flux sonor a cărui diversitate este sugerată de opera *Cantos a lui Ezra Pound*. Texturile puțin modificate, de această dată de PRAT (automat de compoziție, n.n.), se găsesc la extremitățile timpului discret ce se va declanșa mai târziu în *Canto II* – o tentativă de a stimula timpul continuu” (pag.33). Sau: „În vis deasupra timpurilor suprapuse este o piesă cu o muzică verticală, ce presupune mai multe direcții de lectură și deci o anumită strategie de parcurgere auditivă, o meditație asupra timpului” (pag.49). Nu sunt evitate nici referirile la sursele muzicale ori extramuzicale ale lucrărilor analizate: Astfel, despre gena *Concertului pentru clarinet* aflăm chiar de la compozitor că: „În iarna anului 1972-73, în timpul unei burse DAAD la Berlin, am vizitat de numeroase ori Institutul de Muzicologie Comparată condus de Alain Danielou. Am fost impresionat de diferitele tipuri de intonații, relaționare de o cultură anume. Mi s-au recomandat două lucrări de Alain Danielou: *Semantique musicale* și *Traite de musicologie comparee*. De asemenea, acolo am putut auzi multe fragmente de muzici indiene, japoneze și câteva chineze. M-a marcat influența pe care sistemele de acordaj o au asupra atmosferei sau mai precis asupra etosului acelor muzici” (pag.50). Lucrările, cu precădere cele concertante, de după 1990 sunt cercetate în special prin prisma coexistenței paradigmaticilor culturale și a supraunerii lor, fapt ce duce la tehnica palimpsestului, dar și sub aspectul transparenței sonore a unor straturi de natură filosofică, științifică, religioasă, precum și a personalității lor, proces ce reclamă utilizarea unor solști. *Concertul pentru vioară și orchestră*, „*Capricci e ragas*”, *Concertul pentru saxofon și orchestră*, „*Prairie, priere*”, *Ciaccona con alcune licenze*, *Preludii lirice*, *Mandala* cu o polifonie de Antonio Lotti, *Concertul pentru acordeon și orchestră*, *Carillons et echos* ori *Accords et comptines* sunt lucrări de o mare complexitate în care compozitorul dovedește a avea un simț special al antecedentei și al succesiunii, adică simțul timpului. Un loc aparte îl ocupă în economia cărții analiza universului lirico-dramatic, Aurel Stroe fiind, probabil, cel mai important autor român contemporan în genul operii. De *Ptolemeao*, *Aceasta nu va primi Premiul Nobel*, *Aristofan.Paceam*, *Das Weltkonzil*, *Copilul și Diavolul*, *Agamemnon*, *Choefoarele sau Eumenidele*, aduc în atenție diferite sisteme internaționale, alăturându-le pe cele europene celor extraeuropene, relevând și anumite punți între aceste structuri, fără de care unitatea concepției nu s-ar putea manifesta, mai ales în cazul unor incompatibilități de formă și chiar de fond. Acesta este un atu important al creației autorului prin care și-a mărturisit originalitatea” (pag.110). Și totuși, de ce timpul la Aurel Stroe pare nemântuit? Poate pentru că senzația cea mai pregnantă declanșată la audirea muzicii sale este aceea a unui teatru în care se joacă o piesă începută mult înaintea sosirii noastre, iar toate replicile sunt urmarea unor drame la care noi nu am asistat. Avea dreptate Grimaldi atunci când afirma că „lumea ne este dată în chip original, nu ca ivire bruscă sau ca evanescentă, ci ca mereu deja prezentă. Căci într-adevăr, oriincotro ne încercăm privirea, descoperim pretutindeni o lume mereu deja constituită. Aproape tot ce vedem ni se relevă chiar drept urma unui trecut dispărut”. Or, timpul nu poate fi mântuit doar decât luându-l în posesie integral, într-o asumare totală. Înăntând poduri peste trecut și viitor, Aurel Stroe are, cred, toate șansele să mântuiască timpul. Cel puțin timpul muzical. Este însăși mesajul central al volumului semnat de Ruxandra Arzoiu.

Personalități băcăuane

Elvira Enea

Pe 10 februarie s-au împlinit două decenii de când, ignorată de toată lumea, soția pictorului Nicu Enea a plecat să se întâlnească în transcendentul divin cu cel căruia i-a fost nu doar tovarăș de viață, ci și model preferat.

Născută la 7 aprilie 1904, în Bacău, viitoarea plasticiană a copilărit pe Fundătura Negel din Bacău, în casa bunicilor Natalia și Emanoil Gârleanu, mama sa, născută Profira Gârleanu, fiind soră vitregă cu scriitorul Emil Gârleanu. După absolvirea școlii primare urmează Institutul Poltzer, din orașul natal, și apoi cursurile Academiei de Arte Frumoase din București. Sub îndrumarea lui Ipolit Strâmbu, aici studiază pictura cu J.Al. Steriadi și arta decorativă cu Ceclia Cutescu-Storck, fiind considerată la absolvire „cea mai bună din promoția ei”.

Cu o prețuire artistică teimeinică, tânăra plasticiană a debutat la Salonul Ateneului Român, în 1926, lucrările sale figurând apoi în expozițiile „Cercului Artistic” (1930), înființat de Theodor Aman, și la Saloanele Oficiale de până în 1941. La sfârșitul lunii mai 1925, pe când se pregătea să-și susțină bacalaureatul, l-a cunoscut pe pictorul Nicu Enea, cu care s-a logodit la 20 iulie 1926 și, în toamna aceluiași an, la 28 octombrie, s-a căsătorit. După ce a absolvit Academia și-a însoțit sotul la peisaj, la Castelul Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, la Balci, Dornești și Mogoșoaia, dar adesea în loc să schițeze se lăsa vrăjită de eleganta și rapiditatea cu care Nicu Enea așternea liniile sau observa cu aceeași aviditate lucrul celorlalți artiști veniți să picteze în Serbia de sud, Muntenegru și Dalmatia (1933-1934), pictând la rândul și asistând la vernisajul expozițiilor acestuia.

Din 1937 se consacră învățământului, predând noțiuni de pictură și desenul la Liceul Pedagogic și Liceul de Muzică și Arte Plastice din Bacău. A continuat să picteze, dar a preferat să rămână mereu în umbra sotului, chiar dacă din timp în

timp a participat la interregionalele ieșene, la expozițiile cadrelor didactice (1967) ori la cele ale Cenaclului „Nicu Enea” și, mai apoi, ale Filialei Bacău a Uniunii Artiștilor Plastici. Ca una care a pozat în permanență sotului - portretul *Elvira*, expus în 1935 la Expoziția europeană de la Paris, fiind atunci medaliat cu argint, după ce la Salonul Oficial din 1927 fusese, de asemenea, premiat -, a preferat la rândul ei portretele, între cele mai reușite numărându-se *Portretul mamei*, *Portret de față*, *Portretul d-rei M.T.*, *Cu pisicuța siameză*, acesta din urmă un expresiv autoportret. A manifestat, de asemenea, disponibilități pentru actuale și peisaj, locurile preferate fiind străzile pitorești ale Balcului, zona litorală de la Mangalia, lucile din preajma Bacăului etc.

Modestă cu sine, dar extrem de generoasă cu semenii, și-a consacrat ultima parte a vieții cultivării memoriei regretatului său soț, determinând și fiind pionul principal în organizarea retrospectivelor pictorului din 1965 (128 de lucrări) și 1978, precum și a expoziției „Desenul în opera lui Nicu Enea” (93 de lucrări). Donându-și casa, în 1970, Muzeului Județean de Istorie și Artă, odată cu 133 de picturi și 209 desene aparținând pictorului, și-a dăruit întreaga energie amenajării Casei Memoriale „Nicu Enea”, situată la numărul 31, pe fosta stradă Nufărului, ce-i poartă acum numele.

În pofida acestui gest dezinteresat și extrem de valoros, bătrânețea avea să-i fie umbrată de aroganța și ignoranța oficialităților, sfârșind într-un anonim total la Căminul de Bătrâni din Bacău, unde a fost aruncată din camera ce o mai ocupa în casa cedată statului. Din păcate, ignoranța semenilor o urmărește în continuare, noile autorități și diriguitorii Casei Memoriale necatadicsind să-i aprindă măcar o lumânare la această comemorare, darămite să mai organizeze o manifestare în memoria ei.

Gheorghe Doroffei

Tot luna trecută, dar pe 23, ne-a părăsit la fel de discret încă unul din slujitorii Thaliei pe scena băcăuană, prețuit de iubitorii de teatru pentru șarmul și umorul cu care dădea viață personajelor, dar ignorat, la rândul-i, după ce a fost pensionat.

Născut la 15 decembrie 1935, în Vaslui, fiul Adelei și al lui Gheorghe Doroffei și-a început studiile în orașul natal, după care a urmat cursurile Liceului „Mihai Viteazul” din Turda.

Actorul Gheorghe Doroffei debutează în 1955, de-a lungul carierei interpretând peste 200 de roluri pe scenele teatrelor din Petrosani (1960-1962), Bărlad (1962-1964, 1974-1986), Turda (1964-1967), Reșița (1967-1972), Botoșani (1972-1974) și Bacău (1986-1998). A avut șansa să colaboreze cu regizori din toate generațiile, între care s-au numărat Marieta Sadova, Val Muger, Ion Petrovici, Emeric Krauss, Victor Tudor Popa, Constantin Dinischiotu, Adrian Lupu, Mircea Cornișteanu, Cristian Nacu, Mihai Manolescu, I.G. Russu, Dumitru Lazăr Fulga, Mircea Marin, Dan Alexandrescu, Radu Beligan, Zoe Anghel-Stanca.

A deținut roluri principale în piese de Baumarchais, Goldoni, Ibsen, Marivaux, Moliere, Pirandello, Shaw, George Astolere, I.L. Caragiale, George Ciprian, Al. Davila, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Victor Eftimiu, Liviu Rebreanu s.a., creând personaje memorabile precum Damis („Tartuffe”), Pampon

(„D’ale carnavalului”), Farfuridi („O scrisoare pierdută”), Dragomir („Vlaicu Vodă”), Nichita („Omul cu mătoaga”), Spano („Tichia cu clopotei”), Culai („Hagi Tudose”), Luca Arbore („Viforul”), Ilie („Tache, lanche și Cadâr”), Pepelea („Sânziana și Pepelea”), Dorante („Jocul dragostei și-al întâmplării”), Alexandru Ioan Cuza („Cuza Vodă”), Pastorul Anderson („Discipolul Diavolului”) etc.

A dat, de asemenea, viață Tatălui, personajul principal din filmul *Tatăl* (regia, Paul Mateescu), distins în 1972 cu Marele Premiu la Festivalul de la San Sebastian, roluri de prim plan mai având în filmul *Întoarcerea Vlașinilor* (1983) și în serialul TV *Vlașinii* (regia, Mircea Drăgan), realizate după cunoscutele romane ale soacrei sale, prozatoarea Ioana Postelnicu.

A participat, totodată, la Festivalul de teatru scut de la Oradea, Festivalul teatralului politic de la Pitești și Festivalul teatral „Restituiri” de la Botoșani, iar cu trupa Teatrului Bacovia din Bacău a fost în turneu la Chișinău (1991), unde spectacolul cu piesa *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale a fost preluat și transmis de Televiziunea din Republica Moldova, și la Paris (1996), unde *Fuga* de Tristan Tzara s-a bucurat de o bună primire, onorând Centenarul nașterii creatorului dadaismului.

Fie-lie amintirea veșnică!

Cornel GALBEN

Biserica de lemn din Dărmănești

Ținutul legendar și plin de istorie al Văii Uzului ascunde pe latura de nord a orașului Dărmănești, sub poalele Dealului Măguricea, „Biserica de lemn” din Boiștea, declarată încă din 1936 „Monument istoric – mărturie a Patrimoniului moldovenesc”.

„Punct luminos”, semn de distincție pentru puritatea și noblețea civilizației românești și a credinței duhovnicești, „Biserica de lemn” datează din anul 1808, luna iunie, ziua 15, după cum rezultă din inscripția dăruită pe ușa de la intrare cu slove chirilice. Este o ctitorie colectivă, primul ctitor fiind Ieromonahul Isaia, apoi ierul (preotul) Ion, Prințul Știrbey, Presbitera Dochita și încă mulți alții. Menită parcă, să dea binețe, „Bătrâna Poartă” de la intrare te invită să pășești cu smerenie creștină. Iar stilul de construcție și elementele decorative sculptate artistic au făcut ca „Biserica de lemn” să fie declarată Muzeu. Monumentul este făcut de meșteri locali, din bârne de stejar din Dealul Măguricea, încheiate în tehnica „coada rândunicii”, temelia din piatră de râu, ulterior cimentată, acoperișul din șindrilă, sprijinit pe căpriori, prinși de grinzi cu cuie de lemn. Turnul clopotniță, situat deasupra pronaosului are trei clopote care prin dangătul lor anunță uneori jale, alteori bucurie, dar

mereu cheamă și îndeamnă spre credință. Catapeteasma este din lemn de tei iar picturile și icoanele originale se bucură de o valoare istorică incontestabilă. Asemănarea pridvorului bisericii cu cerdacul moldovenesc al caselor din zonă este evidentă, acestea având multe elemente constructive comune. „Biserica de lemn” – Sfântul Nicolae din Boiștea îi mai așteaptă și astăzi pe cei care au slujit cu adevărat și dăruire: Preot Pușcălu, Preot Pascalin, Preot Rotaru și care, deși trecuți la cele veșnice, suntem siguri că se roagă, de acolo de sus, pentru noi, cei rămași în această lume din ce în ce mai tulburată și încercată de neprevăzut. Și cum nimic nu este întâmplător, Bunul Dumnezeu a rânduit ca în prezent, slujitorul Bisericii să fie preotul Prepelita Daniel care prin evlavie și talent știe să țină aprinsă candela credinței ortodoxe, iar prin generozitate și strădanie a ctitorit în aceeași curte o biserică nouă și impozantă cu hramul Constantin și Elena. Spre acest Monument istoric – Biserica de lemn din Boiștea, ne vom îndrepta mereu pașii „cu timp și fără timp” atât noi, fiii Dărmăneștilui, cât și cei care vor auzi de acest lăcaș sfânt ce poartă strălucirea aurului și are statornicia stâncii.

Maria BOIȘTEANU

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Miscelaneu (3)

Va dispărea ?

Mi-au trecut prin minte fugar, ca o amintire, aceste fraze din „Popa Tanda” de Slavici: „Părintele Trandafir” este un om bun; a învățat multă carte și cîntă mai frumos decît răposatul tatăl său – Dumnezeu să-l ierte! – și totdeauna vorbește drept și cumpănit, ca și cum ar citi din carte”. Și am tresărit la ultimele cuvinte: va dispărea, oare, expresia „a citi din carte”? În ea (citiți bagă seama?) elogiul nu urmărește să evedentizeze usurința de a vorbi a personajului, ci înțelepciunea lui. Cartea la care se referă povestitorul era musai o „carte de învățătură”, morală. Așa stînd lucrurile, ar putea fi înlocuită – mă întreb – expresia citată mai sus cu unele recente, ca de pildă „a citi de pe ecran”, „a citi de pe prompter”? În jurul nostru sînt mulți care vorbesc repede, fluent, cu aplomb de parcă ar avea cu ei acest aparat. Nu lasă însă o impresie memorabilă ca părintele Trandafir. „Cititul de pe prompter” evocă altceva decît „cititul din carte”. Diferența e ușor de explicat: cine se ilustrează prin dezinvoltură e rareori „drept și cumpănit”.

Dincolo de aparențe

„Calmul” meu: refuzul angajamentelor superficiale, al manierelor vulgare, al violențelor de limbaj. Cei care mi-l laudă văd adesea doar suprafața lucrului. Nu m-ar „invidia” pentru el, cum îmi declară, dacă i-ar cunoaște prețul: ratări, suferințe. Deși e contrar naturii mele (întim sînt neliniștit și nesigur), mi l-am construit cum se construiește o virtute, prin renunțări. La rigoare așa putea zice că nu ce am făcut mă caracterizează, ci de la cite m-am abținut, în viață și în scris. M-am reprimat de mult mai multe ori decît mi-am dat drumul. Privit dinafară, calmul seamănă cu o platoșă. Nimeni nu mă întreabă însă dacă ea e greu sau ușor de purtat. Indiscutabil, e greu! Dacă ești calm trebuie să fii întotdeauna serios și responsabil. Sînt momente în care platoșa te strînge. Nu poți să spui: „am fost nervos”, „am fost neatent”, „am vrut să mă amuz”. Pentru aceeași greșeală, cel calm primește reproșuri mai dure decît istericul sau dezordonatul. El n-are dreptul la excepții: e obligat să fie constant chiar și atunci cînd cei din jurul său sînt schimbători. O mie de vorbe iuți ale acestora sînt repede uitate, dar dacă și el scapă una, cu aceea i se scot ochii. Calmul te face liber? În imaginație – da; în realitate, libertatea pe care o obții e libertate supravegheată.

„Cine nu sare...”

Mă întreb de ce nu mai merg pe stadion? Pentru că, azi, constrîngerile de a te rinoceriza sînt mai dure decît oricînd. La noi, în tribune nu mai poți exista ca individ, ci doar ca parte a unei galerii. Galerile sînt grupuri totalitare, abuzive. Ai auzit, poate, strîgătul lor „Cine nu sare.../ Cine nu sare...”, care e urmat de o insultă. Mă vezi tîpăind la comandă, prinzîndu-mă în horă cu băieții de cartier, urînd cu brutele și năfîngii? Sau mă crezi capabil să dau curs îndemnului „Dezlăntuiește-te în ritualuri sălbătice!”? În fine, sper că nu mi-am pierdut pînă acolo umorul încît să devin fan al lui Bănel, un „super-erou” în viziunea citorva dintre comentatorii noștri sportivi.

Extravaganțe comice

„Pe asta ai prins-o?” obișnuia să mă întreb Stelică Naniuan, secretarul de redacție al revistei, referindu-se la greșelile de tipar, după fiecare corectură făcută în paralel cu mine. Avea o deosebită satisfacție ca, la confruntare, să reiasă că el a „prins” barem cu una mai mult. Pe altul faptul acesta l-ar fi amuzat sau l-ar fi lăsat indiferent, pe mine, atunci, mă cam consuma. Mă consideram destul de ager ca să-mi scape ceva. Mi-am amintit de întrebarea lui, recent, plîmbîndu-mă prin cartierul altui coleg, Sergiu Adam, unde am descoperit lucruri care amuză și contrariază, de o natură asemănătoare cu greșelile de tipar. Reîntors acasă, am fost tentat să-l telefonez și să-l chestionez, în serie, cu „Pe asta ai prins-o?” De pildă, pe un indicator din proximitatea Universității, sub semnul interzis, se precizează excepția: „Accesul doar pentru riverani”. „Tehnic” corectă, formularea e derutantă pentru cei încă (și, fără

îndoială, sînt mulți) nefamiliarizați nici cu primul sens al cuvîntului „riveran”, darămite cu cel secundar, extins, de (la plural) „proprietari sau locuitori care dau în aceeași stradă”. În jur nu-i nici un rîu... Prețiozitatea a devenit un atribut al cartierelor, inclusiv al acestuia. Aproape toate denumirile se vor evocatoare. Astfel, străduța care desparte Cimitirul Central de căminele Universității e, acum, „Aleea Eternității”, o bucată dintr-un vechi magazin alimentar poartă numele pompos de Supermarket „Mirage” (teamă mi-e că unii îl pronunță cum se scrie), o circumă – „Ciocan Beer S.R.L.”, o frizerie cit un apartament, mai curățică – „Chic Studio”, o cabinet de cosmetică – „Belle Marie” etc. Cei care trăiesc acolo, „riveranii”, nu le „prind”?

„Salata din grădina ursului”

Nu puține din recomandările medicilor de azi îmi amintesc de „salata din grădina ursului”. Într-un ziar, pentru „calmarea inimii”, cineva recomandă: „Puțin praf de cochilii de stridii dizolvat în apă caldută și băut zilnic, dimineața, ar fi de mare folos. Tot atît de utile ne-ar fi și grîul, orzul brun și ovăzul, ca și ciupercele bureți”. Altceva lăuda „laptele de capră roșie”... Cînd citeșo așa ceva mă simt în „Harap Alb”. Surprinzător, cei care fac recomandări de acest gen, exotice, nu țin seama că „stridile”, „orzul brun” și „laptele de capră roșie” nu se găsesc la magazinul ori farmacia din colț. Inutili să mai adaug că „proza” lor e penibilă, căci suferă de inadecvare.

Modelul Luther

„Tu vrei să calci pe ouă, fără să le strîvești, ori pe sticle fără să le spargi”, i-ar fi replicat odată Luther lui Erasmus (cf. S. Smile, *Fă-ți datoria*). Genul acesta de muștrare mă privește și pe mine. Am folosit multă vreme delicatetea, iar rezultatele mai curînd m-au întrîstat decît m-au bucurat. Din ouăle nestrîvite au ieșit serpi și vipere, iar în sticlele pe care nu le-am spart s-au adunat otrăvuri. Viața m-a împins spre modelul Luther, dar temperamentul nu m-a ajutat să-l imit. Ce mi-a lipsit? Mi-a lipsit forța care să facă din sinceritate un scandal și un eveniment. Am afirmat-o, însă nu m-am luptat s-o impun. Nu-i de ajuns să strigi în fața zidurilor, trebuie să le și dărimi. M-am mulțumit cu strigarea și apoi mi-am văzut de alte lucruri. În urma mea cei răi au rîs și au devenit sarcastici.

Preot zgîrcit

Într-un raport bisericesc de la începutul secolului trecut e prezentat un asemenea caz. Respectivul a locuit într-o casă parohială (cameră și cămară) învelită cu stuh și timp de 30 de ani n-a făcut nici o reparație. În mizeria a trăit și cămară și în acea cocioabă numai să nu pueie din punga sa nimic”. Deși raportul nu menționează, se deduce lesne că zgîrcitul n-a dăcut nimic nici pentru lăcașul în care slujea. Cum de îl răbdau oamenii? Nu cumva și ei erau atît de glodogîți încît zgîrcenia să le apară drept o virtute?

Nostalgic – nu, dator – da

Nu sînt nostalgic după regimul comunist, sînt dator însă societății în mijlocul căreia am crescut.

Tirziu

Într-o zi Eckermann îl întrebă pe Goethe dacă ar trebui sau nu ar trebui să colaboreze la o publicație englezăescă, la care era chemat să facă dări de seamă despre literatura germană. Poetul îi spune: „Ferește-te a te împărtășii și crută-ți puterile. Dacă eu, acum treizeci de ani (la data convorbirii avea saptezeci și cinci – n.m.), aș fi avut mîntea de astăzi, aș fi făcut alte lucruri mai bune”. (...) „Păstrează-ți puterile pentru ceva de ispravă și renunță la tot ce nu ti-e de folos și nu ți se potrivește”. Sfaturile acestea mi-ar fi priit și mie, probabil, dacă îl citeam atent pe autorul lui *Faust* la apariția *Convorbirilor*, în urmă cu nu treizeci, ci exact patruzeci de ani. Acum, degeaba reușcările: nu mi-am crutat puterile, le-am dat deseori ieftin, pe lucruri de importantă efemeră și care, cert, nu mi se potriveau. „Că așa era atunci”, vorba cuiva.

Sensul modern al cuvântului *intelectual* se precizează odată cu celebra afacere Dreyfus. Pentru Wolf Lepenies (cf. *Ascensiunea și declinul intelectualilor*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005), prin „natura sa un melancolic”, sau, mai degrabă, „un melancolic constituțional care își lasă o cale de scăpare către utopie”, intelectualul este „un călător, însă de multe ori ar dori să fie și mecanicul la locomotivă”, dorință motivată prin aceea că „el suferă pentru el însuși, deoarece nu poate decât gândi, nu și acționa”. Probabil că din acea dorință a intelectualului nu doar de a gândi, ci și de a determina soarta lucrurilor și a lumii a luat ființă și ceea ce Julien Benda numea într-o adesea citată, poate mai puțin citită carte a sa, *Trădarea cărturarilor*. Lucrarea lui Benda, publicată pentru întâia oară în Franța în 1927, primită cu ostilitate, reeditată totuși în câteva rânduri (în 1946, în 1958 și în 1975), tipărită în românește de Editura *Humanitas*, în 1993 și, mai recent, în 2007, desema prin termenul *cărturari* „pe cei ce desfășoară o activitate, prin esența ei, de orice scop practic, și care, aflându-și bucuria în cultivarea artei, științei sau speculației metafizice”, se opun a ceea ce gânditorul francez numea „realismul maselor”, respectiv contingentului, opoziția lor manifestându-se cu deosebire la adresa pasiunilor politice. E o diferență de finețe între ceea ce Benda înțelegea prin *cărturar* și omul, specia nemulțumită de starea lumii care se plânge, dar totuși există, după cum scria Paul Valéry, posesor al unei gândiri utopice „ce creează o lume mai bună, alungând, în același timp, melancolia” (Andrei Pleșu), om nemulțumit dar creator care înseamnă intelectualul în percepția lui Lepenies. Oricum, *Trădarea* „pe care o diagnostică Benda s-a produs către sfârșitul secolului al XIX-lea, în clipa în care „cărturarii încep să facea jocul pasiunilor politice”. Carevaszică „cei ce alcătuiau o stavilă în calea realismului popoarelor, acum îl stimulează”, acceptă ca pasiunile politice să se reverse asupra activității lor de cărturari, cei mai expuși în acest sens fiind istoricii și literații, ba chiar divinizează jocul politic. Cărturarul ajunge, în opinia lui Benda, să nu mai disprețuiască „pasiunile laice”, ba chiar, din contră, e animat de dorința de a face carieră până acolo încât „orice scriitor francez dornic de celebritate -adică dotat cu un autentic temperament de scriitor- tine neapărat să joace un rol politic”. Probabil că tocmai această dorință, ajunsă la paroxism, îi face pe intelectuali să exercite ceea ce Jean Sèveilla numește într-o carte apărută în Franța în 2004 și în românește în 2007, în traducerea Ilenei Cantunari, la Editura *Humanitas*, „terorismul intelectual”.

Jean Sèveilla e de profesie ziarist, a fost redactor șef adjunct la *Figaro Magazine*, iar cartea sa *Terorismul intelectual*;

Mircea MORARIU

Cum devin intelectualii „teroriști”

Din 1945 până în prezent, e rezultatul activității sale de un sfert de secol în care a colecționat, cum spune Alexandru Călinescu (cf. *Proximități incomode*, Editura *Curtea veche*, București, 2007) „perle emise în cea mai mare parte a cazurilor de personalități binecunoscute și care au avut o mare audiență mediatică... Cuvântul *terorism* poate șoca și chiar a fost considerat de Jean-François Revel prea dur. În fapt, e vorba, pe de o parte, despre ceea ce numim astăzi *discursul corect din punct de vedere politic*, discurs în spatele căruia se află multă demagogie și nu mai puțin ipocrizie, pe de altă parte, avem a face cu idei care pareau în ochii intelectualității occidentale de stânga, inatacabile”.

Când încerci o definiție a termenului de *intelectual*, probabil că de bun simț e să consideri astfel omul care știe despre ceea ce vorbește. Or, ideea pe care își construiește cartea Jean Sèveilla e că din 1945 încoace, căzuți pradă stângii, intelectualii nu au prea știut despre ce vorbesc, dar au emis totuși idei, iar din dorința de a impune societății ideile lor intelectualii au exercitat un fel de terorism. „De cincizeci de ani ține povestea asta. La Paris, câțiva zeci de oameni dau tonul. Bat apa-n piua la televizor. Publică articole. Scriu cărți. Predau de la catedră. Semnează petiții. Iau prânzul împreună. Lucrurile nu stau ca în șansoneta lui Brel: oamenii ăștia, domnule, gândesc. Gândesc pentru alții”. La rândul său, Sèveilla încearcă să formuleze un răspuns la întrebarea *ce este un intelectual?*, iar în răspunsul său el susține că astfel ar avea dreptul să se numească „orice om care se mișcă în domeniul ideilor. Prin prestigiu ei, o astfel de activitate determină mai mult decât un profil profesional; ea conferă un statut social. Animal politic (în sensul originar), intelectualul trăiește într-o perioadă și într-un loc date. Puterea lui se măsoară după creditul asupra contemporanilor săi”. Or, arată autorul cărții, Franța a ieșit din cel de-al doilea război mondial extrem de marcată, iar de această situație au profitat ideile de stânga, o stângă preponderent comunistă, adoptată de intelectuali ce și-au găsit creditul în favoarea ei. Contextul e explicat, cred, cu ceva mai multă claritate în două intervenții fundamentale ale regretatului istoric François Furet. Mă gândesc mai întâi la monumentală carte *Trecutul unei iluzii - Eșeu despre ideea comunistă în secolul al XX-lea*, apărută în 1995 și în românește în 1996, la *Humanitas*. În esență, arată Furet, în respec-

tivul moment „comunismul era cel ce câștigase războiul și care-și oferea astfel un nou contract cu istoria”. Istoricul evaluează consecințele - „Toate crimele regimului împotriva popoarelor și cetățenilor Uniunii Sovietice erau șterse nu doar prin faptul victoriei, ci prin această victorie asupra lui Hitler”. ...Prin emoțiile pe care le stărneste și prin sângele pe care îl varsă, războiul închide opiniile și amintirile în adâncul inimii. Faptul că Uniunea Sovietică a ieșit din ultimul război mondial ca o mare putere democratică nu a avut nimic de-a face cu natura regimului său, ci doar cu conjunctura istorică. Aliații cu marile democrații- mătca, Anglia și America, și pierzând numai ea în lupta împotriva naziștilor douăsprezece sau cincisprezece milioane dintre fiii săi, Uniunea Sovietică își plătiase scump noua etichetă național-antifascistă. Or, antifascismul avea să fie invocat ca o contrapondere tocmai la natura criminală a comunismului, capcană în care aveau să cadă numeroși intelectuali francezi. Furet va explica a doua oară respectivul context într-o scrisoare către omologul său german Ernst Nolte, scrisoare ce se găsește în volumul *Fascism și comunism*, apărut în 1998 la Paris și în românește în 2007 la Grupul Editorial ART. Furet, el însuși sedus în tinerețe de ideea comunistă, observa că aceasta „avea să îmbrace proiectul unei renașteri naționale în universalism democratic. Ea oferea -părea să ofere- un remediu mai radical și mai modern pentru declinul națiunii trădate de elite (Pentru contextul acestei „trădări” revelator mi se pare *Jurnalul* lui Pierre Drieu la Rochelle, Grupul Editorial *Corint*, București, 2006 - n.m. M.M.) Prin ideea comunistă, un tânăr francez din generația mea, care crescuse în timpul războiului, fără să fi participat la el, își putea hrăni iluzia unui sens democratic ce acționează pentru o renaștere națională”.

Intelectualii francezi, pradă fascinației gauchisto - comuniste pe care mai nimeni nu a îndrăznit să o înfrunte până spre mijlocul anilor '70 ai secolului trecut, fie că au citit greșit termenii contractului oferit de ideologia marxistă, fie că i-au supraestimat avantajele. Așa încât ei, intelectualii, și-au pus în joc prestigiu în sprijinul stângii, al ideilor comuniste, nefăcând deloc economie de muniție atunci când s-a pus problema atacării drepte. Bunăoară, un filosof de talia lui Jean - Paul Sartre, de altminteri erou al multor cauze pierdute, era capabil să declare, arată Sèveilla, într-un interviu acordat ziarului *Libération*:

„cetățeanul sovietic posedă, după părerea mea, o întreagă libertate de critică. (...) Spre 1960, înainte de 1965, dacă Franța va continua să stagneze, nivelul de viață mediu în URSS va fi cu 30% până la 40 % superior nivelului nostru”. Proze-litismul comunist al lui Sartre va fi șocant până și pentru cei mai de stânga dintre compatrioții săi. Nici așa-numitul *Raport secret* al lui Hrusciiov, prezentat în fața Congresului al XX-lea al PCUS, nu va înmuia credința multor intelectuali francezi, mai cu seamă a lui Sartre în conformitate cu care „Stalin are întotdeauna dreptate”, cum zice Sèveilla. De abia după înăbușirea Revoluției maghiare din toamna lui 1956, arată cartea *Terorismul intelectual*, Sartre, dar și alții vor lua atitudine într-un text publicat în *France - Observateur* la 8 noiembrie, iar Sartre va anunța o zi mai târziu ruptura sa de Partidul Comunist în paginile lui *L'Express*, anunț făcut în termenii următorii - „Nu mai poți avea o prietenie pentru fracțiunea conducătoare a birocrăției sovietice; ceea ce domină este oroarea”. La rândul-i, Pierre Emmanuel, ne reamintește Sèveilla, se întreba în numărul din decembrie 1956 al revistei *L'Esprit* - „Ce orbire ne-a făcut să acționăm ca și cum comunismul n-ar fi o nevroză?”.

Și alte nevroze vor marca ceea ce Jean Sèveilla numește *terorism intelectual*. Când au încetat să îl aduleze pe Stalin, intelectualii francezi s-au îndreptat către Mao. În cartea *Fascism și comunism*, François Furet, notează, dar nu dezvoltă suficient ideea, că „până și curentul maoist era departe de a fi fost doar neostalinist; oricât ar părea de ciudat, el a presupus nuanțe libere, maoiste”.

În anii '60 ai secolului trecut, elitele intelectuale au susținut că decolonizarea va aduce fericirea, fie în Vietnam, fie în Algeria, avansând cifre false referitoare la profiturile mari și nedrepte pe care le obținea Franța de pe urma respectivelor țări. Tot cam în acea vreme, marea majoritate a intelectualilor l-au susținut pe Che Guevara și pe Fidel Castro. Puțini au fost componentii *intelighenției* franceze ce au înțeles că în Cuba a fost instaurată o dictatură stalinistă pur-sânge. Nu e deloc exclus că în atitudinea intelectualilor francezi față de victoria așa-zisei revoluții cubaneze să fi intrat în joc ceea ce Revel numea într-o carte celebră „obsesia anti-americană”. Avea dreptate Raymond Aron când observa în clasică lui carte *Opilii intelectualilor* că „în majoritatea țărilor, intelectualii sunt mai anti-americani decât muritorii de rând”. Celebrul mai 1968 a

generat și el terorism intelectual, chiar dacă el a hrănit, cum susține Furet, în schimbul său de scrisori cu Ernst Nolte, și anti-comunismul. Mai pregnantă rămâne realitatea, evidențiată de Jean Sèveilla, potrivit căreia atunci când tinerii revolțai de odinioară au ajuns să dețină funcții de conducere, mai cu seamă din 1990 încoace, beneficiind de omnipotența televiziunii și de ceea ce Pierre Bourdieu numea în cartea sa *Despre televiziune* (Editura ART, 2007) „circulația circulară”, ei au continuat să sprijine stânga. Nu că între anii 1970 și 1980 lucrurile ar fi stat fundamental diferit. În ciuda faptului că a început să se audă puternic glasul unui Soljenițin, ideile de stânga, *gauchiste*, chiar comunistoide au fost la mare preț la bursa valorilor intelectualității franceze. Așa încât aceasta a sprijinit experimentul comunist al chilianului Salvador Allende, iar în 1975, tocmai din cercurile intelectuale franceze, arată Sèveilla, se saluta victoria comunismului în Indochina. În 1981, când își începea primul septenat la Ellysée François Mitterrand, intelectualii francezi au aplaudat „părăsirea întunericului și descoperirea luminii”. De lipsea doar un Sadoveanu care să le spună că aceasta vine de la Răsărit. În 1985, aceiași intelectuali au cerut ca Franța să devină țară de azil pentru oricine. Iar în anii '90, tot ei, de fapt foști revolțai din zilele lui mai 1968, proclamau sfârșitul ideii de familie în contradicție totală cu ceea ce dedeau statisticele.

Verdictul lui Sèveilla e teribil. Împotriva celor ce credeau altfel, „microcosm parizian a pus în mișcare un mecanism. Acest mecanism este terorismul intelectual. Adică, nici mai mult, nici mai puțin decât un sistem totalitar. Dar de un totalitarism mios, ipocrit, insidios, ce vizează să-i ia cuvântul opozanților, devenit un ins periculos care trebuie eliminat. Eliminăm, dar fără vărsare de sânge - numai prin cuvinte. Cuvintele conștiinței neliniștite. Cuvintele marilor conștiințe. Cuvintele careucid”. Cuvintele pasiunii politice exacerbate, denunțate de Julien Benda încă din 1927.

Așadar, Jean Sèveilla ne spune în cartea lui o suită de povești cu intelectuali, povești ce demonstrează că aceștia nu prea au știut despre ce au vorbit. Partea proastă e că, așa după cum susține postfata cărții, intuitiv *Ceea ce va face să trăiască împreună* persistența în greșală pare a fi garantată. Partea bună e că la lectură cititorul inteligent va pune, desigur, o seamă de diezi unor afirmații ale lui Sèveilla.

Jean Sèveilla - *Terorismul intelectual*; Traducere de Iléana Cantunari; București, Editura *Humanitas*, 2007

Mișcarea studentească din Franța de acum 40 de ani, extinsă ulterior la nivelul tuturor structurilor sociale din țară, a reprezentat o contestare antiautoritară, anarhică mai curând trăită decât teoretizată, în cadrul familiei, în licee, în universități, în administrație, în armată, în întreprinderi, în sânul partidelor politice și al ordinilor ecleziale. Această tendință radicală marchează trecerea de la o societate condusă după principii tradiționale, coduri de politețe cizelate în saloanele aristocrate de odnoară și structuri ierarhice la o societate emancipată de sub modelele autoritare. Ulterior, libertățile individuale, raporturile de putere și convențiile sociale se vor schimba în mod decisiv.

Propulsorul revoltei l-a constituit noua generație, născută în anii proflici de după război. Având atunci în jur de 20 de ani, aceasta era convinsă de forța ei numerică și dorea să scape de constrângerile și canoanele generației precedente, crescută în privațiuni. Un centru al rezistenței împotriva acestor schimbări l-a constituit lumea educației și a cercetării. La universitate s-au pus în cheștiune relațiile profesor-student, ierarhiile profesionale („madarinatul”), planurile de învățământ, cursurile obligatorii, fundamentele înseși ale „universității burgheze”, ce trebuiau înlocuite cu acelea ale „universității populare”.

Se știe că între 14 și 18 mai șeful Statului francez a efectuat „o vizită oficială de prietenie în țara noastră”. A doua zi de la venire, „înaltul sol al poporului francez” a fost oaspetele Universității din Craiova. O masă de studenți entuziași, scurt tunși, l-au aclamat ca la paradă, agitănd culorile greu de distins ale steagurilor celor două țări, fără să se arbozeze vreun drapel roșu – precizează o sursă franceză. Atunci, Generalul Charles de Gaulle s-a aplecat spre un oficial român și i-a spus: „La voi, există un examen special pentru a intra la

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Un student și un polițist

universitate. Aveți dreptate. Noi nu avem așa ceva și suntem acaparați de un anumit număr de studenți care nu pot sau nu vor să continue. Și atunci, normal că ei se agită. Trebuie să introducem și la noi această selecție, urmând exemplul vostru.” Iar autorul francez comentează imediat: „Bineînțeles că nu revoltele studentești îl vor face pe Nicolae Ceaușescu să se retragă de la putere.” (Laurent Joffrin, *Mai 68. Histoire des événements*, Paris, Éditions du Seuil, 1998, p. 184). De cercetat!

În toate sectoarele vieții publice și private s-a contestat Puterea cu toate practicile și simbolurile ei. Dezabateră s-a purtat între cei care au interpretat Mișcarea din Mai '68 ca pe o eliberare a lui „noi” și cei care au văzut în ea un fel de revelație a lui „eu”. Unii au analizat revolta comunitară, alții au văzut în această criză revendicarea unui nou individualism. Acolo unde militanții se jucu de-a revoluția colectivă, alți actori ai evenimentelor și adevese militanții fără știrea lor făceau revoluția individualistă. Identitatea lui „eu” era pusă în cumpănă în fața individualității lui „noi”. Din acest punct de vedere, mișcarea din mai '68 a fost una a exhibării dorințelor nezagăzuite acum. Semnalul l-a dat liberalizarea generalizată a moravurilor. Încă din 1967, Generalul nu a putut să împiedice darea unei legi asupra întreruperii voluntare a sarcinii. Pentru militarul din el, natalitatea Franței ar fi scăzut în mod alarmant fără copiii nedoriți, ceea ce era ade-

vărat, în fond. Dar nu se putea împiedica tendința, care era nu numai franceză, ci venise de peste Atlantic, de a încuraja natalitatea de bună voie în același timp cu emanciparea femeii. Segregarea sexelor în căminele studentești a fost, de fapt, unul dintre motivele nemulțumirii care au stat la baza revoltei tinerilor.

Criza din Mai '68 a fost un prilej pentru exhibarea transgresiunilor sexuale interzise până atunci de către societatea tradițională prea puritană, în ochii noii generații. Ceea ce va urma o va confirma: destrămarea cuplurilor de aparentă stabilită și creșterea procentului de divorțuri; declinul căsătoriilor și încurajarea coabitării juvenile; aclamarea legii asupra întreruperii voite a sarcinii; liberalizarea cenzurii cinematografice; privatizarea radioului și a televiziunii, care făceau jocul Puterii; recunoașterea practicilor homosexuale, a practicilor nepermisive și hedoniste revendicate de către revistele feminine; adăncirea procesului de ateizare a țării și alte.

Cele trei ținte ale mișcării înnoitoare au fost sistemul puterii prezidențiale nimbate de magia verbului gaullist, structura stalinistă a Partidului Comunist Francez și, într-o manieră globală, societatea industrială resimțită ca fiind alienantă. Neacceptarea „industrializării forțate” s-a exprimat nu în termeni politici, ci în concepte ale civilizației. Astfel, condamnarea unui alt triunghi de fier, „mêtro – boulot – dodo”, și alte numeroase graffiti mai

mult sau mai puțin supraraliste („Visul e realitate!”, „E interzis să se interzică!”, „Sub pavaj, plajă!”, „Fiți realiști, cereți imposibilul!” – Semnele exclamării ne aparțin) exprimă refuzul manifestat față de reclamele unei societăți capitaliste îmbătăită de propriile succese, alienând indivizii în calitatea lor de producători și de consumatori de bunuri totodată.

În anii precedenți tulburărilor, o întreagă literatură sociologică sau de altă factură a pregătit terenul schimbărilor. Filosoful Herbert Marcuse, încă puțin citit la acea dată (celebra sa carte *Omul unidimensional* a fost tradusă în Franța chiar în 1968) apare drept profetul acestei mișcări contestatoare. „Prin felul în care și-a organizat baza tehnologică, societatea industrială tinde înspre totalitarism. Totalitarismul nu este doar forma specifică a unui guvern sau a unui partid, ci decurge mai curând dintr-un sistem specific de producție și de distribuție perfect compatibil cu un pluralism de partide, de ziare etc.” Nimeni nu se îndoaia că se ajunsese la sfârșitul unei etape a acestei societăți industriale și că, în curând, marile trusturi vor face concedii masive. Astfel că Mai '68 poate fi înțeles și ca o despărțire de idealurile visate de revoluția proletară și ca o anunțare a unei noi lumi, atât de bine cunoscută nouă astăzi sub numele de societate postmodernă.

Când acest „maraton al pălăvrăgelii” (după o expresie a lui Raymond Aron) nu ducea la nimic important, a început să se vor-

bească despre mascaradă, despre revoluție mimată, despre comedie comemorativă jucată de către o nouă generație în lipsă de fapte istorice. Iată părerea lui Eugène Ionesco: „Mai 68 a fost un moment al defulării care mă face să gândesc la Carnavalul din Köln, dulce, fals răutăcios. Nu a fost o revoluție, ci o distracție a bogatilor stângiști din arondismentul XVI. Unii dintre ei aveau intenții interesante, dar nu a durat mult timp. Au devenit bravi burghezi și notari mai puțini bravi.” (1968, în „Quid. Les dossiers de l'histoire”, nr. 1/1998, p. 275). În fond, această „revoluție de catifea” care a durat aproape o lună nu s-a soldat decât cu foarte mulți răniți, dar cu niciun mort pentru „cauză”. S-au înregistrat două morți accidentale, iar nu incidentale, în orice caz simbolice, victime fiind un student și un polițist.

Doar situând Mai 68 în durata lungă îi putem înțelege mai bine semnificațiile. S-a spus despre această mișcare, ca și despre Comuna din Paris, că a reprezentat totodată o auroră și un crepuscul. Atunci s-a produs într-o manieră fătăș, seismic, subterana falie dintre societatea condusă după reguli raționale colective (aplicarea moralei de tip tradițional, democrația de tip autoritar, munca la foc continuu) și societatea singularităților individuale (libertatea fiecăruia față de toate încorsetările disciplinare). Filosoful Raymond Aron scria în același an o carte cu titlul *La Révolution introuvable*, însă nu se referea la faptul că Mai '68 ar suferi de o lipsă de sensuri. Poate că el comportă prea multe. Dacă pentru unii a fost vorba de o nouă revoluție trădată (nu numai de către comunisti, dar și de către șaizeciopțiști înșiși), alții au crezut că pot discerne în evenimentele de acum 40 de ani o fază incipientă a unei noi revoluții individualiste care va fi marcat sfârșitul modernității și intrarea în epoca postmodernă.

De fiecare dată m-am apropiat cu un interes crescând față de cărțile lui Julius Evola: „Traditia hermetică”, „Metafizica sexuală”, „Revolta împotriva lumii moderne”, în fine, „Oamenii și ruinele” sunt cele patru tomuri, după știința noastră, intrate pe piața cărților și a ideilor în România postdecembristă. Julius Evola (1898 - 1974) este un gânditor original, un critic virulent al lumii contemporane, al totalitarismului („De altfel, în totalitarism, este implicată tendința nivelatoare, imposibilitatea tolerării oricărei forme parțiale de autonomie și a oricărui grad de libertate față de orice soi de corp intermediar între centru și periferie, între vârf și bază... totalitarismul este efectiv o școală de servilism” (pp. 115, 117)), cât și al democrației („Astfel orice democrație este în însuși principiul său o școală de imoralitate, o ofensă adusă demnității și tinutei interioare care se potrivesc unei adevărate clase politice”, p. 92), sisteme de guvernare ce promovează, printre altele, o competiție economică nefastă întrucâtva pentru că valorile perene ale Tradiției primordiale sunt anihilate, viața spirituală pierde în defavoarea realizărilor materialiste. A se vedea în acest sens și teoretizările lui Platon (Republica) și Aristotel (Etica nicomahică) asupra sistemelor politice de guvernare. Alături de René Guénon (pe care-l citează frecvent în scrierile sale și-l menționează în bibliografie) și Frithjof Schuon, mai toți, anticipați de Oswald Spengler, Evola consideră că ne aflăm la sfârșitul unui ciclu de civilizație (în Kali yuga), în pofida performanțelor tehnice, sau tocmai de aceea, iar tot răul actual a survenit odată cu Revoluția franceză ce a generat succesiv: liberalismul, constituționalismul, democrația, socialismul, naționalismul demagogic, radicalismul, comunismul (bolșevismul). Avem în fața noastră ultimul tom „al lui Evola apărut, în sfârșit, în limba română (din păcate, Ed. ANTEP nu menționează

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

Declinul istoriei

anul editării), după o prestigioasă carieră europeană, ce conține „Oamenii și ruinele” și „Orientări” („Orientamente”), scrieri complementare redactate în primii ani postbelici, pentru tineretul italian, când Evola revenit în Italia constată cu plăcută surpriză că grupuri numeroase de tineri îi citează și îi comentau cărțile, cu fervoare. Segmentat în 16 capitole, urmate de Anexa și Orientări, „Oamenii și ruinele” este un volum scris din dorința de a redresa în extremis o societate umană cuprinsă de o periculoasă degingoladă. Volumul beneficiază, totodată, de un pertinent studiu introductiv datorat lui Alain de Benoist. Asadar, de-a lungul a aproximativ 200 de pagini, Evola tratează probleme legate de Tradiție, până la conceptul de „Europa unită”. Neputând cuprinde într-o succintă prezentare de carte, întreaga problematică abordată de Evola, ne vom rezuma numai la câteva aspecte. Astfel, în capitolul al optulea „Alegerea tradițiilor”, Julius Evola examinează problema titlului italian secular antigerman, între cele două popoare – german și italian -, existând o falsă dispută. Pe la sfârșitul secolului al XIX - lea (1882), între Germania, Austria, Italia se conturase pactul militar Tripla Alianță (la care în 1883 aderase în secret și Carol I al României, din ferire, România participase la război, spre norocul ei, de partea Antantei, recuperând, astfel, Transilvania), din care Italia s-a retras în 1915. Evident, între aceste țări aliate, Germania avea un cuvânt hotărâtor ca învingătoare a

Danemarcei (1864), Austriei (1866) și a Franței (1870). Întâmplarea face ca din volumul „Scrieri politice. Evenimente internaționale” al lui Dostoievski (Poliorom 1998) să aflăm că inițial, Germania și Austria fuseseră aliate cu Rusia (aceasta retrăgându-se pentru a forma, mai târziu, cu Franța și apoi, Anglia cel de al doilea bloc militar al Europei, Antanta sau Tripla Înțelegerere). Ce este relevant e faptul că Dostoievski intuise o teorie dezvoltată, în epoca noastră, de Samuel Huntington în „Ciocnirea civilizațiilor”: „Că războiul franco-prusac n-a fost altceva decât o confruntare între două civilizații europene, catolică și protestantă, franceză și germană, incompatibile și opuse, care se pregăteau de multe secole să se ciocnească” (v. „Scrieri politice”, p. 134). În fine, în capitolul 13 „Războiul ocult – Arme ale războiului ocult” este abordată și problema delicată a unui celebru fals istoric: „Protocoloalele înțelepților Sionului”, carte ce reapare, cum bine s-a observat, în momentele de criză, după 1989 reeditându-se masiv, inclusiv în România. Această problemă a autenticității sau falsității Protocoloalelor i-a preocupat, bunăoară, și pe Max I. Dimont și Léon Poliakov, în jurul cărții în cheștiune emitându-se tot fel de ipoteze. O prezentare în detaliu întreprinde dna. Viorica S. Costantinescu (v. România Literară 32 I 1995, p. 14). Problema care ne preocupă este următoarea: dacă ar fi autentice, cum de a fost posibil să fie dezvoltat planul secret al Sionului de stăpânirea lumii? Iar, dacă sunt false, răspândi-

rea lor este făcută de o forță ostilă evreilor pentru a-i ponegli și învinui ca fiind la originea tuturor relelor omeniei. În ceea ce-l privește pe Evola, aceasta scrie următoarele: „Astfel, în ipoteza cea mai favorabilă, ar fi putut fi vorba de o scriere compilată de către persoane care ar fi avut contacte cu anumiți exponenți ai unei presupuse organizații de acest fel. Totuși nu putem fi de acord nici cu cei care ar dori fără îndoială să desființeze un astfel de document ca fiind o mistificatie vulgară, un fals sau, mai mult, un plagiat” (p. 221). În susținerea ipotezei sale Evola citează pe René Guénon („o organizație cu adevărat ocultă, oricare ar fi natura sa, nu lasă nicodată în urma sa niște documente scrise, niște *protocoloale*”, p. 221), Hugo Wast („Protocoloalele pot fi și false, dar ele se realizează de minune”, p. 222), Henry Ford („Singura apreciere pe care o pot face cu privire la Protocoloale este că ele sunt în acord perfect cu ceea ce se întâmplă. Ele datează de acum 16 ani și de atunci au corespuns situației mondiale și chiar astăzi indică ritmul acesteia”, p. 222). Dacă în privința Protocoloalelor, Evola este întrucâtva ambiguu, despre masonerie scrie: „Chiar recunoscând iudaizarea multor sectoare ale masoneriei moderne, recunoscând chiar originea pur ebraică a multor elemente ale simbolismului și a ritualurilor masonice, trebuie considerată inacceptabilă teza antisemită conform căreia masoneria ar fi creația și instrumentul lui Israel” (p. 225). Ce ar mai fi de adăugat? Doar faptul că lectura lui Evola, într-o bună traducere, incită, provoacă și stimulează continuu gândirea cititorului.

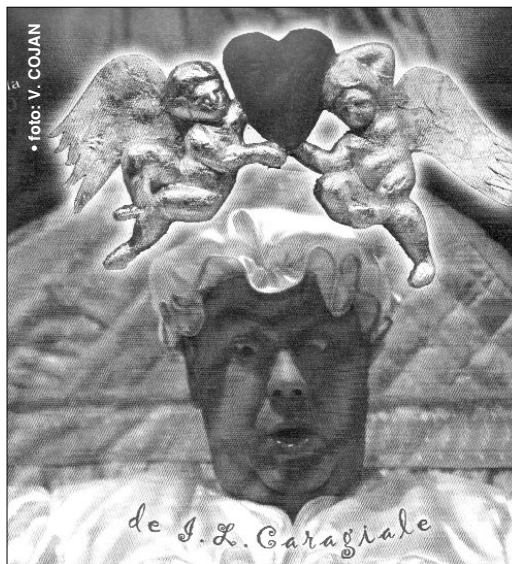
„Julius Evola „Oamenii și ruinele. Orientări”, Studiu introductiv de Alain de Benoist. Traducere de Mariana Adameșteanu și Mihaela Manea - Busuloc, Ed. ANTEP XX PRESS.

După mai bine de un veac de existență, „Conu' Leonida față cu reacțiunea” își păstrează întreaga vitalitate, comicul enorm de situații, actualitatea. Pentru că specia lui Leonida n-a pierit, dimpotrivă, revoluționarii de ocazie s-au înmulțit ca ciupercile peste noapte, la fel ca și analiștii politici improvisați. Ca și expirații și sfertodocții care își dau cu părerea despre orice, numai ca să nu tacă și să se afle în treabă. De unde se iscă o strasică devălmășie, o teribilă confuzie de termeni, de cuvinte goale, folosite ditirambic, într-o avalanșă caricaturală în extremis, ideea de revoluție topindu-se în clisa unui comic grotesc. Palavrăgii de tip Leonida proliferază în spectacol, că e vremea circuitului național prezent pe toate canalele televiziunii, și mai cu seamă la unul care nici măcar nu doarme, ci rămâne treaz, să vegheze starea națiunii (cine, cine altul decât oteveul?). Infanții în gândire, „bobocii” de vremuri noi, imbecilii cu program, „incremențiți în proiect”, într-o una-două la fandacșie și emit jalnice „teorii”, povestesc parascovenii, spre admirația neprecupețită (și vicleană) a efimitelor care le ascultă cu gura căscată vorbăria zdrăgănită. Așa se petrec lucrurile și în spectacolul băcăuan cu piesa lui Caragiale, regizorul Dumitru Lazăr-Fulga oferindu-ne o lec-tură la zi a cunoscutelor farse al cărei erou este conu' Leonida. Scena se deschide cu imagi-

Teatrul Municipal BACOVIA Bacău

Analistul politic Leonida

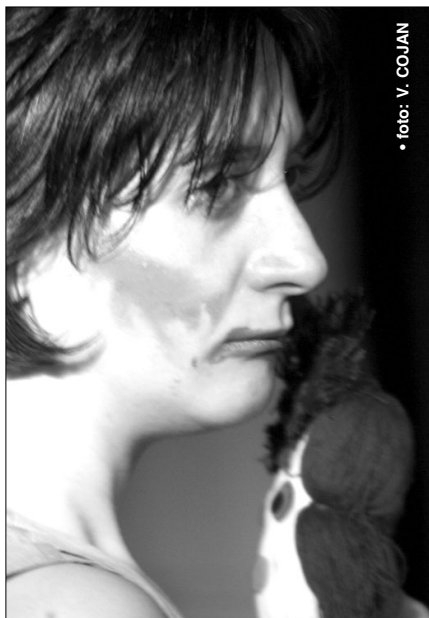
nea unui uriaș pat conjugal, cu lenjerie de mătase roz-auriu, dominat de un bronz cu doi amorași ce țin în mâini o inimioară. E un mic paradis domestic (creat de scenografa Cristina Ciobanu), în culori de șerbet, în care tronează o Efimă supraponderală, costumată „diafan”, și cu moațe multicolore pe cap, rămasă și ea într-un stadiu infantil, de vreme ce ține pe pat o păpușă mare în rochie de mireasă, pe care o tot drăgălește. Efimă e de tot nerăbdătoare în așteptarea soțiorului, care își face toaleta de seară și se ușurează cu zgomotele aferente. Când apare, eliberat și fericit, masiv, cu o imensă cămașă de noapte, cu o scufă caraghioasă pe creștet, cu papuci de tip botoșei (cum are și consoarta), se dedă ritualului repetat cu sfințenie. Adică pălăvrăgește despre „revoluție”, Galibardi, obligațiile satului, „legea de murături”, etc. Preasupusa nevastă îl aprobă, spre marea lui satisfacție senilă, linguşindu-l cu exclamația repetată: „ca dumneata, bobocule, mai rar cineva!”. Leonida se-nfoaie-n pene, și megalomania sa crește văzând cu ochii. În timp ce pe biata Efimă o împunge libidoul și-i tot face semne drăgăs-

toase cu „piciorușele” soțiorului, invitându-l la plăceri nocturne. Dar, degeaba, pentru că revoluționarul de iatac nu cedează impulsurilor erotice, plăcerea enormă a lui Leonida fiind pălăvrăgeala, fandacșia. Personajul este întrupat de un actor cu farmec, Florin Zăncescu, el izbutind să scoată umor cu naturalețe, fără

eforturi vizibile, în mai toate scenele. Felul în care păsește, vorbirea afectată, atitudinile, „nervozările”, grandomania de un kitsch imens sunt reușite ale interpretării lui Florin Zăncescu. Efimă e Dana Olariu, care creionează în mod credibil, cu mult năduf, o nevastă cu frustrări, ea fiind mereu doar pe post de specta-

tor și „fan” al gogomăniilor lui Leonida, și, în plus, pe rol de victimă, pentru că berbantul fosilizat o înșeală cu Safta. Așa a vrut regizorul, pentru că în noaptea de lăsată secului e liber la amorul ilegal, și cei doi sunt de-o bucată de timp împreună, deci și „lăsată” s-au perindat destule. Dumitru Lazăr-Fulga aduce pe scenă și câțiva figuranți și un toboșar, care fac „live” comentarii la acțiune, cu diverse sunete. O aduce și pe Zița în scenă (jucată de Corina Goranda, care o interpretează și pe Safta, cu unele exagerări în gestică și accent) care se intersecțează cu scandalagiul de Țircădău (că tot de-o noapte furtunoasă, în alt fel, e vorba în „Conu' Leonida”) și face, în general, mai multe trimiteri la evoluția (și involuția) persoanelor lui Caragiale (a recitat pentru aceasta proiectul de piesă „Titircă, Sotirescu et Comp”), unul dintre acestea, Nae Ipingscu, ajungând, din apărător al ordinii, unul care se înhăitează cu mitocanii, cu „zavragii” și trage la pistoale după chef. Regizorul a ales în cunoștință de cauză piesa lui Caragiale acum, în perioada campaniei electorale, pentru că satira cuprinsă în ea la adresa prostiei, minciunilor politice, abuzurilor, demagogiei, rapacității parvenților, a profitorilor de pe urma „revoluției” sunt foarte actuale. Spectacolul este bine condus, compus minuțios, dar destul de egal, de un haz cam cuminte, previzibil.

O veste bună! În Bacău, s-a ivit, o dată cu primăvara, o companie teatrală independentă, ca parte distinctă a unei asociații care promovează, printre altele, „identificarea unor forme alternative de educație creativă prin teatru”. Compania „Buzunarul cu teatru” își propune să pună în scenă lucrări din dramaturgia contemporană românească și europeană, să inițieze programe de cercetare și documentare teatrală, adaptate realităților societății noastre și să abordeze

Singurătatea, la feminin

teme la zi, probleme care țin de viața cotidiană. „Buzunarul cu teatru” se vrea prezent aici și acum, actual, activ, prin cultivarea teatrului de intervenție socială cu rol terapeutic, educațional, și implicarea în dezbaterile publice a unor subiecte social-artistice care plutesc în aerul timpului un interes comun. Inaugurarea s-a făcut cu spectacolul „Femei singure” de Dario Fo & Franca Rame, în regia lui Geo Balint, care este și președintele companiei mai sus-numite. Premiera de pe 8 Martie, deloc întâmplătoare, a fost parte constitutivă a unei campanii aparținând Institutiei Prefectului Bacău sub genericul „Un altfel de martie”. Este cea de-a patra ediție a acestei campanii, care stă sub egida „Bacău 600”, desfășurată împreună cu „Teatrul Bacovia”, „Buzunarul cu teatru” și asociația „Parteneriat pentru viitor”.

Piesa lui Dario Fo și Franca Rame „Femei singure” (din ciclul „orgasmul adult scăpat de la zoo”) este una despre condiția femeii, înfățișată în culori tari, nu în pasteluri, într-o notă profund realistă, plină de adevăr, sarcasm, furie, duioșie, tandrețe, cinism, autopersiflare, tristețe, disperare, într-un amestec exploziv. Personajul femeii traversează o mulțime de stări contradictorii, fiind în căutare de sine, pentru aflarea identității și adevărului propriu. Nu-i este ușor defel, având de înfruntat o sumedenie de obstacole și, mai ales, de prejudecăți. Dincolo de fragilitatea aparentă, ea ascunde însă o autentică forță, știind să-și asume destinul, să-și urmeze drumul după falimentul iluziilor. „Femei singure” este o metaforă, o parabolă despre devenirea unei femei adulte, despre singurătate, libertate interioară. Nu ne naștem femei, ci devenim, așa spunea Simone de Beauvoir, „păpășă a feminismului”. Femeia-copil, tânăra îndrăgostită, femeia mamă, femeia obiect sexual, în fine, o ființă complexă, multiplu ipostaziată, asta vedem în „Femei singure”, o parabolă acută despre poluarea sufletului într-un timp

al automatizării, al globalismului și „prost-moder-nismului”. Ultima sintagmă este o invenție a regizorului Geo Balint care mai introduce și alte semne ale actualității în ironicele comentarii ale actriței de tipul: „așa e în teatrul modern”, „asta e regia contemporană”, etc. Spectacolul este susținut cu brio de Eliza Noemi Judeu, al cărei joc vibrant cucerește. Actrița pare în acest rol un concentrat de feminitate, „un precipitat” de condiție feminină, reușind să combine naturalețea, firescul, luciditatea, ironia, revolta, într-o originală chimie interpretativă. Joacă aceste stări diferențiat, cu nuanțe exacte, cu umor, detașare, și mult farmec. Sunt admirabile scenele în care Ea vorbește cu El, personificat printr-o pălărie, și își varsă furia, își tipă neliniștea, suferințele, umilința, ca și acelea, învăluite în poezie, în care dialoghează cu alter-egoul său, o biată păpușă murdară și rufoasă. Drama pierderii copilăriei, a inocenței este frumos, emoționant figurată în desenul regizoral inspirat al lui Geo Balint și în jocul plin de dăruire, imaginativ al actriței, cei doi alcătuind o veritabilă, armonioasă echipă, completată, fericit, de arhitecta Crizantema Sofronea, autoare a unui cadru scenografic de mare simplitate, sugestiv, cu trimiteri la un teritoriu al candorii. Pe o pânză-panou sunt înșirate desene naive, infantile, ilustrând povestea din text, una cu gust amar, pentru că libertatea unei femei se câștigă greu, cu prețul singurătății, cel mai adesea, și după ce pierzi aproape totul, viața având grijă să maculeze puritatea copilăriei și să destrame visurile. Dar puterea unei femei singure stă și în păstrarea, în adăncul ființei ei, ca pe ceva de mare preț, a unei zone de „noli me tangere”, în care o fetiță neștiutoare, cu suflet curat, se mai joacă cu păpușile, vizează, crede în povești, în victoria binelui și frumosului.

Carmen MIHALACHE

Etimologic, digresiunea e plecare, părăsire, despărțire, deviere de la drumul mare, al tuturor, încălcarea a unei datorii. Toate constrângerile ivite când citești o carte cu creionul în mână se vindecă prin digresiuni. Nimic mai încântător decât visarea lăaturalnică, ispitirea unei cărării personale în răspăr față de unicele textului celuilalt. Rândurile din acest colț de pagină sînt astfel de încântări.

Tot nu-i ușor să fii femeie într-o țară exilată de statistici occidentale la rubrica „excesiv de misogină”. Dar nici bărbat nu cred că-i mai ușor să fii. Femeia ca „teritoriul colonizat” care se eliberează nu-i o simplă poveste de speriat bărbați (sau femeile) care mai gândesc ca Lovinescu (aflat, desigur, într-o pană de... vizionarism): „În ziua în care vor avea toate drepturile își vor da seama de ceea ce au pierdut, întrucât podoaba lor cea mai mare era tocmai în neegalitatea și în lipsa de drepturi, și cu

Prozatorul Galaction Sadomir este câștigătorul Premiului Nobel!!!!... În sfârșit – un român! Glorie Tie, Doamne!... Să-ți ieși din minți, nu alta! A-a, că e din Basarabia? Moldovean? Nu contează – tot român e. Bucuria – imensă, comună. Mândria nu cunoaște hotare. Politice. Cele spirituale – nu există. Jos sârma ghimpată de la Prut! Prutul, să nu devii apa sămbetei!...

...Dar să lăsăm astea pentru altă dată. (Precum le-am tot lăsat...) După ce ne mai calmăm. După ce ne mai revenim din șocul produs de incredibila noutate! De importanța importanțelor din istoria literelor panromânești – prozatorul de limbă română, basarabeanul, cetățeanul Republicii Moldova, al doilea stat român, adică, s-a învrednicit de Premiul Nobel. Să-ți ieși din minți, nu alta, popor român! De bucurie, mândrie! Jos pălăria! Și căciula țurcănească – jos-s-s-s!... Ura!...

...Dar iată cum s-a întâmplat. Ca de obicei, Prozatorul – Galaction Sadomir, bineînțeles, – coborî în stradă să-și procure ziaarele. Tabiet inclus, obligatoriu, în cotidianul, în existența și textistența scriitorului. Nostru. Zi de zi (aproape fără excepție), pe la orele opt și ceva (Sadomir e om punctual de felul său) coboară după ziaare. După presă. Presat de obișnuință. Ca de necesitate de drog al... – al cui? – al entropiei, informației cu orice preț. Și el procură câteva ziaare, trei-patru se pare, o franzelă, neagră, un pachet de lapte, cașcaval, o bere, un pachet de țigări „Nistru” (față de trei pachete, pe care le procura mai an; nu ai ce face – stenocardia... sufocanta anghină pectorală...), după care reîntră în casa scării, în lift, în apartament, la bucătărie. Unde își bea cafeaua, citește și fumează. Moderat. Cu toate cele enumerate – cafea, lectură, fumat. Cel puțin, așa crede el. Sau, poate, așa i se pare.

„CELEBRUL PROZATOR DE LIMBĂ ROMÂNĂ GALACTION SADOMIR A LUAT PREMIUL NOBEL!”

Ăsta e titlu! Urias! Imens! (Ca un non-sens?...!) După care

digresiuni

Irina PETRAȘ

Despre feminin și alte genuri (2)

farmecul fragilității au cucerit lumea”. Lumea asta „cucerită” se organizează încă după reguli masculine atât de... tradiționale, încât până și femeile preiau discursul masculin. „Cu adevărat femeie” înseamnă frivolă, puerilă, ireponsabilă, supusă. Poate conduce imperii din alcov, dar nu i se îngăduie să-l părăsească. Zicerea lui Montaigne – „Regulile lumii sunt făcute de bărbați, femeile au dreptul să le nesocotească” – răsună a cappelă, căci situarea în subalternitate poate să pară, uneori, comodă.

Despre genuri se vorbește senin, detașat și lucid doar dacă nu intră în discuție oamenii în carne și oase. Într-o lucrare impunătoare despre cuvinte și gândire, Damourette și Pichon enumeră scarbiți femininele „barbare” care denumesc azi femeile cu o anumită profesiune până nu de mult exclusiv masculină și conchid: „sunt denumiri dezgustătoare și grotesti, atentate la geniul limbii și la instinctele cele mai elementare ale omenirii”. Pentru Mircea Vulcănescu, există „bărbați” puri, care își păstrează personalitatea și la singu-

lar, și la plural (masculinele), și „bărbați” care slăbesc în starea de plural, se feminizează, decad, așadar, din condiția superioară (ambigenele).

Întâmplarea că limba română nu are neutru – singura printre limbile europene –, ci *ambigen*, cu personalitatea sa dublă, cu dublă deschidere, ar putea aduce nuanțări surprinzătoare „ontologiei lui între” (descrisă de Mircea Muthu). Privirea sexuală a românei, pentru care toate lucrurile acestei lumi sunt personalizate (*el/sau ea*) și care se sprijină pe neobosită „androginie” a ambigenului, exaltă condiția intervalului, îmbogățește echilibrul instabil și „umanizează” tragismul specific. Românilui neutralitatea îi e refuzată. Căci ambigenul – între – înseamnă mai degrabă *și-și* decât *nici-nici*. Intervalul de la care se revendică și pe care îl locuiește nu este un spațiu *gl* și de una, și de cealaltă, ci *plin* de amândouă. Iar această întâmplare s-ar putea transforma într-o șansă. Chiar și pentru feminini!

din Basarabia

Leo BUTNARU

Nobelul la români

urmează unele divagații stupide: „Celebritatea” și „popularitatea” – lucruri diferite? „Celebritatea” – consecință a „popularității”. „Popularitatea” – consecință a „celebrității”... Fleacuri... Fleacșete...

Măna-i tresaltă, îi tremură, zvâcnește, aburcând mici vâlurele de cafea peste marginea ceștii, plescându-le peste genunchi.

Ce poate face un simplu titlu de ziar?... Chiar despre el, Sadomir, este vorba?!

Scriitorul stă puțin pe gânduri. Trage din țigară, lasă capul pe-o parte, miștează un ochi, dă drumul, ralanti, rotocolului de fum. Să-ți ieși din minți, nu alta! Gândește el în această dimineață împânzită de semnele de exclamație. (Ca niște ace de... promoroacă, în octombrie?...!) Sigur că este uimit de calificativul CELEBRUL... Deoarece, cu mâna pe inimă mărturisind (ha-ha! – cu mâna pe... anghina pectorală!), Sadomir știe că nu e așa... Chiar s-ar putea spune că nu e deloc cunoscut.

Mai aprinde o țigară. Mâna îi tremură, tresare, zvâcnește, cernându-i scrumul peste genunchi, peste pantalonii uzi de cafea. Care îi mai miroase, probabil, și a – pardon – urină... Scrumul se răzmoaie, încet, microscopic. Sadomir presupune că minusculele petale de scrum se răzmoaie...

Are vreu strop de băutură în casă?... Doar sticla de bere pe care, acum cinci minute, a pus-o în frigider?... Nu, încă nu s-a răcit... Soarbe din cafeaua caldă... Trage din țigară... Chistoțul îi frige degetele... Îl strivește. În scrumieră.

Îi pare rău că nu a prins o altă țigară de la el, chistoțul, și trebuie să scapere un alt chibrut... Gândurile i se învâlmășesc... Înnebuneste... Răsfoiește... Ziaarele... Prima pagină a celui de-al doilea:

„LA AFLAREA NOUTĂȚII CĂ I S-A DECERNAT PREMIUL NOBEL, POPULARUL PROZATOR GALACTION SADOMIR A FĂCUT ATAC DE CORD!”

În fond, dacă ar fi fost adevărată, chestia cu Nobelul, era logic să se întâmple și atacul. De (a)cord. Dar nu obligatoriu. Sadomir nu e chiar atât de slab de inger. Și nici nu consideră că epitetul, calificativul e bine ales: el nu e „popular”. Nu-l cunoaște mai nimeni. Pentru că – dânsul e categoric, spune verde-n ochi și toți mahării prutonistreni sau dâmboviteni îl fac uitat. Astfel că: NU AVUI MOTIV SĂ FAC ATAC DE CORD!

Și prozatorul urlă cât îl ține bojocii. De-i duodie garsoniera. Cui îi urlă, despre ce urlă? Urlă la toți. Tutoror celor care citesc ziaarele de azi. Și cred că el într-adevăr făcu atac de cord. Și, poate, că e deja lat pe lavită.

... Alt ziar. De asemenea – pagina întâi.

„EU SUNT ÎNSĂRCINATĂ DE LA PROZATORUL GALACTION SADOMIR”.

Sigur, un laureat al Premiului Nobel nu putea să nu aibă legături dubioase, potențialii bastarzi, să nu lăsoe cuiva moștenire milionul de dolari, să nu... Ce contează că el, prozatorul, de vreo zece ani nu mai

reacționează nici la viagra, nu că... să lase însărcinată vreo... De fapt, ce contează viagra pentru un?... Ce presă absurdă!... De sub-bulevard... Minte! Fără nici un Dumnezeu... Ce dracu' i-a apucat?... Pentru că e niciodată nu au mințit despre prozatorul Galaction Sadomir... E drept, nici adevărul nu l-au spus... N-au spus nimic... Acum, ce-a dat peste ei?... Cum s-ar zice, au rupt tăcerea... Sau pisica... Ba nu, nici una, nici cealaltă, ci au rupt... abstracțiunea!... Pentru că, până astăzi, au tot făcut abstracție de el, prozatorul Sadomir... De parcă nici n-ar fi existat... În nici un stat... Din cele două... Dezuni-te... În contrast cu cele unite, americane... Haz de ne-caz... Ne-caz, deoarece caz-ul nici nu există... – își spune, în sine sa, Sadomir fel de fel de cuvinte fasonate, silabizate, secționare, orientate spre alte sensuri decât cele firești, evidente, ca și cum, atestate, DEX-ate etcetera...

Și ce i-a apucat pe gazetărași să mintă cu atâta nerușinare?... Cu atâta... ampoare?... Premiul Nobel!... Dar ciuca... ciuca n-o vrei?...?

Scriitorul își mai toarnă cafea. Își mai aprinde o țigară. Nu poate să-și reprime tremurul, zvâcnelui mâinii. Pe vechi e și cu genunchii, cu pantalonii – udați de lichidul negru, fulgiuți de minusculele petale ale scrumulului gri... Sur, lupeșc...

la ultimul ziar. Pe prima pagină – portretul lui de copil! De prin clasa a treia, probabil. Sadomir se concentrează. În sine. Parcă s-ar condensa, s-ar strânge în sine, ghemotoc, esențializându-se. Ca putere. Dar descreșcând ca trup, chip, figură.

Se micșorează, condensându-se. Până la mărimea unui gândac! Aha, deja dădu în domeniile Kafka! Gândac cu privirea tulbură, microscopică. Gândac ca un punct, stilizat, sub semnul de exclamare de după titlul de pe pagina întâi:

„LAUREATUL PREMIULUI NOBEL, GALACTION SADOMIR A DECLARAT CĂ!...”

În garsonieră ard zăvezele. Florile lor sunt devorate de flăcări. Înnebunit, Sadomir e fiară prinsă în capcană. Aruncă, prăvale, izbește, trage, sfarmă! În fine, reușește să iasă pe palier, pe scări – jumătate aleargă, jumătate se rostogolește. Ajunge în curte. Aleargă în stradă. Probabil, va nimeri sub o mașină. Un maxi-taxi. Troleibuz. Autobuz. Motocicletă. I s-ar putea auzi trosnind-o oasele tragice. Sub roți.

La bucătărie, flacăra încearcă șomoigat de file al(e) calendarului de perete. Prima pagină e încă cea de ieri. Sadomir nu reușise s-o rupă, să ajungă la ziua de azi.

Va arde calendarul, vor arde cărțile și manuscrisele – marele? – prozator, ultimul din ele, deja, – ultimul, nu recentul, – având de început fraza: „Cândva, și piticii fost-au mici...” La ce ar mai mai fi bun și el, scriitorul?

În garsonieră bubuie gazul, explodează! Una din sutele de mașini ale străzii strivește laureatul. În iad deja se pregătește cazanul cu smoală pentru păcătosul, de rând, Galaction Sadomir.

Nu mă mir... Decât de un singur lucru: când începusem să descriu imprezivilă întâmplare despre acordarea Premiului Nobel unui român, aveam impresia că îmi va ieși o întreagă odisee a pasiunilor – ludică, veselă, lejeră – iu-hu-hu! Dar uite că n-a fost să fie... Sau, mai bine zis, a ieșit altfel – iată, doar vreo 7 800 de semne. Cu spații cu tot. Cu albituri, cum li se mai spune în tipografie, când zetarul plasează micile piese de plumb, pentru a completa sincopete dintre litere.

literaturbahn

Marius MANTA

O lume se destramă

totodată pe autorul în cauză într-un subiect eligibil pentru premiul Nobel.

Meritul aparte a lui Achebe este acela de a fi înțeles că și modernitatea poate să închidă sub forma registrelor diferite, un continuum fantastic. În bună măsură, așa cum era de așteptat, paginile romanului întretes o fascinantă poveste. Nu e povestea unui singur om ci în chip alegoric ea se referă la întreaga Africă. Nici titlul volumului nu întâlnește întru totul așteptările cititorului, în sensul că nu dă mărturie pentru faptele care conduc la întâlnirea a două civilizații, decât undeva înspre finalul său. În rest, ne bucurăm de o poveste cu iz de realitate, în centrul căreia se așază Okonkwo, unul dintre cei mai puternici capi ai unui clan – Igbo.

Romanul începe propriu-zis cu o serie de considerente despre poziția – postura personalului principal care vine în opoziție, câteva paragrafe mai târziu, cu cea a tatălui său, un om leneș, „blând la inimă” dar care nu fusese în stare de a-și croi un destin în viață. La

subiect, Okonkwo „era bine cunoscut în cele nouă sate, și chiar mai departe. Faima lui se datoră unor însemnate realizări personale. La vârsta de optesprezece ani devenise mândria satului pentru că îl doborâse pe Amalinze Pisica”. Încă de la primele pagini se poate vedea priceperea stilistică a autorului; acesta alternează cu mare pricepere relatările, realizând un melanj între prezent și trecut. De altfel, elemente ale portretului fizic sunt și ele îmbinate cu o acuitizare de tip imagistic – poetică: „Era înalt și bine făcut, iar sprâncenele sale stufoase și nasul mare îi dădeau un aer foarte sever. Respira greu, și se spunea că atunci când dormea, nevestele și copiii lui din celelalte colibe îl auzeau respirând. Când mergea, călcăiele-i abia atingeau pământul, și părea că merge pe arcuiri, ca și cum ar fi fost gata să se năpustească asupra cuiva. De fapt, se întâmpla adesea să se năpustească asupra oamenilor. Era ușor bălbăit, și de fiecare dată când se enerva și nu-și găsea cuvîn-

tele la timp, își folosea pumnii. Nu avea răbdare cu oamenii neisprăviți. Nu avusese răbdare nici cu tatăl lui”. Satul în care trăiește Okonkwo este o lume în sine, ce ar putea surprinde atât cititorul de la 1958 (data apariției romanului), cât și pe cei de astăzi, prin mentalitățile prezentate nu direct, cum ar fi fost probabil firesc, ci sub forma faptelor întreprinse de personaje. Ceea ce mi s-a părut realmente interesant este că autorul nu folosește foarte multe structuri verbale așezate la diateza reflexivă. Într-un roman în care aforismul stă la loc de cinste, nu prea „se zice”, ci personajele însele au puterea de a motiva o acțiune sau alta, lucru ce particularizează scrisul lui Chinua Achebe.

Istoria se complică tocmai în jurul acestei nevoi de putere pe care o resimte Okonkwo. Într-o încercare „așezată” și îndelung plănuită, el hotărăște că nu vrea să resimtă rușinea sub care trăise tatăl său, astfel încât, încă din timpul când acesta trăia, începuse să-și facă rostul său, muncind îndelung pământul. Paragraful reproduces mai sus certifică de altfel reușita. Însă, peste toată această bucurie de a fi în acord cu natura, intervin câteva umbre al căror sălaș este constituit de gândurile negre pe care începe să le aibă. Astfel, odată cu trecerea timpului, începe să trăiască cu nefericita teamă că proprii săi băieți nu îi seamănă deloc ci, parcă sub un joc nebul al soartei, aduc aminte mai mult de temperamentul și felul de a fi al bunicului lor.

Totuși, pe lângă aceștia, Okonkwo este desemnat să aibă grijă de un băiat ce nu îi aparține dar care se va integra perfect în rosturile casei sale. Fire răzbătătoare, cu dorință de muncă, Ikemefuna este cel ce corespunde dorințelor celui ce îi devenise tată. Mai mult decât atât, Ikemefuna se înțelege de minune cu fiul cel mare al lui Okonkwo, aspect ce e tratat pe larg de către autor, cu scopul de a surprinde polurile diferite ale unei mentalități aparte. În ciuda multor așa-numite barbarii, privite prin ochii omului modern, sunt extrem de multe aspectele

pozitive demne de reținut. Zeii rămân fără doar și poate autoritatea supremă iar toate acțiunile oamenilor sunt motivate de aceștia. Locurile sunt îmbrăcate în mister; unul dintre ele, Pădurea blestemată, este spațiul suprem al răului, locul unde sunt aruncați chiar și înaintea morții fizice cei ce nu respectă diferite tabuuri. Revenind la Okonkwo, se pare că dublul său imaterial nu pare a-i fi rezervat un destin prea fericit deoarece îl aduce în postura de a-și omorî fiul adoptiv, pe Ikemefuna iar mai târziu, chiar când să fie recunoscut drept una dintre cele mai avute autorități ale locului și implicit să primească un rang la care abia îndrăznise să viseze, destinul îi joacă încă o festă și, din greșeală, ucide un membru al propriului clan, fapt pentru care este excomunicat pentru o perioadă de șapte ani, timp în care pierde posibilitatea de a se mai regăsi printre cei cu un rang superior. Cu aceste scene suntem undeva către sfârșitul romanului, care prezintă revenirea sa în sânul clanului natal acolo unde, deși este bine primit de către foștii prieteni, se confruntă cu o nouă dramă ce îi va chema sfârșitul: venirea omului alb, a primilor misionari. Moartea prin suicid îl aduce aproape de postura tatălui său; deși muncise întreaga viață pentru a schimba imaginea familiei din care provenea, Okonkwo ratează; era omul unei lumi bine așezate, reprezentabil prin diferite simboluri, o lume în care fiecare întâmplare era semantizată de tradiție.

Aproape fiecare pasaj poate fi supus unor analize interdisciplinare iar mitologicul, structurile arhetipale structurează textul într-o manieră de o fascinație aparte. Până și cele mai banale gesturi, atitudini, ceremonii, ritualuri au rădăcini străvechi care rezistă până la venirea omului alb ce se dovedește incapabil a înțelege rosturile locului. Romanul de față nu e o încercare de a susține interesul pentru cultura africană ci pur și simplu te acaparează printr-o legătură ce se stabilește la nivelul celor mai fine resorturi între mentalități aparent total contrare. Multe din ipostazele în care sunt surprinse personajele (a se vedea măcar episodul când una dintre soțiile lui Okonkwo este gata să înfrunte unul dintre cei mai importanți zeii, fiind susținută de grija pentru copilul său) sunt cu ușurință receptate drept realități în spațiul fictiv al cărții, datorită priceperii autorului de a nu complica textul inutil.

Oricât mi-aș fi dorit să mă despart măcar pentru câteva săptămâni de colecția celor de la *Cotidianul*, se pare că lucrul acesta este cu neputință. Mai că fac reclamă și... pentru încă o dată, mă gândesc că data viitoare îmi voi ține promisiunea! Acum aș dori să fiu corect înțeles - sunt și multe titluri ce țin de non-literatură dar care, sunt convins și de aceasta, asigură vânzări foarte bune. Sub forma unei scurte paranteze, voi aminti aici de cartea semnată Claire Castillon „Insecta”. Nu face altceva decât să provoace ochiul neantrenat prin tot felul de artificii ce rămân nesuținute de valoarea textelor. Autoarea ar putea fi cel mult interesantă prin ideea de bază a câtorva povestiri, schițe, dar mai încolo nu rămân decât cu impresia că eventual ai citit din jurnalul unei adolescente de aproximativ 16 ani și care provine dintr-o familie dezorganizată. La urma urmelor, nimic nou într-o Franță contemporană care e din ce în ce mai bubuită de tot felul de crash-uri. Prin textele lui Claire Castillon, biata Franță e oarecum surprinsă în adevărurile ei cele mai sinistre iar scurtele proze ale autoarei nu văd decât partea extrem de intunecată a societății. Vom avea prin urmare incest, o suită de boli dintre cele mai odioase, comportamente extrem deviante, totul după o rețetă proprie a succesului. Iar acesta e un plus; așa cum am lăsat să se înțeleagă, singurul!

De la un capăt al lumii ce odată era echivalentul unei culturi care se autoimpunea în Europa, am ajuns, mai mult sau mai puțin voit, înspre niște ținuturi literare exotice, neobișnuite (cel puțin până acum!) pentru spațiul literar românesc. Nu a fost o alegere, ci mai degrabă una dintre acele întâlniri miraculoase cu cartea! Din cele prezentate, reiese până la urmă și un paradox: lumea se întoarce după niște legi necunoscute dar resimțite în fiecare colț. Iată cum ajunge literatura nigeriană să acapareze interesul „bătrânei” Europe.

Chinua Achebe este unul dintre scriitorii care a făcut această lume, plină de propriile ciudățenii, să vorbească despre literatura africană. După cum aflăm din prezentarea volumului, „O lume se destramă” este considerat prototipul romanului african modern. Cifrele contează și ele fiind o anume măsură: s-a vândut în circa opt milioane de exemplare, a fost tradus în peste cincizeci de limbi, a fost subiectul a nenumărate studii academice, transformându-l

• Elena Samburic - Nud II

România literară

7 martie 2008, nr. 9

Revista se deschide printr-un material ce se vrea „la obiect”, un fel de manifest împotriva toleranței pe care o manifestă unele edituri în paginile cărților tipărite. A. Gh. Olteanu pune la zid în „Folosirea conceptelor” câteva din cărțile pregătitoare pentru bacalaureatul 2008. Fără doar și poate, domnia sa are dreptate deși, fără a-și da seama, păcătuiește la rândul-i, prin faptul că se pierde în nuanțări inaccesibile elevului de liceu mediu care abia catadicsește „să-și dea drumul” la calculator pentru a viziona vreun film, ecranizat după un roman din program. Dramul de atenție pe care îl invocă în partea finală a articolului, care ar putea avea rolul de a descifra măcar o parte din cunoștințele atât de ermetice ale elevului în cauză, va rămâne, sunt convins, la nivelul unei mărunte utopii. Mircea Mihaiesc poartă încă din start cu un ton extrem de virulent la adresa figurilor așa – considerate comuniste, stabilind un lanț Fidel Castro – Ion Iliescu – Adrian Năstase. E pentru prima dată când mă aflu într-o certă dilemă: nu știu cu cine să votez și asta pentru că, oricât de simpatice rămâne critica în discuție, parcă nu aș milita cu arme de același calibrul, precum domnia sa. Dacă în propria viziune Iliescu ajunge la conducere prin violență și moarte, păstrând chipul unui „bolșevic înrăit”, Adrian Năstase e un „om de aparat” al cărui prim scop este acela de a-și păzi pielea. La asta are miros de linsaj politic drept pentru care, mă întreb nedumerit: Dar din 2004?...

Cosmin Ciotloș are câteva idei ce se vor „contagioase” și asta plecând de la ultima carte semnată de Ion Simuț „Simptomele actualității literare”. Cronica e bine scrisă, convingătoare, cartea rămânând să fie căutată în librării. De partea autorilor, Ion Simuț prezintă „Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până la 1989” care se constituie într-un prim pas pentru o mai directă relaționare a romanului românesc cu cel universal. Cert este că sub „o muncă anonimă”, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” Cluj-Napoca propune filologilor, și nu numai acestora, un instrument viabil și indispensabil de lucru. Ne reintălnim cu Mircea Mihaiesc și dedicată celebrului detectiv Marlowe. Cartea pare să vină în continuarea liniei deschisă demult prin volumul dedicat lui Leonard Cohen. Citând din Urian, „partea bună a analizei este aceea că Mircea Mihaiesc reușește să demonstreze cu argumente ceea ce se intuiește toată lumea după lectura romanului lui Chandler: că prozatorul își depășește condiția de autor de romane politiste prin atitudine, nivel cultural, construcție, miza

pusă pe stil în detrimentul misterului”. Concluzia? O analiză pertinentă și exhaustivă asupra unuia dintre cei mai îndrăgiți autori populari de la mijlocul secolului XX.

Axioma

literatură științe religie arte

nr. 2, februarie 2008

Revista poartă același interes pentru figura lui Charles Baudelaire, privit de această dată ca un „artist al formei umane în acțiune”. Ieronim Tătaru este cel care ne conștientizează asupra unor perspective inedite. Marian Chirulescu fixează centenarul lui Geo Bogza mai degrabă sub semnul unei imperioase dorințe de redirectionare a posibilităților de a recepta întreaga operă, lăsând implicit gândul că, cele scrise despre Bogza, nu pot constitui decât un punct de început și nici pe departe unul terminus. Plecând de la motoul „poți scrie o carte ca să o scrii sau poți scrie o carte ca să o trăiești”, Andrei Claudiu Baciu analizează romanul lui Gellu Naum „Zenobia”. Deși aproape întotdeauna surprinzătoare prin subiectele pe care le propune, revista „Axioma” cultivă un interes aparte pentru istoria literară și chiar pentru romanul istoric, ori pseudo-istoric. Andi Bălu șegmentează câteva „modalități de structurare ale imaginarului” la Walter Scott, stabilind totodată teme invariante. A fost una dintre surprizele plăcute! Al. I. Bădulescu ține să realizeze cronica unui eveniment muzical cu totul de excepție. Este vorba despre prima audiere în sala mare a Atriumului, a lucrării lui Paul Constantinescu „Oratoriu bizantin de Craișor”. Deși puțin întârziată, o asemenea cronică trece totuși în chip involuntar de granitele timpului cronologic, mai ales că Paul Constantinescu are toate datele necesare de a fi recunoscut de BOR drept una dintre cele mai marcante legături simbolice între compozitorul laic și necesitățile unei instituții definitorii. De bine, de rău, trebuie să recunosc că nu mi-au plăcut poemele lui Alain Bosquet, în traducerea Elenei Roșioru. Din ferice, nu traducerea este cea care poartă vina. Dar pentru conformitate: „Marea scrie un pește albastru, / șterge un pește gri. / Marea scrie un crucișător care ia foc, / șterge un crucișător prost scris. / Poetă mai mult decât poetele, / muzician mai mult decât muzicienele, / ea este interpreta mea, / marea străveche, / marea viitoare, / purtătoare de petale, / purtătoare de blană. / Ea se instalează în străfundul meu / Marea scrie un soare verde, / șterge un soare mov. / Marea scrie un soare închis / peste o mie de rechini care se salvează” („Marea”).

ALFAZET

nr. 1, 29 februarie 2008

Aflat la primul număr, colectivul revistei căreia îi urmărim după bunul obicei „Cât mai multe apariții!”, tipărește pe prima pagină manifestul intitulat „Primiți cu cărmâ-

da?” Dar să lăsăm citatul să vorbească: „Între aceste două aburșite stăm însă noi, cu ochii urdușori deja de atâtea așteptări. De aceea ne-am hotărât să nu mai stăm pe gânduri ci să urcăm în tren. Ne-o duce el undeva, chiar dacă uneori pare să meargă pe șine de sticlă. Dacă după atâtea generații de sacrificiu, în Marele Abator al Patriei mai încap o gașcă, hai că venim și noi. Nu să murim ca viața bine asomată ci să-i furăm măcelarului șculele”. Să mai zicem ceva? Mai bine răsoim... Unul dintre materialele interesante este dedicat revistelor școlare comuniste care nu erau „atât de proaste” tocmai deoarece, pe atunci, nu exista metoda copy-paste. Alexandra Pușcas și Sergiu Podină explică printr- altele și motivele dispariției acestor reviste. De remarcat interviul cu poetul George Vulturescu care consideră că cele mai frumoase amintiri sunt legate de sărbătorile satului, motivând implicit de ce a mai fost denumit și „poet al satului”. Marius Drașoș surprinde în aceeași formă a interviului o apariție demnă de toată lauda: un studiu monografic asupra învățământului secundar din părțile sătmărene în perioada interbelică 1919 – 1940. Sergiu Nistea ne explică cum a fost posibil ca un cimitir medieval să se întindă sub Piața de Vechitură din Satu Mare. Și dacă am fost invitați să ne oprim asupra unor chestiuni importante ce pot fi filtrate și analizate folosind argumente istorice, atunci nu avem cum să trecem de „Harta habsburgică – un izvor istoric prea puțin folosit” de Răzvan Roșu și „Un monument al renașterii transilvane: castelul de la Medieșu Aurit” de Andra Răpa.

Luceafărul

nr. 6, 27 februarie 2008

Dan Cristea ne prezintă pentru încă o dată lucruri cu greutate: „De la Homer la Joyce – eseuri” de Nicolae Balotă. Se pleacă de la ideea că „literatura trecutului (care cuprinde mai mult de jumătate din însemnările de lectură ale autorului) are, așa cum atrăgea atenția și Curtius, o prezență intemporală, care îi permite interferența cu literatura prezentului”. Ceea ce este de fapt cu adevărat important este aceea că în comentariile sale asupra cărților, Nicolae Balotă chestionează cu precădere calitățile și defectele spiritului care conduce către realizarea unei opere, căci la rândul ei opera exprimă „etimonul spiritual al autorului ei”. Geo Saizescu rememorează „vocea din burta chitului” și alături de el ne putem imagina „lumea din „La Lilieci” pe o scena de teatru popular, naiv, ridicată în apropierea „Cimitirului vesel” de la Săpânta. În loc să plângă și să bocească, lumea aplaudă și tropăie din picioare bucurată că s-a recunoscut, în sfârșit!” Constantin Stan stabilește o legătură directă între Kosovo și publicitate, vizavi de reacția unui post de televiziune care analizează ciudat post-declararea unilaterală a indepen-

denței regiunii Kosovo. Consideră că pagina dedicată lui Petru Cimpoșu ar fi trebuit să fie mai bine gândită. Prezența acestuia cu fragmentul „Fenomenologia invizibilității” este fericită; dar, alături de o mini – mini – fișă biografică și de lipsa numelui celui care a îngrijit materialul este un minus ce se cerea a fi subliniat. Sunt bucuroși că regăsim semnătura lui Grete Tartler în paginile revistei printr- „un celebru mit balcanic”, în fapt o prezentare a romanului „Umbră”, semnat de Ismail Kadare.

nr. 2, februarie 2008

Numărul prezent este la fel de bine susținut prin materiale în registru sobru deși unele dintre acestea se interesează chiar de fenomenologia corporalității, intrând în „două dintre fenomenele sale private: prostituția și pornografia” (Cristian Ciocan). Daniel – Cristea Enache ne propune un prim serial critic, plecând de la cartea anului 2007 (o chestiune subiectivă, desigur!), „Orbitor” de Mircea Cărtărescu. Sunt dimpreună de acord că „merită elogiată tenacitatea extraordinară a acestui scriitor profesionist, ambiția lui de a materializa un proiect epic de o asemenea amploare. Și cu o miză atât de înaltă”. Mihail Neamtu începe la rândul-i un profil William F. Buckley Jr., intuind pe undeva beneficiile unei viziuni de tip moral – conservatoare. Ne aducem aminte, Sorin Lavric, cel îndrăgostit de cuvântul purtat de mesajul lui Noica, revine cu prezentarea ultimei cărți apărute la Humanitas, C. Noica „Despre lăutărism”. Destul de convingător, sunt de acord că „pe cei care strămbă din nas la auzul numelui lui Noica îi rog cu căldură să citească primul text din volumul recent apărut la Humanitas, «Despre lăutărism». Textul se numește «Modelul Cantemir în cultura română sau Memoriu către Cel de Sus asupra situației spiritului în cele trei țări românești» și a fost scris, în cea mai mare parte a lui, în ultimele luni ale anului 1973 [...] Principala lui calitate este că tonul tranșant în care a fost pus pe hârtie cântărește cât o constrângere: cititorul este constrâns, sau mai degrabă somat, ca, măcar în sinea lui, să dea un răspuns problemei ridicate de autor. Cu alte cuvinte, are sau nu dreptate Noica afirmând că spațiul nostru public este dominat de lăutărism cultural, adică de jherbele tipătoare ale unei comunități de diletanți?” Având credința că nu mulți s-ar lăsa furaiți de o asemenea mod de a gândi, schimb artificial registruul către un poem al Martei Petre: „Ziua pustie de ieri și carnea pustie / precum cerul pustiu al vremii ce trece / Lungi amurguri de iunie mă strâng de gât până la / lacrimi // Tu: cel ce ești cel ce nu ești / mă învârt în viața mea vrând să fiu fericită / ca un pui de lup în capcană // în pielea mea poleită de aurul dulce

al verii / mi-e urât / ca în miezul unui dezastru // Închisă în mine ca într-o țară închisă – spun / pentru că vine ziua când trecutul te ajunge din urmă / și te înșfacă exact ca-n savană o mare felină” („Vine ziua”).

nr. 10 – 17 martie 2008

Consider că este realment un eveniment pentru piața culturală din România să aibă, grație echipei de la Cotidianul, ediția în limba română a celebrității „Book Review”, aflată sub marca The New York Times. La urma urmelor, nu sunt foarte multe de spus cât de prezentat; voi enumera la rândul meu câteva din aparițiile pe care le aștept cât mai curând și pe rafturile din librării noastre, neuitând totodată de mai puțin prietenoasa variantă a achiziției de pe internet. Printre titlurile ce mi-au suscitat interesul – „De veghe în cartier” de Walter Kirn, „The man who made lists” de Joshua Kendall (o biografie a lui Peter Roget, creatorul Lexiconului care explorează în profunzime geniul și compulsiile care l-au condus la taxonomia sa lexicală), „Marching toward hell” de Michael Scheuer (o carte ce va isca multe controverse prin îndemnul explicit formulat de tipul „luptați împotriva islamistilor și lăsați totul deoparte”), „On deep history and the brain” de Daniel Lord Smail (un istoric povestește evoluția omenirii și progresele culturale prin prisma substanțelor care determină modificarea stărilor de spirit). Pentru sfârșitul turului printr- câteva din revistele lunii februarie, voi reveni la prezentarea primei cărți din seria enumerată. Iată un scurt fragment: „Indiferent de cât de strălucitor și de sigur devine un oraș, de cât de mult urcă prețurile pe piața imobiliară și de cât de repede scade infracționalitatea, indiferent de cât de multe magazine de cartier sunt transformate în boutique-uri de îmbrăcăminte pentru «bebelușul urban» sau sunt înlocuite de cafenele dintr-o franciză cu hot spot-uri WiFi pentru noii poeți Beat cu laptopuri, exista întotdeauna un loc în inima unui oraș a cărui arhitectură nu se schimbă printr-o dezvoltare pe verticală și ai cărui ocupanți – fie ei reali sau fictivi – se opun îmbătrânirii sufletului, ca să nu mai vorbim de înfrumusețarea părului. Peretii unui asemenea loc sunt anonși, luminile sunt necrutătoare, iar în el se află, adesea, un suspect tensionat și doi polițiști deștepti, dintre care unul încearcă să se comporte ostil și neliniștit, iar celălalt atent și calm. Deasupra acestui trio atârâă un ceas rotund simplu. Uneori, acele ceasului par să se miște încet, alții repede, dar când sunt controlate de un povestitor serios, ele indică întotdeauna aceeași oră: prea târziu, prea târziu. Asta-i lecția dată de asemenea condeie”.

LecTop

starea de grație

Victor MITOCARU

Vremuri apuse

Țăranul venise dintr-o comună cu vin mult și bun din josul Adjudului. Așa zic amintirile. Și intră la secretarul orașenesc de partid ca să ceară casă pentru feciorul său care se însurase și aștepta să-i nască nevasta. Venise de la țară să lucreze la oraș. Aici vedea el că se ridică niște blocuri despre care se zicea că sunt muncitorești, el era muncitor, păi nu? Tatăl feciorului se cunoștea cu secretarul, ba chiar schimbau câte-o vorbă pe vremuri, dar acum, de, fiecare cu treburile lui. Prin urmare, nu intră la secretar chiar ca la el acasă, mai stătu pe la uși, mai întrebă, mai insistă, mai rugă pe cineva și iată-l acum în biroul comitetului orașenesc de partid ca să-și spună necazul. Că doar nici el nu era chiar oricine, era, ca să zicem așa, chiar aliatul clasei muncitoare, țăran colectivist. Fusese de curând chemat și la București și băgat cu mii de oameni într-o hardughie cum nu mai văzuse în viața lui, un fel de căsoaie rotundă, cu un acoperiș ca o pălărie, și-l văzuse de departe chiar și pe tovarășul Dej și pe mulți oameni deștepti vorbind despre victoria socialismului. Gata, se terminase și colectivizarea și ei fuseseră chemați acolo să li se spună treaba asta.

Ascultase pe unul, pe altul, voi să iasă afară ca tot omul, dar nu se putea oricum, nu era ca în sat la el, ieși când i se dădu voie, adică împreună cu toți. Doamne păzește, mai să-și piardă firea...

Și fiind în fața secretarului de partid, acesta îl ascultă atent și chiar îl întrebă ce mai e prin satul lui și ce meserie învăț feciorul pe aici, și de când a venit la oraș, și dacă-i sunt în regulă actele. Că e o regulă în toate în ziua de azi, nu cum era odată când te aflai la ordinul boierului. Gata, bădie Costică, alea-s vremuri apuse. Dacă secretarul îi zisese pe nume, ca la el în sat, înseamnă c-ar fi semne bune. Dar băiatului nu-i putem da locuință, bădie Costică, trebuie să mai aștepte. Sunt alții la rând, pricepi? Firește că pricepea, dar ce pricepea nu-i convenea deloc. Ieși descumpănit, se mai duse prin oraș, apoi luă trenul personal și se-ntoarse acasă. Nevasta fu de părere că n-a

știut cum să-i vorbească secretarului, că dacă ar fi fost ea acolo... După două săptămâni, omul era din nou în biroul secretarului care, aflând despre ce-i vorba, îi spuse pe un ton ceva mai apăsat ca data trecută că nu se poate, că trebuie să respecte niște reguli chiar dacă avea el o funcție aici în oraș. Dar are și el șefii lui la regiune, care oricând îl pot lua la rost. Are indicații clare primite de la comitetul regional și nu se poate juca de-a disciplina. Matala, ți le pot spune pe șleau, bădie Costică, doar ne cunoaștem, altfel n-aș pierde eu timpul aici cu oricine, având atâtea sarcini pe cap care și-așteaptă rezolvarea. Că unii atâtea știu în țara asta: casa și masa. Dar nu știu câte eforturi face partidul, și guvernul, și clasa muncitoare, și toți activiștii.

Ajuns acasă, țăranul își sperie de-a binelea nevasta cu mulțimea treburilor pe care le are de îndeplinit partidul ca să fie bine în țara asta. Ce treburi, mă rog? Întrebă ea. Casa băiatului nostru nu-i o treabă? Femeie, zise țăranul, știi ce mi-a zis secretarul? la du-te și întreb-o pe nevastă, bădie Costică, să-ți spună câte tractoare avea moșierul cu care lucați voi pământul, ei? N-avea nici un tractor, iar noi facem agricultura intensivă. Și ce treabă am eu cu tractoarele lor? Întrebă răstit femeia. Nu era bine. Așa că omul nostru reuși

să pătrundă la secretar și a treia oară. De data aceasta tovarășul aproape că-l pofți afară. I-a amintit că nu poate încălca dispozițiile șefilor lui de la regiune. Atunci, zise cumpănit țăranul din comuna cu vin mult și bun, am să mă duc chiar la tovarășul Dej; că el e cel mai mare șef și nu mai are cine-i da ordine. Du-te, du-te cât mai repede, zise secretarul, fiind și în gesturi elocvent și convingător. Dar când să treacă pragul, bădia Costică se-ntoarse spre secretar cu o mimică de om spășit: Ba da, are și el pe cineva mai mare, pe tovarășul Hrușciov.

În timpul din urmă, bădia Costică abia se mai ridică din pat, face câțiva pași, apoi revine aproape sfârșit. Împovărat de ani și de boli și-așteaptă trecerea în moarte, nu fără a trimite un gând bun acolo sus unde o sumă de oameni se gândesc la dânsul cu atâta osârdie și pun atâta suflet ca să-l ajute cu pensie și medicamente. Cu atâtea treburi pe cap, uite că se gândesc și la mine, reflectează cumpănit bătrânul. Numai că feciorul lui e prins în fel de fel de belele. A lucrat în străinătate, a adus bani, a vrut să încropească ceva și e pe cale să piardă tot. Un fel de tartor s-a băgat și în pământul lui, are spete, nu-l poate dovedi nici cu acte, nici cu justiție, mai primește și amenințări că ăla ar fi având relații cu oameni mari, nu „cu niște pricăjiți ca tine”. Și feciorul, acum el însuși om în vârstă, îi zice bătrânului că o să meargă și el să-și caute dreptatea chiar la președintele țării, care e cel mai mare, și deasupra lui nu se mai află nimeni. De, îi zise bătrânul, mergi, dacă așa ți-i voia; dar eu cred că și el are pe alții și mai mari: pe Bush, pe Putin și cine-or mai fi.

• Elena Samburle - Nora

CONSILIUL EDITORIAL

Gheorghe Antochi (Agricola Internațional), **Constantin Avram** (Consizo Serv), **Mihai Banu** (Agribac Com), **Daniela Burlacu** (B.R.D.-G.S.G. Grup Bacău), **Ioan Chiriac** (Rolex), **Petru Cimpoșu** (Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național), **Neculai Lupu** (Universitatea „George Bacovia”), **Gheorghe Popa** (Centrul „G. Apostu”), **Mircea Nicolae Rusu** (Hidroconstrucția, Sucursala „Moldova” Bacău), dr. ing. **Ioan Viziteu** (Teletrans, Ag. Bacău).

Cioran - Despărțirea de filosofie

Scurtă biografie a ideii despărțirii de filosofie la Cioran (2)

Pare greu de crezut să nu fi trecut Cioran prin cartea lui Papini, al cărei titlu sugerează o „linie de reacție lecturală”, de la *Amurgul idolilor* nietschean, prin *Amurgul filosofilor* papinian, spre *Amurgul gândurilor* cioranian. Pe drumul romantismului spre decadentă, critica supune exercițiului său acut mai întâi zeii, apoi preoții, între care Kant e patriarh, pontif, semizeu, apoi incantațiile lor de proslăvire a rațiunii atotputernice... Așadar, despărțirea cioraniană de filosofie înseamnă, în primul rând, despărțirea de Kant, o despărțire mult mai concretă decât s-ar crede, dacă tinem seama că, în vremea studenției, autorul *Cărții amăgirii* a fost atras de studiul filosofiei kantiene, după cum o mărturisește într-o altă scrisoare către același Bucur Tincu:

„Eu lucrez ca teză de licență pe Kant și anume la Nae Ionescu. O să întrebi cum am putut lua un subiect de interpretare, un subiect de natură istorică, atunci când eu m-am dovedit de atâtea ori adversar al preocupărilor de această natură impersonală și neconstructivă. Abstrăgînd de la faptul că mi-a fost propus, nu impus, de profesor, eu am ajuns la concluzia că este imposibilă o clarificare și o precizare a problemelor de filosofie, fără o ocupație mai temeinică cu filosofia lui Kant. Oamenii cari reprezintă ceva, bunăoară Cohen sau Valinger, s-au ocupat toată viața cu Kant pentru a-și preciza problemele criticismului, iar noi, românii, suficienți cum suntem, credem că o singură citire a operelor ne dispensează de o reluare continuă. Nu numai acest gînd al importanței filosofiei kantiene mă determină să mă ocup anul acesta cu el, ci și necesitatea de a-mi preciza anumite puncte în raport cu acest sistem.”

Nu știm foarte exact ce s-a întimplat ulterior, dar o anumită schimbare de opinie a discipolului față de maestru ne sugerează unele indicii:

„Nu găsești interesant faptul că „filosofii” din București vreau să-l alunge pe Nae Ionescu de la facultate? Las afară faptul că acest om este foarte slab pregătit, pentru a recunoaște anumite dispozițiuni filosofice, cari nu pot fi contestate și cari singure justifică studiul filosofiei. Eruditia pervertește dispozițiile filosofice ale omului, îl istorizează și-l scoate din contemplația naivă, care este sursa creației filosofice.”

Schimbarea de atitudine a studentului Emil Cioran față de Nae Ionescu pare să se fi produs în intervalul 22 decembrie 1930 – 24 ianuarie 1931, probabil din cauza unei diferențe de viziune asupra tezei de licență, survenită între profesorul coordonator și student, deși printre rînduri transpar și unele ambiții universitare ale tânărului sibian, încercînd să se autoconvingă că „La facultate n-a reușit pînă acum nici un ardelean, așa că trebuie să renunțăm la orice speranțe și iluzii.”

În scrisoarea din decembrie, Cioran își formula răsplată principiul interpretativ:

„Eu am de gînd s-o tratez dintr-un punct de vedere personal sau, mai exact și mai simplu, personal. Cea mai mare repulziune mi-o provoacă cercetătorii cari se limitează la o simplă rezumare. O monografie trebuie să judece un sistem sau o personalitate plasîndu-se în afara de cadrul sistemului, pentru a avea perspectiva necesară aprecierii. Criteriul de orientare în fața unor astfel de realități trebuie să fie transcendent, iar nu imanent. Or, aproape toate monografiile se orientează după un criteriu imanent, fiindcă, zic autorii, el este singurul care să garanteze obiectivitatea. Pe mine m-a satisfăcut, din punctul de vedere al procedurii, cartea lui Croce asupra lui Hegel sau cercetarea lui Nicolai Hartmann asupra istoricului și supraistoricului în filosofia lui Kant. – Sper că într-un an de zile voi realiza ceva. În caz contrar numai eu sunt de vină.”

Din fericire, grație lui Ion Dur, avem la dispoziție eboșa acestui prim proiect de teză de licență, intitulată *Considerațiuni asupra problemei cunoștinței la Kant*, datată 13 ianuarie 1931. Așadar, situat temporal în intervalul dintre cele două scrisori, studiul atestă consecvența cu care tânărul gînditor în formare își respecta principiile de cercetare a operei kantiene:

„...consider mult mai fecund procedeu de orientare în fața unei opere, care își permite libertatea de a discuta dintr-un punct de vedere exterior acelei opere și care nu se întreabă atît de alcătuirea schematică, ci de legitimitatea presupuzițiilor care stau la baza acelei opere. Acest procedeu este mult mai fecund și, fiindcă admite posibilitatea de apreciere personală a cercetătorului, fapt pe care primul nu îl admitea. În cărțile de interpretare și în special în monografiile filosofice este complet neglijat punctul de vedere al cercetătorului, fiindcă se admite numai legitimitatea procedurii imanente de orientare.”

Daniel Ștefan POCOVNICU

¹ Scrisoarea [4] către Bucur Tincu (din 22 decembrie 1930), în Cioran, *12 scrisori de pe culmile disperării însoțite de 12 scrisori de bătrînețe și alte texte*, Editura Apostrof, 1995, p. 34.

² Scrisoarea [5] către Bucur Tincu (din 24 ianuarie 1931), în *ibid.*, p. 38-39.

³ *ibid.*, p. 39.

⁴ Scrisoarea [4] către Bucur Tincu (din 22 decembrie 1930), în *ibid.*, p. 34-35.

⁵ Ion Dur, *Hirtia de turnesol. Generația '30, 1*, Editura Saeculum, Sibiu, 2000, p. 319-330.

⁶ *ibid.*, p. 319.

cogito

Ion FERCU

Autografe pentru Ion

„Trecut bine de pragul celui de-al 16-lea lustru, în segmentul de viață al ... patriarhalității, îmi iau RĂMAS BUN de la ISTORIA LITERARĂ”

Ion Rotaru, „O istorie a literaturii române de la origini până în prezent”

De ce-și trimite un scriitor cărțile către criticii și istoricii literari? Interogație retorică, desigur... Nu există, între altele, autor care, publicând o carte, să nu dorească și un „certificat” de calitate din partea unei „autorități”. Prof. univ. dr. Ion Rotaru, critic și istoric literar, a donat cu numai câteva luni înainte de a trece în marea eternitate, aproape cinci sute de volume Centrului de Documentare și Informare „Marcel Proust” al Colegiului „Ion Borcea” Buhuși. Sunt cărți pe care, în mare parte, le-a primit cu autograf din partea unor scriitori. Născut în apropiere de Buhuși, la Valea lui Ion, Ion Rotaru era foarte apropiat sufletește de tot ceea ce însemna istoria și oamenii țârgului Buhuși. Nu întâmplător, buhușenii i-au acordat și titlul de Cetățean de Onoare.

Răsfoind aceste volume, descoperi că istoria literaturii noastre găsește în notițele/observațiile de lectură - pe care istoricul literar le consemnează direct pe text - o sursă inedită de informații. Unele observații „necenzurate” probabil că n-au ajuns în această formulare, nicidecum în paginile revistelor literare și volumelor de critică și istorie. De pildă, pe pagina de gardă a unui roman semnat de un autor care are o carte de vizită omologată în lite-

ratura noastră, Ion Rotaru notează lapidar, interogația: „Te joci de-a analfabetul?” Asupra acestor însemnări, vom reveni. Acum notăm, fără comentarii, respectând ortografia autorilor, câteva dintre autografe și dedicații, indicând identitatea autorului și volumul. Multe dintre acestea sunt foarte interesante.

Alecu Ivan Ghilia, romanul **Bastardul**, Editura **National**, 2003: „Marelui Profesor, istoric și critic unic prin amploarea demersului său excepțional. Intreaga admirație și caldă prietenie a **bastardului**. Artur Silvestri, **Memoria ca un concert baroc**, volumul I, Editura **Carpathia Press**, 2004: „Părintelui istoriografiei literare românești de azi și poate de mâine, Profesorului universitar Ion Rotaru, cu prețuirea ce datorez”. Liviu Ioan Stoiciu, **Cantonul 248**, Editura **Vinea**, 2005: „Cu omagii maestrului Ion Rotaru, profesorului de Literatură Română, Devotat”. Radu Câmeci, **Pasărea-fântână**, Editura **Biodova**, 2003: „Domnului Profesor dr. Ion Rotaru - interpret de chip ales al scripturului românesc - (și celor dragi inimii sale) cu prietenie prețuire statornică...” Paul Everac, **Perindări tragice**, Editura **SemnE**, 2004: „DI. Profesor ION ROTARU, leat cu mine și distins colecționar de fapte scriitoricești bune

de băgat în seamă, e înveșmântat, asemenea lui Miron Costin, în zalele Cuvântului. De aceea, înainte de a mă lăsa înțepenit în insectarul său, vreau să mai pălpăi nițel din aripi poeticești, zicând cu cuvintele cronicarului: «Trec zilele ca umbra, ca umbra de vară/ Cele ce trec nu mai vin, nici se întorc iar./ Fum și umbre-s toate, visuri și părere/ Ce nu petrece lumea și ce nu-i cadere? / Nime lucruri pre voie de tot să nu crează / Nime grele nădejdi de tot să nu piarză...» (Indescifrabil) nesfârșite căderi ne-au chezășuit nădejdea. Fie-ne bine! Plecăciune profesorului! Aferim!” Acest volum a fost dăruit lui Ion Rotaru în februarie 2005. Probabil că Paul Everac a uitat și i-a mai dăruit acest volum, cu o altă dedicație și în 10 mai 2005: „Despuierului de (indescifrabil) literare - care mai mișcă - istoricului co-etern care se pregătește să mă țintuiască la stălpul infamiei literare, dlui **Ion Rotaru** cu o apreciere crescândă, - vreau să sper reciproc...” Paul Everac, **Thalia zurbagie sau teatrul în tranziție**, Editura **SemnE**, București, 2003: „Ofert dlui profesor ION ROTARU cunoștință recentă, cunoștință durabilă, acest buletin medical al frigurilor unei zeite cu care am făcut casă bună până când s-a smucit. Cu reneruț Paul Everac”. Ion Manu, **Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc**, ediția a II-a, Editura **Curtea Veche**, 2001: „Domnului Profesor Ion Rotaru, cu prietenie îi ofer aceste pagini despre un poet iubit ieri și azi”. Vasile Spiridon, **Nichita Stănescu, monografie, antologie comentată, receptare critică**, Editura **Aula**, 2003: „Domnului profesor Ion Rotaru, truditul nostru de excepție pe câmpul culturii române, cu statornică admirație de trei decenii”. Valentin Nicolitov, **Decât doar o clipă...**, Editura **Vasile Cârlova**, 2000: „Domnului profesor dr. docent Ion Rotaru, cu deosebită stimă pentru întreaga sa operă”. Gabriela Negreanu, **Partea omului**, Editura

Cartea Românească, 1987: „Domnului Ion Rotaru, cu prețuire pentru imensa (și bine-intenționată) muncă depusă, spre o mai bună cunoaștere.” Dumitru Pricop, **Muntele patimii**, Editura **Premier**, Ploiești, 2003: „Împăratului împăraților peste silabe și consoane - marelui Profesor ION ROTARU mare ISTORIC și Critic literar al neamului românesc - îmbrățișarea de suflet a umilului său învățcel”. Ion Panait, **Bonjur Tristesse**, Editura **Salonul Literar**, Focșani, 2000: „Marelui critic și cărturar, prof. univ. dr. ION ROTARU acest cântec de la capătul unui exil de viață, sau sclavia celui gând înălțător al purificării prin dragoste, stima și prețuirea lui Ion Panait”. Gh.Popescu-Ger, **Cosmodrom pentru cuvinte**, Colecția **Orfeu**, 2005: „Domnului Ion Rotaru patriarhului criticii românești, cu bucuria că l-am reîntâlnit ca să-mi de-a brânci ca să scot la lumină această scriitură cu recunoștință.” Același autor, dăruindu-i volumul **Pe cărările gândului**, Editura **Arefeană**, București, 2003, îi dedică: „Domnului Ion Rotaru - când întâlnești un sfânt obligatoriu să fii piros...” Andrei Păunescu, **Nici o șansă**, Editura **AAP**, 1999, București: „Domnului, marelui domn, om și profesor, universitar și om de rând, literat și istoric al literaturii române, pentru care autorul acestei cărți păstrează vechea dragoste din anii când intra la universitate și avea să-l aibă profesor și la catedră, Ion ROTARU, un român mai mult negru, mai mult fără șansă de scăpare. Azi în mai 2000, domnule profesor, vorbim mai puțin, dar încercăm să lăsăm mileniului trei cărți, istorii, cultură, adică fapte bune. Vă condamn, cu puterile mele, la toate cele frumoase, pe măsura istoriei literaturii române, pentru care trudiți de atâția ani”. Nicolae Dragoș, **Amintirea ca viață**, Editura **Fundația Națională „Niște țărani”**, 2001: „Domnului profesor Ion Rotaru, cu mereu îndatorate mulțumiri pentru interesul dovedit față de Poezia mea, cu prețuire pentru marele Cărturar și OMUL de exemplară demnitate, gândul bun al lui Nicolae Dragoș”. Mihai Cimpoi, **Brâncuși, poet al ne-sfârșirii**, Chișinău, 2001: „Mihai Cimpoi, în ipostază de căutător al tainelor mitopo(i)eticii brâncușiene, pentru distinsul om de litere”. Al. Husar, **Tradiții naționale**, Editura **Cronica** Iași, 2001: „Dlui prof. Ion Rotaru și doamnei, în amintirea unei întâlniri demnă de ținut minte, în casa dumnealor, - cu aceeași caldă prietenie, pentru anii care vin omagiu Al Husar”. Magda Ursache, **Astă-vară n-a fost vară**, Editura **Institutul European**, 1966: „Domnului Profesor Ion Rotaru, ca să mă bage și pe mine în «istoria lui literatura». Cu cele mai bune sentimente, Magda Ursache.” Magda Ursache, **A patra dimensiune**, Editura **Junimea**, 1973: „Domnului Profesor Ion Rotaru, pentru o mai dreaptă înțelegere a debutului subsemnat, fostul critic de poezie”. Magda Ursache, **Conversație pe Titanic**, roman, Editura **Junimea**, 2001: „Domnului profesor Ion Rotaru, o carte despre mizeria și strălucirea scriitorului român. Cu urări de rodnicie literară”.

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

Ne descălțăm în hol?

...lată o problemă cu-adevărat spinoasă, draci maneliști eleganți! De câte ori nu v-ați gândit în timp ce un animal de musafir vă intra-n casă plin de cernoziom, pe teniși, „iote, măgaru”, parcă dă el cu aspiratoru’, miine”; și de câte ori, când vă luați revanșa, nu observați în ochii gazdei priviri pervers/asasine, demne de marii tortionari ai istoriei?!

Din păcate, regula cere să nu pui oaspeții să se descălțe, când îți intră-n casă. O poți face tu însă, sperînd că vor lua și ei exemplu. Dacă nu se simt, apasă mai tare „pedala”, aruncînd fine aluzii de genul „aveam un necioplit de socru care nu se descălța niciodată, cînd venea la noi; dar asta nu i-a servit la nimic: l-a călcat un tanc sovietic peste gumarii, ca pedeapsă Divină! **Bărbosu’** nu doarme, pravoslavnici dvs. !”...

Altă soluție pentru rezolvarea curățeniei domestice ar fi scoaterea covoarelor și pitirea lor pe balcon. Plus lustruirea excesivă a parchetului. Astfel, nesimțiii care nu vor să se descălțe, vor aluneca, la sigur, și-și vor sparge capul. În timp ce musafirlor agonizează sub un calorifer, cu țeasta șiroid de singe, și privire basedowiană, n-aveți decît să vă apropiați de el și să-i spuneti, cu tremolo sfichiuit/punitiv: „Dacă te-ai fi descălțat, boule ce ești, acum ai fi avut capul întreg!”. Retrăgeți-vă rîzînd fals, ca la Operă: l-a călcat un cîrmăcor, privind enigmatic spre Deșertul Gobi.

Evident, de Moș Nicolaie, situația e ceva mai clară - se pun toți bocancii pe casa scării, pentru ca Moșu’ să-i umple

cu cadouri. Uneori, îi mai și găsești dimineata... De asemenea, la moschee, ești obligat să te descălți la intrare. Ciudat e că după slujbă, credincioșii nu-și incurcă papucii!...

Să trecem la alt aspect: strănutul (& sughițul) în public. Nu e rușinos să strănuți - mai ales dacă ești răcit. DAR: tre’ să pui mîna la gură, spre-a nu arunca cu microbi în populație. E bine să-ți ceri scuze elegant, la modul „dacă știam că strănut, n-aș mai fi ieșit din casă!”, și-n plus, trebuie să mulțumesti urărilor cuviincioase de tipul „Noroc! Sănătate!” și să te abții să le auzi pe cele ireverențioase & golănești, de genul „chef, tataiei!”, „răcisi, tu-ți gura mătii!” sau chiar „nasu-n cur, găozare!”. Ce vină ai tu că ești răcit? (mă rog, de-aia scrijelim și noi pe acest colț de hirtie reguli de bune maniere, să le-nvete mirlanii...).
Nu e plăcut nici să sughiți, în public. Mai ales dacă ai prin preajmă fo’ treizeci de retardați care vor să te vindece, sperindu-te. Metoda nu e bună, fiindcă în jumătate din cazuri se lasă cu infarct, epilepsie, delirium tremens, demență senilă, rigor mortis, impotență, urticarie,

agorafobie și alte chestii neplăcute. Un bunic de-al meu se vindeca, la sughiț, bînd 140 de inghițituri foarte mici, de apă. Se pare că numărul nu-i făcea bine și, cînd îi trecea sughițul, îl apuca demența - spărgea toate paharele care-i ieseau în cale cu **Alpenstockul!** (de unde avea pahare nu se-ntreba nimeni: dar unde găsea **Alpenstockuri**, rămînea un mister!).

Nu este de bun-simț nici remarcarea unei acrituri de nevastă care, asistînd la convulsiile sotului, care sughiță deja de două ore, îi spune, vitriolant, „să mai bei zaibăr cu găleata, betivane!”. Omul nu va replica pe moment, din motive obiective (încă sughiță); dar dacă are singe-n el, cînd îi va trece blestemata de zdruncinătură, o va **căpăci** pe harpie cu sete veche & justificată, vorbindu-i, scrisnit, despre binefacerile abstenenței...

Nu știu dacă lecțiile-mi modeste, au eficiență. Ceva-ceva însă, tot se lipește de voi, geniali cursanți ai mecenatului neacreditat susținut de Manda. Și-n fond, decît zece ani la școală, mai bine doi la școala bunelor maniere, nu?! Ergo, va urma...

Mic jurnal spaniol (1)

Recunosc că mă gândisem de multe ori la înșorita și atât de exotica Spanie, până în vara trecută, când am decis că visul acesta merită să devină în sfârșit realitate... După ce drumurile mele prin Europa trecuseră repetat prin Grecia miturilor și legendelor cu chiparoși, prin insulele scăldate în lumini de o puritate unică, sau după ce am străbătut coplesitoarea Italie, Spania mi s-a arătat în deplina măreție și frumusețe la care visasem, amprentată de o civilizație pe care -recunosc- mi-aș dori-o și în țărișoara noastră (asta, ca să nu mai trăiesc sentimentul acela de tristețe și frustrare, de fiecare dată când revin pe meleagurile natale, de parcă m-aș rupe dintr-un vis frumos și m-aș întoarce la realitatea fadă...)

Excursia, organizată impecabil de „Terra Nova” din Bacău prin dl. Stoica (manager recunoscut pentru profesionalismul său), a fost un real succes... iar cele 14 zile s-au scurs ca prin vis! Nu m-a mai surprins că, în drum spre patria lui Cervantes, în vamă la unghiuri, ori la italieni era suficient să ai o carte de identitate și nu pasaport, și nici că orele (de altă dată) de așteptare și minuțioasă verificare a bagajelor s-au transformat într-o simplă formalitate de câteva minute... A venit vremea ca și noi, românii, să ne bucurăm de drepturi egale cu toți europenii și să respirăm liberi sub același cer, având legitimitatea acelorași visuri!

Deși am călătorit aproximativ 750 de km pe zi în prima parte a excursiei, abia în ziua a patra am ajuns în Spania... Până aici, însă am revăzut frumoasa Veronă, celebră încă din Renaștere pentru povestea de dragoste dintre Romeo și Julieta. Arenele Romane, Piazza delle Erbe s-au adăugat în albumul de călătorie alături de casa Julietei, sub balconul căreia ne-am oprit pentru a face câteva fotografii sau pentru a lipi discret mesajele de dragoste pe zidurile pline de bilețele în zeci de limbi mai mult sau mai puțin europene... Am străbătut apoi nordul Italiei și am făcut vizite în Milano și Genova, și, abia spre seara celei de-a treia zile, am avut fascinantă bucurie de a vedea un apus de vis și cinematografie romantică pe Coasta de Azur – unde am vizitat perlele Rivierei Franceze: Nice și Cannes... Cazarea de peste noapte de la Toulon a fost prilej de rememorare și împărtășire a evenimentelor de peste zi...

Să simți că o singură zi din viață îți poate aduce binecuvântări pe care nu le-ai primit niciodată, că în sfârșit micile și secretele tale aspirații devin realitate, să poți atinge meleagurile și vestigiile care-ți erau cunoscute doar din documentare sau emisiuni culturale... Acestea sunt sentimentele care m-au însuflețit întreaga călătorie, când ochiul hulpară fura de pe ferestrele autocarului imagini, pe care cuvintele sunt prea sărace pentru a le putea descrie corect! Cum aș putea să uit coplesitoarele momente trăite vizitând Palatul Papilor, Catedrala, ori Pont St. Benezet din Avignon, sau demonstrația de virtuozitate a ghizilor de la imensa Catedrală St. Pierre din Montpellier – asta, ca să nu pomenesc de beția de culori și forme, sau de aleile răvășitoare și parfumate din uriașa grădină botanică a aceluiași oraș. Să rătăcești ore în șir și să admiri munca unor grădinari celebri, care au știut să încadreze munca lor și arta moștenită prin secole de tradiție în echilibrul perfect al naturii înseși.

După ce ne-am delectat, efectiv, sufletele ochii și spiritul traversând Italia și Franța, imortalizând secvențial cât se putea în atare context, în cea de-a cincea zi eram în Spania, țară uimitoare prin tot ce reprezintă ca istorie și cultură, și în care am avut bucuria să stăm șase zile și să vizităm locurile și orașele celebre...

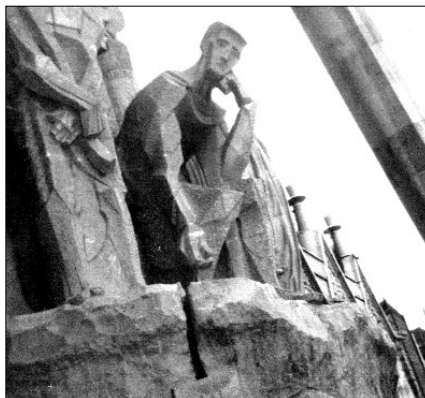
Deși mulți dintre turiști își „făcuseră temele” -ca să spun așa- și erau înarmați cu mape, hărți detaliate fie diverse adnotări, privind întregul traseu, ghidul își făcea pedant numărul, punând filme, comentând, oferind informații sau răspunzând celor mai dificile întrebări, cu o lejeritate profesionistă care încânta pe oricine... Așa se

face că am aflat cu toții că în Spania sunt mai multe limbi oficiale: spaniola, catalana, galiciana și basca sau că numele oficial al statului este Regatul Spaniei și forma de stat este monarhia constituțională sau că populația este de aproape patruzeci de milioane de locuitori și suprafața țării se apropie de 505.000 km pătrați... Datele acestea expuse „la rece”, științific, sunt simple repere, necesare desigur, unui atare demers dar... a te afla efectiv acolo este o altă poveste!

Spania reală este cu totul alta... iar pentru a înțelege această stare pură de spirit, trebuie să ai curajul să vezi dincolo de tot ce ai auzit sau învățat despre această patrie a culturii și civilizației, așezată în Peninsula Iberică, și să ai puterea să uiti că acasă, în vitregita noastră Românie, Spania e încadrată simplu și jignitor în „patria căpșunarilor români”, cei care caută un loc mai bun de muncă și niște bănuți, pentru ca să-și afle, acasă, mai târziu, împlinirile scontate! Multi prea mulți români nu-și permit să mai vadă în locurile spre care pleacă, mânăți de virtualitatea unui viitor ferice, decât un teritoriu al câștigurilor materiale ce le sunt prohibite -prin aceeași muncă- în țara lor...

Eu am avut bucuria să văd „cealaltă Spanie, cea cu întinse plaje înșorite sau cu munții de o frumusețe sălbatică, o țară cu orașe supraaglomerate și zgomotoase, dar în al căror centru impresia de măreție și spațialitate, de aerisire și prezență a vegetației și a fântânilor arteziene uriașe, descoperă măiestria urbanistilor și a arhitecților... Când o țară e bogată și guvernată cum trebuie, mi se pare firesc ca pe chipurile tuturor să vezi lumină și zâmbete sau ca timpul să pară a avea mult mai multă răbdare cu oamenii, iar aceștia să poată gusta din plin viața, să umple seară de seară largile bulevarde înmiresmate și impecabile, sau să stea (indiferent de vârstă și sex) la terasele de vis, sau în restaurantele de lux de pretutindeni! O altă lume... Mă uitam cu o ușoară invidie la cei din autocar, care remarcă schimbările, care mai fuseseră de câteva ori prin Spania, și, care știu deja atâtea despre clădirile vechi care se îmbinac cu luxoasele case noi, învelsite de verdeată și flori în culori vii, și în fața cărora trotuarele curate, spălate proaspăt, sunt o etichetă a spiritului gospodăresc autentic și al unui soi de concurență citadină, care pe noi nu ne însuflețește, din păcate! Sau, poate, nu încă... Cine știe?

Când am intrat în Barcelona, capitala Cataluniei, am înțeles de ce Spania este privită drept una dintre cele mai interesante țări europene... Poate și pentru că am sesizat atât de multe interferențe culturale la toate nivelurile posibile... Aici am simțit, la fel de puternic ca și la Madrid, fuziunea culturală a trei religii ce conviețuiesc: arabii, creștinii și evreii formând o armonie neobișnuită și aducând sisteme de mentalități eterogene aparent, dar

care dau prinosul celor mai plăcute combinații, atât în ceea ce ține de principiul toleranței și al acceptării altor forme de spiritualitate, decât cele cu care te-ai familiarizat, cât mai cu seamă prin amalgamul de mode și tendințe, care mai de care mai exotice... Barcelona este realmente un muzeu în aer liber, dar nu în maniera marilor orașe din Italia, unde vestigiile romane unesc cerul cu pământul, ci prin îmbinarea sublimă de nou, foarte nou, și vechi, prin încadrarea elementelor de arhitectură gotică în peisajul unor piațete cu iz și chiar statui medievale... Există chiar un întreg cartier gotic, în care poți rătăci, admirând dalele, clădirile cu arcurile gotice celebre, jocurile de lumini și umbre ale zidurilor străvechi, pe care cresc timid – prin crăpături fine – iedere ciudate, în nuanțe de verde kaki sau carmin.

Catedrala Gotică, Bazilica Santa Maria del Mar, Palatul Guell – sunt deja repere universale pentru turiștii împătimiti... Numai istoricul acestor monumente ar ocupa spațiul meu jurnal, ca să nu pomenesc de starea de spirit pe care o dobândești pierzându-te din strădelele înguste (pe care respiri în treacă și briza mării) în interiorul acestora... Cu rucsacul în spinare și aparatul foto la îndemână, am străbătut, fascinat pe de-a-ntregul, zeci de străduțe, pe marginile cărora stăteau cuminiți și strălucitoare în lumina soarelui puternic clădiri dintre cele mai felurite, de la somptuoasele și savantele construcții moderne, care și-au însușit parcă ceva din stilurile de odinioară, până la căsute vechi unele aproape păărăginate, dar cu o eleganță de timpuri apuse, cu balcoane din fier forjat și ferestre cu mici grilaje, ascunse în tufe de flori multicolore...

Dar, dacă definește ceva cu adevărat Barcelona – cred eu că este vorba de Muzeul Picasso și operele lui Gaudi: Casa Batlló și, mai cu seamă, celebra catedrală Sagrada Familia. Cei doi artiști și-au lăsat amprenta asupra orașului și au rămas ca repere inestimabile în universalitate. Antonio Gaudi a reformulat practic arhitectura, iar construcțiile sale au dat tonul și au impus stilul unei epoci! Unic în lume, acest arhitect a descoperit cum să confere creațiilor sale impresia de natural, de integrare cursivă în elementele „vii”... Clădirile sale sunt adevărate dantelării în piatră, dar nu în maniera altor epoci... Ele imită cascade, grote, munți etc. – încât rămăi șocat de capacitatea de a imagina... Mi-a plăcut în mod special parcul lui Gaudi, în care rețeaua de alei reface un soi de pădure stranie, iar coloanele de piatră cubică și mozaicurile, închipuind vietăți preistorice, par realmente „rupte” dintr-un film SF - un decor de „altă lume”, ce seamănă cumva cu a noastră, dar, care prin ineditul șocant ochiului clasic, îndeamnă la stări hiperestezice! Gaudi nu a fost doar un arhitect sau un artizan, ci un vizionar! El a clădit „o lume” a lui, în care și acum rătăcim stupefiiți și pe care barcelonerii caută să o reconstruiască, redusă la scară, în interiorul caselor lor sau pe care o poartă ca pe un blazon pe vestimentație și bijuterii!

Carletta-Elena BREBU

Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE
Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •

• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la SC LETA S.A. Bacău, str. Letea 17, tel.: 0234 572900 • ISSN 1221-5813 • Tiraaj: 800 buc •

• Citiții se pot abona prin RODIPET și, direct, la redacție. • Poziția în Catalogul Publicațiilor Interne RODIPET: P1938 •

